

бандурка українські сороміцькі пісні

бандурка

українські
сороміцькі
пісні

бандурка

українські
сороміцькі
пісні

Для дорослих

бандурка

українські сороміцькі пісні

в записах

З. ДОЛЕНГИ-ХОДАКОВСЬКОГО

М. МАКСИМОВИЧА

П. ЛУКАШЕВИЧА

М. ГОГОЛЯ

Т. ШЕВЧЕНКА

П. ЧУБИНСЬКОГО

Хв. ВОВКА

І. ФРАНКА

В. ГНАТЮКА

ДНІПРО

DNIPRO

Київ

2001

Багата індивідуальність українського народу і вся краса його неповторного фольклору навіки закарбувалися у піснях, зокрема і сороміцьких. Тут — і делікатність у вираженні найінтимніших почуттів, і весела розкутість, продиктована обставинами.

Назву збірці дано за винятковою своїм змістом піснею «Бандурка», якій І. Франко присвятив розділ у фундаментальних «Студіях над українськими народними піснями» (1907—1912).

Пропонована збірка видається в Україні вперше. Це лише частка величезного матеріалу, який зберігається у фондах Інституту рукопису Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського та інших сховищах, або розпорошений по раритетних виданнях.

Упорядник та автор передмов до розділів *М. Сулима*

За редакцією *Т. Шевчук*

4702640105—017

Б ————— Без оголош.

205—2001

ISBN 966-578-037-9

© Упорядкування. М. Сулима, 2001.

© Художнє оформлення.

Видавництво «Дніпро», 2001.

СОРОМІЦЬКІ ПІСНІ

в записах З. Доленги-Ходаковського

Був час, коли упорядник «Українських народних пісень в записах Зоріана Доленги-Ходаковського (з Галичини, Волині, Поділля, Придніпрянщини і Полісся)», 1974, О. І. Дей зауважував: «Серед записів весільних пісень зустрічається кілька десятків сороміцьких (співалися при звичайній коморі, під час перезв). Ми не вважали доцільним вносити їх до книги». Отже, перед поціновувачами усної народної творчості подвижницька праця одного з найвидатніших зачинателів слов'янської фольклористики поставала в скороченому вигляді. Те, що співалося народом, від народу ж і приховувалося.

Ведучи мову про збірник З. Доленги-Ходаковського* як про енциклопедію народної поезії України на межі XVIII—XIX ст., ми, як то було прийнято, ту енциклопедію збіднювали, викреслюючи з неї імена, пісні, слова. Незважаючи на те, що для самого збирача весільна поезія була своєрідним еталоном давнини, джерелом пізнання слов'янської минувшини, саме цей розділ збірника й зазнав найбільшого скорочення... Чи не такими парадоксами мислення застійних часів пояснюється та порівняно легка окупація наших кіноекранів низькопробною продукцією, яка нічого, крім хтивого потовиділення, не викликає? Відмовившись від сороміцьких весільних пісень, які були, власне, виразниками, сказати б, раблезіанської радості з приводу народження ще однієї сім'ї, прилучення юнака та дівчини до таїнства продовження людського роду, ми так нічого, окрім пирскання в кулак, і не досягли. Отож, починаймо все спочатку.

---

* Нині він зберігається в Інституті рукопису Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського (шифр І—772, І—773).

1*

А встань, діду, просо товчи,
А наш дід розстогнався.
А встань, діду, кашу їсти,
А наш дід розболівся.
А встань, діду, по бабу піду,
Аж наш дід розскакався.

2

Прийди, прийди, сама буду,
Скину фартух, напну буду,
А з запаски зроблю двері,
Сама ляжу на постелі.
Прийди, прийди сам, сам,
Щось тобі дам, дам —
Зеленого часнику,
Припаде тобі до смаку.

3

А Марисенька у батенька росла,
Зробила собі кросна,
Щоб мала на чім спати,
Милого Івася обнімати.

4

А ти дуб, я — береза,
Ти п'ян, я — твереза.
Товкачики дубовії, сосновії,
Сім літ вони валялись,
Поки ступки дождались.
Моя ступка не порожня,
Товче шляхта подорожня.
Я — за піч та на піч;

---

* Тут і далі — нумерація упорядника. У збірнику немає жанрової та тематичної модифікації текстів. Окремі записи в зб. «Бандурка» зустрічаються в кількох варіантах.

Там дитинку колихала,
А в віконце поглядала,
Чи не йде хто,
Чи не несе що,—
Або хліба кавалок,
Або сала шматок.

5

А ти, діду-бородаю,
Чи ти знаєш, що я маю?
Маю гроші з панчішкою
Під коліном, під мишкою.
Ей, старий, за волами!
Старий розстогнався.
Ей, старий, ходи спати!
Старий розсміявся.

6

Березушка кучерява
Против вітрушку стояла розбуяла,
Там сестра з рідним братом розмовляла:
«Не дай мене, рідний брат, за старого,
Бо я з старим всю нічку ночувала,—
Як у лузі калиночка зав'яла.
Оддай мене, рідний брат, за молодого,
Бо я з молодим всю нічку ночувала,—
Як у лузі малинушка процвітала».

7

Була у нас бочка-дубівка,
У ній чіп коротенький,
Мед солоденький.
Не багато розточила,
Весь рід звеселила.
А я з руточки,
Дві квіточки.
Була собі риба-плітка
А стояла вона собі скритка.
Где ся взяв окунь

Да не дав їй спокій,
Як її зажелив, зажелив,
Аж її заболів, заболів.
Вона казала, що умру,
А він «я ж тебе люблю».

8

Було б мене не любити,
Було б мені жалю не чинити.
Калину ломлю, ломлю,
Калинонька гнеться,
Чужі жінки люблю, люблю,
А своєю не хочеться.
Було б не рубати білої берези,
Ти ж мене сватав п'яний, не тверезий.
Було б не рубати зеленого дуба,
Було б не сватати, коли я не люба.
Калиноньку ломлю, ломлю,
Калинонька гнеться,
Чужі жінки люблю, люблю,
Своєю не хочеться.
Було б не рубати зеленої вишні,
Було б не сватати, коли не до мислі.
Калиноньку ломлю, ломлю,
Калинонька гнеться.
Чужі жінки люблю, люблю —
Своєю не хочеться.
Було б не копати з-під гори каміння,
Було б не сватати, коли тобі нерівня.

9

В бору сосна літом і зимою зелена,
Наша молода в четвер була весела,
А в суботоньку русоньку косоньку чесала,
А в неділю свою матку прохала:
«Позволь, моя матінко, той рочок,
Нехай виходжу той рутвяний віночок».
«Не їден же віночок сходила,
Не їден раз, не два добрими людьми згордила».

10

В вишневім садочку
Скопаю я грядочку,
Посію я васильок
І хрещатий барвінок.
Где ся взяв мій миленький,
Пустив коня у барвінок,
А сам пішов у васильок.
Кінь барвінок витоптав,
А сам васильок вищипав.

11

Вищя лобода, як той кріп,
Лучшя попада, як той піп.
Продала бика-третьяка
Да справила жупан для дяка.
— Ходи ж ти, дяче, як мій піп,
Бо пристав же до тебе мій живіт.

12

Гречаники розчинила,
А негусто замісила.
Як укушу — зуби знати,
Яка дочка — така й мати,—
Схотілося разом дати.
— Почекай, доню, почекай, серце,
Бо я старша, то дам перша.

13

Діду мій, світу мій, порадо моя,
Да порадь ти мене, не покинь ти мене
При лихій годині, на чужой стороні,
А я тебе не забуду, поки в світі жити буду.
Ішов дід, несе міх,
А у міху мак, а у маку рак.
— А мій милий раченьку, постережи маченьку,
А я піду в хатину, поцілую бабину.
Діду мій, світу мій, порадо моя,

Да порадь ти мене, не покинь ти мене
При лихой годині, на чужой стороні,
А я тебе не забуду, поки жива в світі буду.

14

Дід бабу торкоче,
А бабі ся не хоче.
А дід бабу за тіло,—
Бабі ся схотіло.
Послала бабуся
Свого дідуса
По холодну воду —
Ні діда, ні води.
Да й баба вводи:
— Где-сь, мій дідусю,
Где-сь, мій любусю?
— Під зеленими листками —
Забрався з молодими дівками.

15

Дурная Хвесиця
З кроснами носиться.
— Пустіте до хати
Кросенці доткати;
На печі у кутку
Кросенці дотку.

16

Зажену я квочку у бочку,
А курчатами узвершу.
Скажи мені, Оксеночко,
Хто тебе шморгнув спершу?

17

Під сосною росла,
А недобрая до нас прийшла.
Нічого дивувати,

Бо такою була і мати.
Запишіте і в реєстрі,
Бо такії були і сестри.

18

Бодай тебе, морозеньку,—
Зморозив-єсь ти малиненьку,
Засмутив-єсь всю родиненьку.

19

За річкою огонь горить,
А у дівчини живіт болить.
Нехай болить, нехай знає,
Нехай хлопців не кохає.
Коли б була знала,
Не йшла заміж та гуляла.
Тепер біду треба знати —
Пізно лягти, рано встати.
Біда мене спокусила,
Що я пішла за русина.
Русин скаже рано встати,
Я молода — хочу спати.
Якби пішла за ляшенка,
Ходила б, як пташенька.
Я ляшенка з душі люблю,
За русином літа гублю.

20

Зробив дід бабі, дід бабіточки,
А баба в тачки — іде баба рачки.
Як же я була за старим дідом,
Не уміла робити за його хлібом?
Як же я пішла за молодого,
Дала за гребінь півзолотого?
І сяк, і так за щітку шостак,
За гребіночку
Дала копієчку.
Як була я красная панна,
Ходила за мною вся громада,

І княжата, і попята,
Шмаровози і всі небожата.
Ото тобі, діду, за твою біду,
Я з молоденьким в прічки піду.

21

Поволі гоже, вороже, грай,
Мого серденька під бік не совай.
Той мене убив, той мене скривив,
За того вепричка, що все дурив.

22

Коли б мені до вечора,
А я, друзі, певни.
Два на хаті,
Три в кімнаті,
Чотири за дверми.

23

Куменьо моя,
Через твої білі п'яти
Не кошені сіножаті,
Через твої білі коліна
Нема у мене дров поліна,
Через твоє біле тіло
Стратив я своє діло.

24

Купила баба рака,
Три гроші дала.
Зварила баба рака —
Добра юшка була.
Ой упала баба з неба —
Такой нам баби треба.
Качалася, валялася,
В шматочки подралася.
Коли б же ти, вража баба, не подрана була,
То б я тебе полатав за глек молока.

Латав бабу на печі, латав і на лавці,
Коли б не заспав, полатав би і вранці.
Сидить баба на возу,
Розставила ковирзу.
Лізьте, раки, в ковирзу,
На продажу повезу.

25

Летів журавель із левадоньки,
Просив ступки у паніматки.
— Моя ступка не порожня —
Товче шляхта подорожня.

26

Полола моркву і пастернак,
Сколола ноженьку на будяк.
Коле, коле ноженьку будяком,
Болить мене серденько за дяком.
Піду я до дяка,
Щоб вийняв з ніженьки будяка.

27

На долині дівчата шевця мили:
Одна клоччям, друга віхтем,
Тільки швець смердить дьогтем.

28

Ой чух, Марусиця,
В неї фартух ворухиться.

29

Наїхали ковалі старії та малії.
Найстаршого коваля висадили на коня.
Кує коваль бричку,
Заглядає в пичку:
Чи і борщ, чи і штука-м'яса,
Чи і каша?

Бодай того коваля
Метелиця замела,
Що мене, молоду,
Зморозив на льоду.

30

Наїхали купці з Холма
А питали: по чому вовна?
Чорна вовна —
По червоному сповна,
А білая вовна —
По золотому сповна.
Руно на руно клали,
В середині дірки шукали.
Тицю-тицю у білу вовницю,
Утрапили червону криницю.

31

Не ходи боса
Коло мого проса,
Не роби сліду
На мою біду.
Очадра, чумадра,
Чумадриха молода,
По-волоски джа.

32

Новина, матінко, новина —
Зацвіла у коморі малина:
У молодого Івасенька у stodолі,
У молодой Марисеньки у приполі.

33

Нема в світі над козака,
Скочив в річку, зловив рака,
Не мав де його подіти —
Вкинув взапич межі діти,
А рак дівку пощипав,

Козак дівку сподобав.
Що кому до того,
До сподобання мого?

34

Звідки ти, пане-брате, чи не з голоденьки?
Сім раз тебе чарувала, а ти здоровенький.

35

— Ой кумусю, кумусю,
Позич пшона на кашу.
— Не позичу, не продам,
Прийди, серце, дарма дам,
Прийди, серце, уночі —
Будем товкти на печі,
Прийди, серце, у пору —
Будем товкти на полу,
Прийди, серце, вранці —
Будем товкти на лавці,
Будем, будем, будем
Товкти обое.

36

Ой на горі санчата,
Спускалися дівчата,
Спускалися із гори,
Хлопцям санок не дали.

37

Ой ти, дурний раче,
По колоді скачеш,
Три гроші носиш,
У дівчини просиш.

38

Ой на траві косар косить,
Там дівчина їсти носить.

Коси, коси, косарю,
Роби, роби помалу.
Коси, коси, кілька хоч,
Тільки трави не толоч.
Твоя коса тупая,
Моя трава м'якая.

39

Ой ненько моя,
Не бий же їжа,
Бо той їж
У комору заліз.
Ой ненько моя,
Не бий же їжа,
Бо той їж
На ліжку заліз.
Ой ненько моя,
Не бий же їжа,
Бо той же їж
Під перину заліз.

40

Ой нема, нема гіршої муки,
Як попадешся шевцеві в руки:
Шилом уколе, дратвою зав'яже,
Постеле в шкурах та й спати ляже.
або
Візьме поцілує та й спати ляже.

41

Ой не тупай, ляше, ногою,
Бо не ляжу спати з тобою,
Ляжу спати з козаком під купиною,
Ніж з тобою під периною.
Під купиною вітер не віє,
Тільки моє серденько мліє.
Бо моє серденько гне,
Що моя милая заміж не йде.

Ой ти, діду, бабин, бабин,
 Бодай тебе перун забив.
 — Я перуна не боюся —
 Під перину сховаюся.

43

Сорока щечече,
 Дід баби не хоче.
 — Чорт мені раду дав,
 Що я тую бабу взяв.

44

Ой то гай, дубина —
 Там сіножать кумина.
 Треба куми просити,
 Щоб дала косити.
 — Коси, кумцю, кільки хоч,
 Тільки трави не толоч.
 Моя трава густая,
 Твоя коса тупая.
 Як притиснеш низенько,
 Буде траві тяженько,
 Бо ти траву потолочиш
 І мене оморочиш.

45

Ой шасть, кума дасть
 По череві кльоцком,
 Як зроблю кумі сина,
 Назвімо Стецьком.

46

Піду я з лиха в поле,
 Там дівчина пшениченьку поле.
 Полола просо, як бір —
 Скорчився, зморщився, як звір,

Скрадався, стишився стиха —
Наробив дівчині лиха,
Стишився, знизився, як вовк —
Дівчині у борозні потовк,
Стишився, знизився, як лис —
Дівчині борозну притис.
Ото-то, дівчино, брач,
Вирвав борозну тобі, хоч плач.
А я той плужечок скрушу,
А тебе, серце, любити мушу.

47

Піду я в ліс по опеньки,
Там знайду дуб зелененький,
Сюди-туди дубчиком стрепену,
А назбираю жолудиків у пелену.
Приїхали купці з сторони,
Закупили жолудики з пелени:
Ані жолудиків в пелені,
Ані козаченьків при мені.

48

Пала роса в кінці проса
При білій дорозі.
Кому дати «на добраніч»
Дівчині-небозі?
«На добраніч» дає
І коників звертає,
За рученьку стискає,
Тяженько вздыхає.
— Ой мій милий, чорнобривий,
Чого ся ти квапиш?
Чи до отця, чи до матки,
Чи до іной глядиш?
Ой мій милий, чорнобривий,
До світлоньки прошу,
А я з твого кониченька
Сідельця зношу,
Кажу твого кониченька
До стаєнки взяти,

А тебе, молоденького,
Прошу до кімнати.
Кажу твому кониченьку
Оброку дати,
А тобі, молоденькому,
Білу постіль слати.
І сама ляжу,
Тяжкий жаль розважу.
Всади ж ручку за пазушку.

49

Ой ходила по садочку,
По зеленім барвіночку,
Набачила, бідная,
На улиці бугая.
Як стало вечоріти,
Став ся бугай волочити
Сюди-туди по улиці,
Де хороші молодиці.
А дівчина твердо вснула,
Ворітечок не примкнула.
А як бугай перескочив,
До дівчини ся приточив.
Ой бубу, бубу, бубу,
Тепер ся я іздобу.
Вона його за чуприну:
— Ходи сюди, скурвий сину,
Запряжу тебе в ярмо.
— Ой я бугай не до праці,
Рад би-м тільки молодиці.
Ой бубу, бубу, бубу.
Пусти ж мене в череду.
— А як тато запитає,
Че ж барвінок усихає?
— Коти ходять за мишами,
Барвіночок витоптали.
— А як мама запитає,
Чем фартушок не обсхає?
— Кукурудзу сиру їла,
Кукурудза набубніла.
— Чи ти, доню, ошаліла —
Кукурудзу сиру їла?

— Я нерано затопила,
Кукурудза не вкипіла.
— Було [б] плота уломити,
Кукурудзу доварити.
Моя доня ошаліла,
Кукурудзу сиру їла.
Доня хату запалила,
Кукурудзу доварила.

50

Пішов дід по гриби,
А баба по опеньки,
Дід свої посушив,
А бабині не сиренькі.
Ой дід, ой ти дід, а я твоя бабка,
Не бий мене, не лай мене, то я буду гладка.

51

Не йди, дівчино, в поле —
Там тебе бугай сколе.
Довгою тичиною —
Не будеш дівчиною.

52

Продай, мати, дві телиці,
Купи мені дві спідниці,
Бо у мене циці трясуться,
З мене хлопці сміються.
Продай, мамо, чорні бички,
Купи мені черевички:
У мене циці трясуться,
З мене хлопці сміються.
Продай, мати, чорну свинку,
Купи мені горситинку,
Бо у мене циці трясуться,
З мене хлопці сміються.

Рачок-неборачок
 По бережочку лазить,
 А на тую плотичку важить.
 — Моя ти пліточко,
 Краснопірочко,
 Розщипір мені пер'є,
 Щось тобі вдію тепере.

54

Семен півня продає,
 А Семениха не дає.
 — Ой Семене, Семене,
 Порадсья ж ти і мене.
 А я півня не продам —
 У мене півень господар:
 І хаточку замете,
 І сміттячко винесе,
 І по смітті ходить,
 І курочку водить,
 Курочка сокоче,
 Бо півника хоче,
 А півничок краче,
 На курочку скаче.

55

Чого ти заміж шла,
 Коли у тебе не обросла?
 Я знаю таке зилле,
 Що обросте за весілле.

56

Лисиця і борсук
 Махалися через сук,
 Лисиця борсука
 Прив'язала до сука.

З середи на четвер
 Пам'ятаю, як тепер:
 Були у мене двораки,
 Завели мене у будяки.
 — Я з вами не пила,
 То я не боюся,
 Не ведіте мене в будяки,
 Бо я поколюся,
 Заведіте у лободу,
 Бо лобода дробна,
 Постеліте зупанчину,
 Бо я того годна.
 Не ведіте у лободу,
 Бо лобода рідка,
 Ой маю ж я чоловіка,
 То ви з'їсте дідька.

58

Постелю я коберець,
 Посиглю я червець.
 Червець червоніє,
 Наш рід веселіє.

59

Три діди, три діди
 Бабу любили,
 Деркачами, деркачами
 В сраку лупили.
 — Цить, бабо, цить!
 Та й не будем бить.
 — Як же мені мовчати,
 Коли мені срака болить.

60

Ой на горі дуб колихався,
 А на бабу чорт заглядався.
 А зберіте, хлопці, громаду,
 Підсадіте чорта на бабу!

61

Ти, діду бородатий,
Треба тобі трохи дати
Бородою покивати —
Надо мною, молодою,
Бородою покивати.

62

Ти сиди, сестра, тут,
А я піду в Божий путь
Та буду черниць питати,
Як то гріхи збувати?
— Дай ти мені грошей міх,
Та не будеш мати гріх.
— Хоч я тобі дам грошей міх,
Таки буде малий гріх.

63

У листі дубчачок,
Під дубком — мельничок,
Меле муку м'ягенько,
Держить за руку легенько.
— Ой мельнику, мельниченьку,
Змели мені пшениченьку.
— Не так змелю, як спитлюю,
Прийди, серце, поцілую.
Коли, серце, нараз, нараз,
Змелю тобі зараз.
А як будеш питлювати,
Треба, серце, ночувати.

64

У млині на ставку
Пиняв мельник ластівку,
Заглядає під крильце,
Чи ї жовтоє пірце?
Вчора була неділонька,
А сьогодні понеділок.

Запросила козаченька
Косити барвінок.
— Коси, коси, козаче, низенько,
А ти, милий, чорнобривий,
Присунься близенько.

65

Добрей мати дитина,
Хоть поночі ходила,
При собі цноточку носила.
Просили єй хлопці, не дала —
Чорним шовком ніженьки зв'язала.

66

Хоть їдь, родоньку, хоть не їдь,
Роздер Івасьо поцьку, як ведмідь.

67

Одчиняйтеся, дверці,—
Їде хуй у матерці.

68

Дивітеся, молодиці,
Онде хуй на палиці.

69

Ой казала дівчинонька, що кабак не доріс,
Вона ж йому кабак дала, що він ледве доніс.

70

У полі дві тополі, третя конопелька,
Плаче дівчина, що дитина умерла.
Не плач, дівчинонько, не вдавайся в тугу —
Склич хлопців на толоку, зроблять тобі другу.

Ходила Марієчка по піску,
 Задерла ніженьку на тріску,
 Потекла кривця, як з рукавця,
 Од Івасенька-молодця.

Стояла Марися на мостку,
 Писала свій рід на листку.
 Ходи ся, мій роде, до мене,
 Не будеш мати сорома за мене.

Ходила Ганцюня по вересу,
 Загубила свою красу еше до часу.
 Поїхала мати дочки оглядати,
 Привезла клубок ниток дочці зашивати.
 Ї клубок згубила, і дочці не зашила.
 — Роби, донечко, що-сь робила,
 Поки будеш жива.

Хвалю Бога, дідові
 Мої козоньки відомі:
 Одну продала, продала, продала,
 А другу пропила, пропила,
 А третю, молоденьку, за гоценьки віддала,
 А четвертую доїла, доїла, доїла,
 Бо сметанки хотіла, хотіла,
 А п'яту цяпала, цяпала,
 Для дідуся прятала, прятала,
 Щоб он на мене ся подивив, подивив
 Ї на іншу не глядів, не глядів,
 Щоб він попоїв, попоїв
 Ї їстоньки не хотів, не хотів,
 Щоб мій милий в сметанку помочав
 Ї на мене не ворчав, не ворчав.

Ох, рак-неборак цівки суче,
 Сухая рибонька догори скаче —
 То в гору, то в долину,
 То в рожу, то в калину.

Купив козак Олені
 Заушниці зелені,
 Як причепив до уха:
 «Яка ж гарна, псяюха!»

Цюнка Марунка по кропиві ходила,
 Цюнку згубила.
 Кури сокочуть,
 Цюнку волочать.
 А мій милий когутеньку,
 Верни мені потюленьку,
 Бо то моя.

О, як було, так буде,
 Не дивуйтесь нам, люде,
 Що за тую сваволю
 Мусиш терпіть неволю.

Чи ти звіра не видав?
 Бачив я бобака —
 На нім шерсть не така,
 Бачив я лиса —
 На нім шерсть інша.

Чорная овечечка
 З вовком борюкалася,
 Вовкові не давалася.
 Скочила у пугоджу,
 У червоную рожу.

81

Чорт мені раду дав,
 Що я бабу взяв,
 Ні її продати, ні її проміняти,
 Треба з нею завше спати.
 На горі, на горі
 Ведуть бабу на шнурі.
 Я фузію набію,
 Я ж тую бабу забію,
 Бо та баба така,
 Що вдень і вночі ярая.
 Ти, баба милая,
 Будь мені щирая,
 Гляди праці моєї
 Вдень і вночі своєї.

82

Я вчора звечора п'яненька шла,
 Через річку бистру та сама брела,
 Замочила бобра і всі свої добра —
 І чорную куночку, і соболя.
 Ой ти ж, миленький, чорнобривенький,
 Та піди ж в лісок,
 Назбирай трісок,
 Наклади огника —
 Висушити бобрика.
 Висушити бобра,
 І всі свої добра,
 І соболя.

Як хто хоче Ганцю знати,
Прошу мене запитати.
Скажу тобі правду ширу,
Тільки прошу, дай мні віру.
Така красна, каби рожа,
Як тополя, така гожа,
А в рум'янці така сила,
Що всі цвіти погасила.
Зуби — коли перличисті,
Груди тверді і паристі.
А все тіло, як сніг, біло,
Аж глянути на ню мило.
Не дам Ганці за весь світ —
Другой такої в світі ніт.
Не видере жодна сила —
Така Ганця дуже мила.
Чи то в сльоту, чи в погоду
Весел їду на роботу.
Жадна біда не докучить,
Як ся Ганця зо мной злучить.

СОРОМІЦЬКІ ВЕСІЛЬНІ ПІСНІ

в записах М. Максимовича

Пропоновані вашій увазі тексти сороміцьких весільних пісень збереглися в архіві відомого вченого М. О. Максимовича (1804—1873). Перший публікатор пісень Хв. К. Вовк відзначав, що на рукописі відбилися певні, цілком зрозумілі коливання вченого-фольклориста. З одного боку, він усвідомлював їхню велику наукову цінність. А з другого — характер пісень і деякі рядки бентежили його своєю відвертістю й надмірною солоністю. Очевидно, моральність середини ХІХ ст. переборола наукову об'єктивність, отож пісні були опубліковані лише в 1899 р. Однак і ці записи М. О. Максимовича, і паризький збірник українського, російського та польського сороміцького фольклору, виданий тим же Хв. К. Вовком, на жаль, залишились епізодом у науковому вивченні цієї сторінки народної творчості. Їх спіткала доля «Російських народних казок не для друку. 1857—1862», зібраних О. М. Афанасьєвим і нелегально виданих у Женеві 1872 року під назвою «Російські заповітні казки». І наш сороміцький фольклор, і «заповітні казки» відомі лише вузькому колу фахівців, оскільки пуританська мораль як царської Росії, так і тоталітарного соціалістичного суспільства накладала суворе табу на теми інтимних стосунків наших людей. Ще зовсім недавно чиновники, які на закритих переглядах насолоджувалися фільмом Нагісі Ошіми «Імперія почуттів», обурювалися перезв'янським розділом у двотомнику «Весільні пісні» (К., 1982)...

Отже, наша повторна публікація пісень, записаних М. О. Максимовичем, датується початком ХХІ століття. Вони належать до так званих перезв'янських пісень. Як відомо, весілля складається з багатьох самоцінних епізодів: сватання, заручини, готування до весілля тощо. Перезва — заключний епізод весільного дійства: родичі молодої після першої шлюбної ночі

приходять або приїжджають на частування до хати молодого. Зрозуміло, це дає простір для дотепів, відповідних натяків і т. ін. Слід підкреслити, що в перезв'янській процесії беруть участь лише одружені чоловіки й жінки; хлопці та дівчата до неї не допускаються. Окремі тексти цих пісень, як бачимо, містять у собі більш-менш зашифровану інформацію. Є тут пісні, де зустрічається так звана обценна (ненормована) лексика (пісні 19, 20, 22). У першій же пісні, яка співається, коли наречену заводять у хату чи у двір нареченого, бачимо, як «знижено» традиційну куницю, красну дівицю, відому з примовки сватів: тут «кунка» означає просто жіночий статевий орган... Наречена стеле ложе (пісня 2), гості проводжають молодих до опочивальні (пісня 3) або до комори (пісня 5), кладуть молодих спати (пісня 4). 7—12 пісні присвячено статовому зближенню молодих; важливим тут є мотив крові, червоного кольору, тобто йдеться про те, чи незайманою вступила дівчина до шлюбу. У 12 пісні згадується шовкова трава, якою зв'язані ноги дівчини: у рослинній символіці ця трава означає дівочу цноту*. 11 пісня співається, коли дружок показує гостям сорочку — «гарним» вважається те весілля, на якому гості побачать, що цноти наречена позбулася шлюбної ночі. У 13—17 піснях висміюється «нечесна молода». Решта пісень співається вночі в неділю, під час танців, тоді, коли після перезви перевдягнені гості йдуть по селу циганити. Є в цих піснях кепкування над старостою (пісня 23), над куховаркою (пісня 24) — у них натяки на статевий акт набувають особливої відвертості. Так, співання 21 пісні навіть передбачає тримання уда (чоловічого статевого органа) в руці з одночасним танцем, одне слово, весілля відгуляне, отже, гості можуть дозволити собі повне розслаблення перед буднями, які от-от настануть.

Публікуючи ці пісні, Хв. К. Вовк підкреслював «високу культурно-історичну вагу деяких із них», вказуючи, зокрема, на спільність окремих мотивів у них, скажімо, з Ведами (вчений вказує на пісні 4, 7, 8, 12, де молодий прирівнюється до бугая, який оре

---

* Див. додаток — працю М. Дикарева «Знадоби до української народної ботаніки».

цілину, або до дощу, який скроплює її). Все це, безперечно, надає додаткової ваги нашим пісням нарівні з глибокою моральністю, закладеною в них, а також здоровим ставленням до такої важливої складової частини людського життя, як продовження роду.

1

Приїхала молодая, мати;
Де ми її положимо спати?
Положимо на печі — то на печі душно,
На причіпку важко, а на землі блохи;
Виведемо її до комори трохи!
Що ж тут чувать? Чорній кунці видать.
Кунко, голубко, шатайся, мотайся, не дайся!
— Як мені шататися, мотатися, не дасться,
Коли мені батько велів, коли мені казала мати,
Сивому голубку дати чорную кунку мотати.

2

По горі, горі там горять огні.
Не огні то горять, то Маруся ходить,
Біле ложе стеле, до його говорить:
— Ложе ж моє, ложе, хто ж на тебе ляже?
Коли б же я знала, що мій милий ляже,
То б я настилала перин та подушок,
Під головки клала м'якенький кожушок;
Коли б же я знала, що мій нелюб ляже,
То б я настилала тернини, шипшини,
Наклала б я йому й у головки каміння.

3

Цвіт калиноньку ломить,
Сон головоньку клонить,
Клонить до комороньки,
Де лежить солomonька.
Треба тому постіль слати,
Хто піде удвох спати —
Стелемо дві подушки,
Де ляже дві душки.

Спіте, дітоньки, чутко,
Щоб третє було хутко!

4

Ведуть тура з ложа,
За ним — мати Божа.
Чи тур, чи туриця,
Чи хороша молодиця?

5

Бреди, Марусенько, бреди,
Да не бійся холодної води,
А високо піднімайся,
Із сорому викупайся.
Я ж цього не боюся,
Із сорому викуплюся!

6

Ой рак-неборак цівки суче,
Суха рибонька догори скаче
То в гору, то в долину,
То в рожу, то в калину.

7

Не йди, дівчино, у поле:
Там тебе бугай сколе
Довгою тичиною,
Не будеш дівчиною.

8

Плуг не оре,
І желізо не бере:
Тверда цілина
Материна!
Чепики кривії,
Желіза тупії,
Вони молодії:
Твердая новина,

Ой не моя, материна!
Дайте батога
Поганяти бугая,
Нехай пре!
Забивайте желізця,
Закладайте колісця —
Поїдемо орати,
Новини добувати,
Хто новини добуде,
Той господарем буде!

9

Ходила Марусенька по піску,
Задерла ніженьку на тріску,
Потекли кривця, як з рукавця,
Од Івасенька молодця.

10

Наїхали купці з Холма,
Питаються, почому вовна?
Чорная вовна —
По червоному сповна,
А білая вовна —
По золотому сповна.
Руно на руно клали
Й усередині дірки шукали:
Тицю-тицю у білу вовницю,
Утрапили червону криницю.

11

Да ключів, мати, ключів —
Одімнути да шкатулочку,
Подивиться на кошулечку,
Нехай будем знати,
Якої співати...

12

Ой ішов дощик кропнистий,
Ой уродив червчик зернистий.

Не й уміла Уляна красити,
Мусила Івана просити;
А наш Іван, молодець,
Рубав березу під корінець,
Рубав же її й не зрубав,
Гнув же її й не зігнув,
Виліз на вершок да розчахнув.
Ой їдь, родоньку, не бійся,
У червонії чобітки обуйся,
Топчи вороги під ноги,
Заробила Оксеня пироги.
Згоріла малина, згоріла.
Під нею Оксеня стояла,
Шовком ноги зв'язала —
Для Івана тримала.
Дайте нам рушничків з торочками,
А ми дамо сорочку з квіточками.

13

Зажену я квочку в бочку,
А курчата в вершу —
Скажи мені, Марусенько,
Хто тебе шморгнув спершу?

Да зажену квочку в бочку
А курчата в вершу:
Признайся, Марусю,
Кому давала спершу?

14

Під сосною росла,
А недобрая до нас прийшла;
Нічого дивувати,
Бо такою була й мати;
Напишіть її в леестри,
Бо такі її були й сестри!

15

Бодай тебе, да морозоньку,
Що заморозив ти да калиноньку,
Що засмутив всю родиноньку.

16

Скакав горобейко по точку,
Насеру сваточку за дочку —
За його не червону калину,
За його нечесну дитину.

17

Ти, Васильку, калина-малина,
А на тебе дивиться мило.
Ти, Параско, чорна халяво,
Увесь рід покаляла.

18

Кобила березу везла —
У Парасі курка замерзла.
Кобила пристала —
У Парасі курка розтала.

19

— Їбу, їбу, чи не плачеш ти?
І матері чи не скажеш ти?
— Коли б я сказала,
То я б тобі й не давала!

20

Гоциці, гоциці!
Коло курки косиці:
Як будемо їбатися,
Буде за що держатися!

21

Піймали сотника у Насті,
Повели його кувати
До залізної гармати.
«Стойте, панове, не куйте,
Не моя вина — вдовина:

Чорну стежечку топтала,
У оконечко торкала...»

22

Ой гоц-гоцки, горщик поцки,
Як станем варить, то й два накипить.

23

Наш староста, як пан, як пан:
Соломою напхан, напхан,
Очі в клоччі, ніс у ремені,
Личком підперезався —
На весілля прибрався!

24

Сковорода тепла:
Баба рибу пекла.
В кого руда борода —
Тому риби шкода;
В кого чорний вусок —
Тому риби кусок!

25

Ой хто ж мене за рученьку —
Тому рукавички;
А хто мене за ніженьку —
Тому черевички!
Біля мене полежить,
За пуп мене подержить —
Тому горнець меду,
Коновочка пива —
Щоб стояла жила!
А я думала, що не буду жива;
А я жива та живісінька,
Як тая рожа та повнісінька!

26

Гусак гуску кличе,
Крізь тин колосок тиче:

— Ой ти, гуско моя,
Ти голубко моя,
На тобі колосок з'їсти,
Пусти мене на черево злізти!

27

Продрав котко стелю
Да впав на постелю:
Поти качався,
Поти валявся,
Поки тій Марушці
Між ніженьки вбрався!

28

Спечу тобі, Юрку,
Печеную курку,
І ковбасу,
Й квартиру горілки принесу —
Перебий мені чорну вовну
Да наряди, як бавовну.

29

Під сосною спала,
Шишка між ноги впала.
Свердлом вертів —
Да не вивертів;
Долотом довбав —
Да не видовбав;
Як упустив кишку —
Витяг з дірки шишку.

30

(до танцю)

Трохи мене рак не поранив,
Да, спасибі, дядько побачив.
Трохи мене півень не попірчив:
Уже був хвіст розтопірчив.
Трохи мене гуска не вбила:
Уже була хвіст задубила!

СОРОМІЦЬКІ ПІСНІ в записах П. Лукашевича

У чомусь доля Платона Якимовича Лукашевича (1806—1887) нагадує долю футуриста Михайля Семенка. Прикре непорозуміння з Т. Г. Шевченком тінню впало на всю подальшу діяльність обох щирих синів українського народу. Навіть земляки-полтавчани Платона Якимовича ще недавно з дитячою жорстокістю дозволяли собі публікації про нього під заголовками на кшталт «Відкриття невігласа»: очевидно, не вважаючи за потрібне замислитися й поспівчувати, можливо, не зовсім здоровій людині...

Отож відкладемо вбік пізні, позначені хворобою «науково-фантастичні» розвідки П. Я. Лукашевича і поговоримо про вихованця Ніжинського та Одеського Рішельєвського ліцеїв, людину, яка ходила одними ліцейськими коридорами з Миколою Гоголем, Євгеном Гребінкою. Поговоримо про фольклориста, про якого відомий учений О. М. Пипін писав: «Право на признательную память дает ему (П. Я. Лукашевичу.— М. С.) подвиг его молодости, спасший от забвения несколько сокровищ народного творчества в ту пору, когда сам он был юн и ум его еще не был омрачен тяжелым и неизлечимым недугом». Нагадаємо, що саме П. Я. Лукашевич у збірнику «Малороссийские й червонорусские народные думы и песни» (1836) *вперше* надрукував не відомі на той час думи «Самійло Кішка», «Голота», «Буря на Чорному морі» та «Плач невольника». Окрилений знайомством із чеськими вченими Ганкою та Колларом і стривожений тим, що український фольклор стоїть на порозі загибелі, Платон змушений був взятися за збирання пісень, дум, приказок, замовлянь. Цю роботу він не полишав фактично до кінця життя, про що свідчать і досі не видані

збірники українського фольклору, які зберігаються в Інституті рукопису Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського (шифри І—1391, І—1392, І—1394, І—1395 і І—1396), з якого ми й взяли для публікації пропонувані вашій увазі сороміцькі пісні.

1

— Козаченьку, грай мені!
— Дівчинонько, дай мені
З-під нової дощечки
Полапати трошечки.
— Ой на горі хата,
Хлопці та дівчата,
Дала б тобі, серце моє,
Да ще не почата.
Не веліла мати
Зарані давати.
Як зобгаєм коровай,
Тоді — Боже помагай,
З скрипками, з цимбалами,
З друзками, з боярами.

2

Зажурилась Химчина мати,
Ой що ні за що Химку оддати.
Продаймо нивку, оддаймо Химку,—
Ще достанеться нам на горілку.
Продаймо лужок — попу на шажок,
Щоб звінчав Химку посеред ринку.
Батько на торгу, мати на місці,
Приходив козак рибочки їсти,
Приходив козак в червоній шапці,
Полапав Химку да й сів на лавці.
Химка зраділа,
В долоні плеще:
— Устань, козаче,
Полапай іще!
Під терном, терном,
Під терниченьком,

Там лежить Химка
Догори личеньком.
— Хто ж тебе, Химко,
Положив тута,
Не закрив очей,
Чорного пупа?
— Положив мене
Козак із Лубен,
Що гра на бандурі
І вночі, і вдень.
Тая бандура не дорога,
Чорна, як жук,
Волосяная —
Не порветься, не подереться,
Куди потягни —
Все роздається.

3

— Чи ти мені, дівчино мила,
Чи ти мені так поробила,
Чи ти мені любові дала,
Чи ти мене причарувала?
— У мене чари готові —
Біле лице, чорні брови.
— Сподівайся, дівчино, талану,
Я до тебе увечері прилину.
Поцілую, серденько, обніму,
До щирого серденька пригорну,
По цілому пелену подеру.

4

Ой підійди, милий,
Голубоньку сивий,
Ой підійди тихо під віконце,
Ой послухай, милий,
Голубоньку сивий,
Ой як мене моя мати лає,
Мене мати лає,
Словами картає,
Ще тобою, серце, докоряє.

Ой лай, мати, гірше,
Докоряй іще більше,
А моєму серцю веселіше.
Зрубайте тополю,
Поставте комору —
Зачиняйте мене, чорноброву;
Зрубайте другу,
Поставте нову —
Зачиняйте мене, молодую!
Посію я рожу,
Поставте сторожу —
Стережіте мене, прехорошу.
Сторожа заснула —
Нічого не чула,
Я, молода, гулять полинула.
Гуляла я нічку
В хрещатім барвінку,
То ж я з тобою,
Вражий недовірку!
Гуляла я другу
У темному лузі,
То ж я з тобою,
Несуджений другу.
Гуляла я третю
У зеленому житі,
Да не знаю,
Як у світі жити!

5

Біда, біда, ром-бом-бом,
Біда не гуляє,
А шевчиха за недоглядом
Пішла, сіла під погребом,
Пішла, сіла да й заснула,
Прийшла свиня да й зіпхнула,
Прийшла свиня да й торкає:
«Вставай, жено, вже світає.
Де-сь, жено, гарбуз їла,
Що так сраку залоїла?»
Ведуть свиню аж до пана,
Вона кричить: «Я не пхала,

Вона сама з говна впала!»
Ой циц, свиня, не кричи,
Коли пхнула, да й мовчи.

6

Ішла дівка над водою
Да пустила долю в воду:
«Пливи, доле, за водою,
А я услід за тобою.
Да спливемось докупочки,
Як сизії голубочки,
Да сядемо, оддишемо,
По листочку напишемо,
До батенька одішлемо;
Нехай батько не скорбує
І вінка другого мені не купує:
Потеряла свій віночок
Через дурний розумочок
Під кущиком-рокитою
З козаченьком Микитою,
Під кущиком зелененьким
З козаченьком молоденьким».

7

Ходить Гриць по вулиці,
Плаче та плаче.
Дівка Гриця питається:
— Чого, Грицю, плачеш?

— Ой плачу ж я, плачу —
У сінечки хочу!

Дівка Гриця полюбила,
У сінечки пустила:
— Цить, Грицю, цить!

Стоїть Гриць у сінечках,
Плаче да і плаче.
Дівка Гриця питається:
— Чого, Грицю, плачеш?

— Ой плачу ж я, плачу —
У світлоньку хочу.

Дівка Гриця полюбила,
У світлоньку пустила:
— Цить, Грицю, цить!

Стоїть Гриць у світлоньці,
Плаче да й плаче.
Дівка Гриця питається:
— Чого, Грицю, плачеш?

— Ой плачу ж я, плачу —
На перину хочу.

Дівка Гриця полюбила
І на перину положила:
— Цить, Грицю, цить!

Лежить Гриць на перині,
Плаче да й плаче.
Дівка Гриця питається:
— Чого, Грицю, плачеш?

— Ой плачу ж я, плачу —
Їбатися хочу!

Дівка Гриця полюбила
І по яйця усадила:
— Цить, Грицю, цить!

Плаче Гриць да й плаче.
Дівка Гриця питає:
— Чого, Грицю, плачеш?

— Ой плачу я, плачу —
Їбатися не вмію.

Дівка Гриця за чуприну:
— Отак сажай, скурвий сину,
Цить, Грицю, цить!

Посилала мене мати
 Зеленого жита жати.
 Ой нуте, косарі,
 Що нерано почали!
 Хоч нерано почали,
 Да багато утяли!
 А я жита не жала,
 Під горою пролежала.
 Ой нуте, косарі...
 Наїхали чужоземці,
 Знайшли мене в борозенці.
 Ой нуте, косарі...
 Осердилася Марина,
 Що некошена долина.
 Ой нуте, косарі...
 Одізвався к ній дитина:
 — Буде скошена долина!
 Ой нуте, косарі...
 Ми покосим, погребем,
 На копиці накладем.
 Ой нуте, косарі...—
 Пошла мати до Києва,
 Мене дома покинула.
 Ой нуте, косарі...

9

— Ой мати, мати,
 Козак у хаті
 Жартує, пустує,
 Не дає спати!
 — Ой доню, доню,
 Не будь дурною,
 . . . . .

10

Баба рака купила —
 Три полушки дала.
 Дівчина зварила —
 Добра юшка була.

Чи не рак, чи не юшечка,
З усима козак чи подушечка.
А хто любить грибки, грибки,
А я — печерички,
А хто любить дівки, дівки,
А я — молодички.
Чи не рак...

11

Коли б же ти, вража бабо,
Не подраная була,
То б я тебе полатав
Да за глек молока.
Латав бабу на печі,
Латав і на лаві,
Да не роби, вража бабо,
На все село слави.

12

— Признаюся, матінко, пред тобою,
Що не дає твій син покою.
Він до мене прийшов з лестю,
А я йому — курку в шерстю,
Матінко моя.
— Бережися, доненько, бережися,
На білої постелі не ложися.
— Береглася, матінко, береглася,
На білу постелю не клалася.
Він до мене прийшов з лестю,
А я йому — курку в шерстю,
Матінко моя!

13

Ой піду я до млина,
Аж мелеться новина.
І мелеться, петлюється,
Обнімає, цілується.
І на кіш сипле,
І за пуп шипле.
І мірочки не бере,

По череву подере.

**— Чого в тебе, вража бабо,
На череві пузирі?**

**— Коло школи походила,
Нашморгали школярі.**

**— Чого в тебе, вража бабо,
На череві ямка?**

**— Коло школи походила,
Впилася п'явка.**

14

**— Продай півня.— Не продам,
В мене півень господар!**

**По улиці громадить,
Додому курку провадить:**

— Додому, курко, додому,

Не залищайся другому,

А в другого циплят много,

А у мене ні одного.

Ой дівчина кріпко жне,

Серпа в руки не бере.

А за нею чорний снуп:

Чотири дяки, п'ятий пуп.

Кадук же його ма',

Не знає дяк сорома:

Куди йде — не минає,

Поцілує, обнімає.

Прийди, прийди, дяче,

Прийди, небораче,

Казав батько, козу дам,

Буде коза з козеням.

Одну козу продала,

А другу пропила,

А третю цяпала

Да для дяка держала,

Ой щоб мій дяк не цвірчав,

Положивши, умочав.

15

Задери, задери, кумо, ногу,

А я скажу: «Слава Богу!»

16

Кумасенько, чи ти спиш?
Позич мені тієї дірки, що ти сдиш.

17

На тобі, Гапко, книш,
Тебе їбуть, а ти спиш.

18

У нашої Гапки
Пизда на дві шапки.

19

Я — мазур, ти — мазурка,
Я — півень, а ти — курка.

20

Сюди, сюди, козаки! —
Зеленої кабаки.
Уже тая вмерла,
Що кабаку стерла,
Тільки тая тепер, [є]
Що кабаку продає.

21

- Ой Северине та Севериночку!
— Чого?..
- Не ходи, серце, на долиночку!
— Чому?..
- Там на долиночці проявилось...
— Що?..
- У дівчини черево та провалилось...
— Дак що?..
- Дівчина дурна, між ногами тюрма.
— Дарма...
- На гору ішла — утомилась...

— Дак що ж?..
· Під дубом лягла, заголилася.
— Бо душно було.

22

Ой мати, мати,
З ким же я буду спати?
— З хлопцями, моя доню,—
Я ж тобі дала волю!
Я ж тобі дала волю,
Бережися, моя доню!
— Хто ж його вбережеться,
Як ззаду добереться?
Як ззаду добереться,
То і вволю наїбеться!

23

На припічку сиділа —
Сова в пизду влетіла.
А ще буду сидіти:
Друга буде летіти.

24

Тепер же я вечора не діжду:
Укусила комашенька за пизду!

25

На печі під кожухом
Зробив хлопця з одним вухом.
Чоловіче, де ти ходиш,
Чом ти вуха не доробиш?

26

Навприсядки, навлежечки
Заробила сережечки.
А за тії сережечки
Болить в мене теперечки.

Ой бондарю, бондарю,
 Набий мені бочку,
 А я тобі заплачу,
 Піднявши сорочку.

28

Навприсядки не дала,
 Навстоячки не дістав,
 Навлежачки хуй не встав.

29

Нахмарило, насупило,
 Назад пизду поцупило.

30

Да біжить поросся,
 Зачупиздрилося,
 А за ним кабанець,
 Залупивши кінець.

31

Ой дівчата, кайтесь,
 Молодиці, кайтесь,
 Свербить часом під поясом,
 Почухати дайтесть.
 Ох і лихо, давши,
 І лихо, не давши,
 Горе тому козакові,
 Своєї не мавши.

32

Ой їхав, їхав, їхав,
 Чом до мене не заїхав?
 А я тебе виглядала —
 Пизду в вікно виставляла.

33

— Гандзя, Гандзя кучерява,
Де ти в чорта ночувала?
— Під хатою,
З собакою кудлатою.

34

— Хую, хую бородатий, де ти забарився?
— У містечку Берестечку з пиздами сварився.

35

Наварила, напекла, да нікому їсти,
Розставила ручки, ніжки, да нікому лізти.

36

Ой там, за байраком,
Черета пасеться,
Їбе мужик бабу раком,
Аж пизда трясеться.

37

Їбалася соя,
На припічку стоя.
Дивися ти, сичу,
Чи приємно я тичу?

38

Чи я тобі не казала, не наказувала,
Щоб ти хлопцям не давала, не показувала?

39

Ой дівчата мої милі,
Болять в мене усі жили,
Не так жили, як суглави,

Один су́став —
Да й той устав.

40

Сидить пизда на воротах,
Аж у кучері в'ється,
Ведуть хуя на ретязі,
А пизда сміється.
Дивітеся, люде,
Що то пизді буде!

41

Чи я тобі не казала, Антоне, Антоне:
«Держи хуя на мотузці, бо втоне, бо втоне».

42

Я ж тобі сала
Давала,
А ти мені ковбаси
Не даси?

43

А хуй пизди так боїться —
Аж на дибки становиться.

44

Стоїть Пилип за ступою,
Теліпає залупою.
Дівки кажуть: «Се наш Пилип».
А він яйцями — теліп-теліп!

45

Чоловіче Матвію,
Не бий, серце, в неділю,

Бий мене в середу —
Ковбасою, що спереду.

46

Антін козу веде —
Чортова коза не йде:
Він її віжками —
Вона його ріжками,
Він її уздою —
Вона його пиздою.

47

Ой у пизді денця нема —
Водиця держиться,
А у хуя ніжок нема —
Дибки становиться.

48

Танцювала, тупала,
За яєчки шупала,
Я думала — п'ятаки,
А це яйця такі!
Я ж думала, що то гроші,
Аж то яйця прехороші!

49

Через гребельку мосточок,
Нема в пизді косточок,
Ні костей, ні ребер,
Посередині «семен».
«Семен» сюди, «семен» туди!
«Семен» дров, «семен» води,
«Семен» яйця продає,
Семениха не дає:
— Що ти робиш, Семене,
Остав двоє для мене!

Ти ж моя да Марусенько!
 Я ж тебе помалесеньку,
 Я ж твої норови знаю,
 Я ж тебе да не займаю.

51

Ой хоч ззаду нема ладу,
 Дак спереду — смачній меду.

52

Не знала дівчинонька,
 Як індика звати:
 — Кур, кур, кур,
 Вистав хуй
 Да стань серед хати!

53

Що ти мені виробляєш —
 То виймаєш, то вставляєш?
 Засунь мені хоч на три дні,
 Щоб забула свої злидні.

54

— А де ж ти була, забарилася?
 — Да на дірявім мосту провалилася.
 — Ой хто ж провалив?
 — Да козак Северин.
 — Ой хто ж рятував?
 — Запорожець Іван.

55

Ой пішла я до торгу —
 Хома на мені,
 Ой прийшла я з торгу

Хома на мені;
Да спасибі понеділку
Да ще і Хомі,
Що провертів дірку
Да ще і мені.

56

Їще сонце не заходить,
По улиці бугай ходить,
Бугай ходить по вулицях,
По хороших молодичях.
Ой бугаю, бугаю, яке ти ледащо! —
Чотири ночі ночував, та чорт знає за що!

Як стояла під вербою,
Та махала пеленою:
Сюди, сюди, козаки,
Дешевої кабаки!
Ой у тебе тютюн добрий,
А у мене чубук довгий,
Ой дай мені тютюну —
Навстоячки потягну.

Та вже ж тая вмерла,
Що кабаку терла,
А ще в її сестра є,
Що кабаку продає.
По копійці рожок,
На закуску пиріжок.

Ой дівчино, люблю тебе,
Не їж хліба, возьму тебе,
Не їж хліба, не пий води:
Возьму тебе для пригоди.
Вона, дурна, послухала,
Три дні хліба не нюхала.

57

Інгульська

Ой Семене, Семене!
Ходи, серце, до мене (2) —

Кучерява у мене,
Кучерява ярочка у городі у мене
Ходить, хлопці, до мене —
Широкая у мене,
Широкая капустиця
У городі у мене.
Ходить, хлопці, до мене —
Розложиста у мене,
Розложиста капустиця
У городі у мене.
Ходить, хлопці, до мене —
Холодная у мене,
Холодная криниченька
Під горою у мене.
Ходить, хлопці, до мене —
Глибокая у мене,
Глибокая криниченька
Під горою у мене.
Ходить, хлопці, до мене —
Червоная у мене,
Червоная калинонька
У садочку у мене.
Ходить, хлопці, до мене —
Кудрявая у мене,
Кудрявая вишенька
У садочку у мене.
Ходить, хлопці, до мене
Солодка у мене,
Солодка яблунька
У садочку у мене.
Ой Семене, Семене,
Ходи, серце, до мене,
А я тобі того дам,
Що ти зроду не видав,
А ти мені те даси,
Що ти зроду не даси.

58

Ти, Параско моя,
Чи не ласка твоя:
Нехай мої там штани,
Да запаска твоя!

Перва слава
 На Бугая стала,
 Що Мелаха да Марусю
 В коморі з Бугаєм застала.
 Бугай утікає,
 Штани підтягає,
 А Мелаха да Марусю
 За коси тягає.
 Тягає, тягає,
 Тягаючи, сварить
 І кочергою парить.
 Ой де взявся Мирон,
 Він Мелаху побранив:
 — Ти, Мелахо, дурнувата,
 Не Маруся винувата.
 А ти, Бугай, провинив,
 Що в комору заблудив!
 Бугай ізлякався,
 В леваду сховався,
 А там соцький ішов —
 Да й Бугая знайшов.
 — Чого тобі, да Бугаю,
 Чого хорониться?
 Пора тобі, Бугаю,
 В громаду судиться!
 Судили, судили,
 Кайдани наложили,
 На ноги кайдани,
 На руки — скрипиці,
 Оце тобі, Бугаю,
 Чужі молодиці.
 А другая слава
 У Спасівку стала,
 Що Маруся Бугаєві
 Озвару прислала.
 — Ой на тобі, Бугаю,
 Спільньою диньки!
 Да просила Марусенька
 До себе на родинки.
 Ой Боже ж мій милостивий,
 Що мені робити?

Куди мені, старенькому,
По бабу тарганити?
Що старії говіють,
А молоді не сміють,
А Шевчиха дома,
Кумою готова.
По сінечках ходить,
Горщик меду носить,
Чому мене той Бугай
Кумою не просить?
По сінечках никає
Да на крижмо шукає.

60

Сидір-дудочка,
У нього жінка любочка,
По коліна юпочка.
Він узяв — не любила,
А умер — не тужила
І на лаві положила.
Хоч на лаві лежить,
Да не буду тужить,
Хіба тоді заплачу,
Як коло ями побачу;
Хіба тоді затужу,
Як у ямі положу.
Через тую яму
На десяти гляну,
І кивну, і моргну,
До серденька пригорну.
А з дуба, з дуба,
Бережись, моя люба,
Бо я тебе шаману
Під білую пелену.
Дід бабі санки гне,
По чотири клинки б'є:
— Постій, бабко,
Бо ще слабко,
Заб'ю п'ятий —
Буде сладко.

Почім козак нещасливий
 Їде з корчми чуть-то живий?
 Хлопці, хлопці, і я з вами,
 Чудри-мудри козаками.
 Як поїхав піп по сіно,
 Попадю лихо насіло.
 Хлопці, хлопці, і я з вами...
 Як поїхав піп по дрова,
 Попадя стала здорова.
 Через твої товсті ноги
 Не кошені перелого,
 Через твої білі циці
 Нема сіна ні копиці.
 Ох, мати, чумак іде,
 Ох, мати, везе рибу,
 Везе рака,
 Везе пизду
 Коло сраки,
 Буде риба-судачина,
 Буде сине під очима.

62

Сидить дівка на горбочку —
 Видно пизду крізь сорочку:
 — Ой на те ж я тонку пряла,
 Щоб пизда світа повидала.

63

Їшла баба з торгу,
 Де купила хуїв торбу:
 — Оце, дівки, ваше діло —
 Запихайте хуї в тіло!

64

Ой там за байраком
 Там стояла баба раком.
 Москаль думав, що каплиця,
 Скинув штани да став молиться.

Ішов кум до куми,
 Просить в куми яндоли:
 — Дай, кумо, яндоли! —
 Кума ногу підняла:
 Оце тобі яндола!

Ой не так мені жаль,
 Як на того старця:
 Сам на печі, хуй на плечі,
 На припічку яйця.

Як приїхав наш Охрім
 На скорий хміль —
 Проторгувався.
 Не приїхав додому —
 Жінки побоявся.
 Да заїхав до тещі.
 Тещенька, тещенька
 Пришанувала —
 Пряником по яйцях
 Да опанувала.
 Як приїхала теща
 До тестя у гості,
 Посадив тещу наверх хати,
 Задав тещі,
 Щоб мухи лічила.
 Налічила теща
 Сімдесят і ще двісті,
 Заробила теща
 Собі їсти й пити.
 Не попала теща,
 Куди люди ходять,
 Да попала теща,
 Куди свині лазять.
 Як вирвалась теща
 Скоком та боком,

Кружком да бережком,
А тесть за нею в погоню.
Коли дивиться — прачка.
Він ту прачку —
Штовх хуєм під срачку!
Як оглянеться прачка —
Хуй — мов тая товкачка.

68

Під калиною спала,
На калину ноги задрала...
Я ж думала, що умру, умру,
Аж я сеє люблю, люблю.

69

Продрав коток стелю
Да упав у постелю.
Потіль качався, валявся,
Покіль Марусі між ноги убрався!

70

Наварила кули-пизди,
Поставила на припизді,
Прилетіла сива пизда,
Ухватила кули-пизду.
А я кричу: «Сива пиздо,
Оддай мою кули-пизду!»

71

Не давала да й дам,
Нехай мое — проводам.
На проводах — святий день,
Буду давать цілий день.

72

Ніхто мені не докучив,
Як той соцький,

Даю йому обідати,
А він просить поцьки.
Напилася горілочки,
Наїлася маку,
Тепер моя пиз'да п'яна —
Їби мене в сраку.
І шумить, і гуде,
Комар муху їбе.
— Ой цить, мухо, не кричи,
Коли дала, так мовчи!
Ой ви, дівки, молодиці,
Ховайтеся під копиці,
Бо іде Опанас —
Буде їбти усіх вас.
Припер мене до тину,
Зробив мені дитину,
Навстоячки, навлежачки
Заробила сережечки.
Штани мої дубовії,
Очкур ясеновий,
Яйця ж мої кришталеві,
А хуй мусинзовий.
Хав, хав, хавусеньки,
Піймав пизду за усеньки;
Ни ридую,
Що давала кривохую.

73

Їще сонце не заходить —
Химка по вулицях ходить.
Прийшов козак аж до хати,
Як би в Химки поспитати,
Чи ще Химка спить?
Спить Химка да й не чує,
Що козаченько жартує.
Їще Химка спить,
Їще Химка спить.
Лапнув Химку за коліно,
Лежить Химка, як поліно.
Їще Химка...
Лапнув Химку за черево —

Лежить Химка, яке дерево.
Їще Химка...
Спить Химка да й не чує,
Що козаченько жартує.
Їще Химка...
Підняв козак хвартушок,
Узяв Химку за пупок,
Їще Химка...
Спить Химка да й не чує,
Що козаченько жартує,
Їще Химка...
Всадив Химці половину,
Лежить Химка, як поліно.
Їще Химка...
Спить Химка да не чує,
Що козаченько жартує.
Їще Химка...
Як став козак посувати,
Стала Химка почувати,
Уже Химка не спить.
Уже Химка почула,
Що козаченько жартує.
Уже Химка не спить.
Козак каже: «Буде, буде!»
Химка каже: «Не забуду!»
Уже Химка не спить,
Уже Химка почула,
Що козаченько жартує.
Уже Химка не спить.
Козак каже: «Годі, годі!»
Химка каже: «Ще й на одході!»
Уже Химка не спить,
Уже Химка почула,
Що козаченько жартує.
Уже Химка не спить.
Козак каже: «Не хочу!»
Химка каже: «Заплачу!»
Уже Химка не спить,
Уже Химка почула,
Що козаченько жартує,
Уже Химка не спить,
Уже Химка не спить.

Ой на греблі козак лежить,
 Через яйця вода біжить,
 А дівчина з radoщами
 Бере яйця пригорщами!
 — Ой дівчино, яка ти нехлюя,—
 Не помила білих рук,
 Да берешся за хуя!

75

Не жаль мені за їзду,
 Що я їздив по пизду:
 На морозі посадив —
 Мороз пизду розсадив.

76

Стоїть на річці прачка,
 А я тую прачку хуем під срачку!
 Совайся, Нечипоре, совайся!
 Бігла сучка із Полтави,
 Наробила великої слави.
 Совайся, Нечипоре, совайся!

77

Тупи, тупи, тупиченьки,
 Пішов хуй до криниченьки.
 Аж там пизди сидять
 І сокирки держать:
 Хочуть хуя зарубать.
 А хуй догадався
 Да в пизду сховався,
 В пизді нахлюпався,
 Головкою настукався.

Йшли дівчата з Макарівки,
 А за ними — два парубки.
 А собаки з Маківок —
 Сцик, пердь на дівок!

Їшли дівки з Мокіївки
 На самого Петра.
 Якийсь чорт поїбав,
 Тільки пизда тепла.
 Їшли дівки з Мокіївки
 Да піймали зайця,
 Розложили ноги йому,
 Вирізали яйця.

Баба діда сповадила,
 За кабаку погладила.

СОРОМІЦЬКІ ПІСНІ в записах М. Гоголя

В одному з листів до М. О. Максимовича М. В. Гоголь писав: «Вы не можете представить, как мне помогают в истории песни. Даже не исторические, даже похабные; они все дают по новой черте в мою историю, все разоблачают яснее и яснее, увы, прошедшую жизнь и, увы, прошедших людей...». Одну з таких «похабных» пісень — «Наварила сечевиці...» — М. В. Гоголь надіслав М. О. Максимовичу в листі, написаному після 20 грудня 1833 р. Решту мініатюр було вписано рукою М. В. Гоголя на звороті окремих сторінок списку збірки українських народних пісень у записах Зоріана Доленги-Ходаковського, що належав М. О. Максимовичу і яким М. В. Гоголь тривалий час користувався (нині цей список зберігається в Інституті рукопису Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського (шифр І—772 і І—773).

Ставитися до цих пісеньок, звичайно ж, треба без пуританської упередженості, не забуваючи, що подібні до них інколи перетворювалися на епізоди неповторної, соковитої гоголівської прози, як, приміром, пісня «Що ти маєш під намистом...» в «Ночі перед Різдом», де дяк кілька разів запитує: «А что это у вас, великолепная Солоха?», і при цьому торкається то Солошиної руки, то її шиї. «Неизвестно,— пише М. В. Гоголь,— к чему бы теперь притронулся дяк своими длинными пальцами, как вдруг послышался в дверь стук и голос казака Чуба». М. В. Гоголь умів інтригувати читача, «вводячи» стук Чуба в найпікантніший момент... Окремі ж так і залишилися свідченням любові М. В. Гоголя до української пісні, до українського соковитого гумору.

1

Ой поїхала до торгу —
Хима на мені,
Ой приїхали із торгу —
Хома на спині.
Ой спасибі Богу, іще і Хомі,
І святому понеділку,
Що провертів дірку.

2

Сидить ведмідь на стерні,
Штани зашиває,
Стерня його в сраку коле,
А він її лає.

3

Ой хмариться, хмариться,
Дід на бабу валиться,
Дід на бабу кладе ногу,
Баба каже: «Слава Богу!»

4

Ой летіла баба з неба,
Бо там її не потреба.
Як летіла, то перділа,
А як впала —
Пизду всрала.

5

У Києві на дзвіниці
Сидить чернець на черниці.
Прийшов к єму хлопець:
— Що ти робиш, отче?
— Спасаяся, хлопче.—
Отак чернець спасається —
На черниці хитається.

6

Дала мені мати корову
 На мою бідну голову.
 До корови треба рано встати,
 А я люблю до полудня спати.
 Дала мені корову рябую,
 Дала мені дійницю новую,
 А дійниця покотиста,
 А пелена залуписта.
 Дивіться, люде,—
 Біда ж мені буде

7

За річкою, за Дніпром,
 Загорівся пиздин дом,
 Біжить хуй* з відром
 Заливати пиздин дом.

8

Ой на горі сука бреше,
 А дід бабі поцьку чеше,
 Зав'язавши ремінцем,
 Чеше поцьку гребінцем.

9

Їбав козак Тетяну
 Да і в пизду заглянув.
 — Цур тобі, Тетяно,
 Як у тебе в пизді погано!

10

Їще баба не старая,
 Їще раком не стояла,
 Їще прудко сидить,
 Кучеряво бздить.

---

* Брандмайстер — Приміт. М. Гоголя.

СОРОМІЦЬКІ ПІСНІ в записах Т. Шевченка

Як і в будь-якій іншій галузі гуманітарної науки, у шевченкознавстві також є свої «білі плями». Скажімо, Т. Г. Шевченка старанно оберігають від фрейдистського та іншого «буржуазного» трактування. Звичайно, аналізуючи «Відьму» чи «Княжну», можна говорити й про моральний занепад кріпосника, який гвалтує власну дочку, але можна говорити й про інцест. Бо Т. Г. Шевченко залишається геніальним поетом і в творах соціального звучання, і в рядках, присвячених глибокоінтимним стосункам героїв; з однаковою майстерністю він змальовує й екстаз народного месника, і любовний екстаз:

Шелест!.. коли гляне:
Попід гаєм, мов ласочка,
Крадеться Оксана.
Забув; побіг, обнялися.
«Серце!» — та й зомліли.
Довго-довго тільки — «серце»,
Та й знову німіли.
«Годі, пташко!»

«Ще трошечки,
Ще... ще... сизокрилий!
Вийми душу!.. ще раз... ще раз...
Ох, як я втомилась!»
«Одпочинь, моя ти зоре!
Ти з неба злетіла!»
Послав свитку. Як ясочка,
Усміхнулась, сіла.

(«Гайдамаки»).

Як художник Т. Г. Шевченко залишив нам живописні й графічні шедеври із зображенням оголених натур.

Із розумінням Т. Г. Шевченко поставився до пісень із фривольним змістом, про що свідчать його фольклорні записи,— адже вони аж ніяк не суперечили його стремлінню до глибокого й реалістичного відображення народного життя. Сороміцькі пісні в записах Т. Г. Шевченка зберігаються у його т. зв. третьому альбомі 1846—1850 рр. (Відділ рукописів Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України, фонд № 1, № 108).

Т. Г. Шевченко обробляв сюжети сороміцьких пісень («У перетику ходила...»), а також вплітав їх у тканину своїх творів (див. хоча б главу «Бенкет у Лисянці» в «Гайдамаках»).

1

Соколе мій, чоловіче,
Третій півень кукуріче,
Чом ти мене не лоскочеш,
Бо я знаю, чого хочеш.

2

Шапувалко — чорна галко,
Шапувале-орле,
А хто мене на сім світі
Без тебе пригорне.

3

Ой Улито, ой Улито,
В тебе поцька шовком шита —
На єтьбі прошивалась,
Слізоньками умивалась.

4

Балакучий балакучу
Вивів звечора на кручу,

Єбалися на горі
Аж до самої зорі.

5

В Переп'яті на валу
Єбалися помалу.

6

Ой єбались копачі,
З Переп'яті ідучи.
Ой єбались на межі,
Попсували... (*нерозбірливо*).
Хоч карбованця й дали,
Зате ж уже й доп'яли.

7

В Переп'яті у ямі
Копали там хуями.

8

Чи не це ж тая кумася,
Що підтикалася?

9

А в баби душа не з лопуцька,
Того хоче, чого й людська.

10

Ой швець коло мене,
Тебе їбуть, їбуть мене.

11

Ой піду я до церковці
Та й стану в преділку,

Ой гляну я раз на Бога,
А тричі на дівку.

12

Та спасибі батькові,
Та спасибі матері,
Що нас добули.
Як нас добували,
Жито розсипали
Вночі на печі.

13

Через греблю Микитину
Ведуть Варку підтикану.
Кричить Варка, репетує,
Ніхто її не рятує.

Через греблю Шевчину
Ведуть Варку Репчину.
Кричить вона, репетує,
Ніхто її не рятує.

14

В Малороссии родилась
И воспитана была.
Отца-матери лишилась,
Сиротою век жила.
И в бардели очутилась,
На смитныку умерла.

СОРОМІЦЬКІ ПІСНІ в записах П. Чубинського

Павла Платоновича Чубинського (1839—1884) називали українським етнографом буржуазно-демократичного напрямку. Ще на початку 1930-х років у м. Борисполі Київської області на Книшевому цвинтарі, де поховано вченого, було зруйновано надгробний пам'ятник, а могилу — забуто. Тільки нещодавно стараннями місцевих ентузіастів могилу знайдено й відновлено. Вже з'явилися перші лауреати премії ім. П. П. Чубинського.

У справжніх учених, як правило, буває по кілька пам'ятників. Один твориться власноручно, інший або інші споруджуються нащадками. П. П. Чубинський підготував і видав «Праці етнографічно-статистичної експедиції в Західно-Руський край» у семи томах (1872—1879)*. До цього пам'ятника на поклін приходило й приходитиме не одне покоління етнографів, фольклористів — вичитувати багату індивідуальність українського народу і всю красу його неповторного фольклору, в якому навіки закарбувалися й делікатність у вираженні найінтимніших почуттів, і весела розкутість, продиктована обставинами.

1

Бодай того мороза марця —
Одморозив дружкові [яйця],
Завернув у хустку
Та вкинув в капустку,
А капуста тлуста —
Злипаються дружкам уста.

---

* Пісні для зб. «Бандурка» взято з IV та V тт.

2

Викотили, викотили
 На улиці бочку;
 Видурили, видурили
 Да й у свата дочку.
 Ой ми її не дурили,—
 Вона сама хтіла:
 Наложила чорний ковпак
 Да й між нами сіла;
 Викотили, викотили
 З тіста паляницю,
 Як схотіли, то й зробили
 З дівки молодицю.

3

Тупу, коники, тупу,
 Веземо тобі ступу;
 Де будемо ночувати,
 Там будемо пихати.

4

Да давали коням гречку,
 Як їхали да по дівочку,
 А тепер сочевицю —
 Везем молодицю.

5

Наші сватове-ловці
 Їздили на вловоньки,
 Злапали звірину,
 Сховали під перину,
 Перина трясеться,
 А звірина сміється.

6

Стрійся, Марусю, стрійся,
 Та нічого не бійся:

Високо піднімайся,
З сорому викупайся.

7

Ой хто хоче спати,
Треба йому да постіль слати:
Під боки соломки,
Під колінця — сінця,
Під головки — жита,
Щоб не була Маруся бита.

8

Ой привезли да сову з села,
Садовили да на покуті;
Тут вона да непрошена,
Буде вона покундошена.

9

Ой бреди, Марусю, бреди,
Да не бійся холодної води,
Із висока да піднімайся,
Із сорома да викупайся.

10

Ой квітами та постіль шита,
— Чи не будеш, да Марусю, бита?
«А я цього да не боюся,
По постелі да покочуся,
Із сорома да викуплюся».

11

Ми ж були у постілоньки,
Ми ж уміли постіль слати.
Наокола подушечки,
В середині дві душечки.

Же-б я була знала —
 В панцир би-м ся вбрала.
 Панцир не поможе —
 Ведуть Марисю до ложа.

13

«Ой мамцю, мамцю,
 До комори ведуть».
 — Цить, доню,
 Тобі меду дадуть.
 «Ой мамцю, козак
 На мене лізе».
 — Цить, доню,
 Він тебе не заріже.
 «Ой мамцю, вже й ніжик виймає...»
 — Цить, доню, він Боже думає.

14

Горох, мати, по дорозі, як череда,
 Ведуть [хуя] на припоні, як бугая;
 А [хуй] реве, до [пизди] йде.
 — Як дойду вночі,
 — Повиколою [пизді]очі.

15

Наш кур кокоче,
 На сідало хоче,
 Наш молоденький Івась
 Та вже спати хоче.

16

Ти, річенько бережистая,
 Ти, Мар'єчко норовистая.
 Не цілувавши,
 Не милувавши,
 Не йди, Йвашку, спати,
 Бо й зопхну з кроваті.

Да нехай живуть
Полюбившись,
Да нехай же сплять
Заголившись.

17

Да не кур, кур сокоче,
Да на сідало хоче,
Да ведуть в кліть спати...
Треба правду казати.

18

«Дівчина моя,
Роззуй мене на».
— Роззуватиму,
Кого знатиму;
Ледачого обійду,
Не займатиму.

19

А в нашого пана свата
Горох не молочен,
Горох, горох, горох не молочен;
Да будемо молотити,
Горілочку пити.

20

Наїхали да купці з Ромна
Да питають: да почім вовна?
— Білая ніт ні почому,
А чорная да по золотому.—
Руно на руно складають,
Всередині дірку шукають.

21

Стрепену я грушку
За гілку,

Посипались грушки
В пелінку.
Скільки в пелені
Дульок,
Стільки в Марусі
Думок.

22

Ой не сідай, свахо, на лавці,
Сядь собі на ослоні,
Як грають соболі.
Да ще ж бо й не грають
І не починають;
Ой як будуть грати,
То й ми будем знати.

23

Котилося колесце з клітки,
Обніміться хорошенько, дітки,
Щоб вам солоденько,
А нам веселенько.

24

Горобей да по бочечці скаче,
Заглядає у вороночку:
— Бідна моя да головочка,
Що малая да вороночка,
Що не влізе да головочка.

25

І батько велів,
І мати казала,
Сама захотіла
Червоного буряка
До білого тіла.

26

Михелю, Михелю!
А я тобі вихилю
Заднюю й переднюю,
Боковую й середнюю.
А староста просив свахи,
Просив в неї.
Вона йому відповіла:
— Ти-сь не годен мого тіла.

27

Захотіла калача
З медком, з медком,
Я ж була
Да під парубком;
Я ж думала
Умру, умру,
А я ж цеє
Давно люблю!

28

Прокрутив павук стелю
Да й впав на постелю;
Де Марися спала,
Там калинонька стала.

29

Ой казали, говорили люде,
Що наша Марюхна не добрая буде,
Аж вона добра,
Піймала в житі бобра;
Вона така добресенька,
Як рожа повнесенька.

30

Ведемо тура в хату;
Чи тур, чи туриця,
Чи хороша молодиця.

31

Батько по донечці тужить
Та цілу ніч матір душить:
— Оддала, стара, цюю,
Будем старатися на другую.

32

Ходила Марися над ровом,
Виглядала батенька, з родом.
— Ой до мене, родоньку, до мене,
Не буде сорома у мене.
Ой єсть у мене перина,
Що викупить мене з сорома.

33

Не співайте сороміцької,
Заспівайте старосвіцької!
Сидить ведмідь на кропиві,
Да колотить він сливи.
Гілочка обломилася,
Дак ведмедя і убила.
Дак ведмідь і стогне,
Дак ведмідь і погне,
Ведмідь умирає,
Ведмідь промовляє:
— Сванечки, мої голубочки,
Захуйте мене,
Поминайте мене
Суницями, полуницями,
З молодими молодицями.

34

Що схтіли, те зробили,
Що схтіли, ізліпили:
З книша паляницю,
З дівки молодицю.

35

Так наша Маруся робила,
Як її матюнка навчила.
Усю ніченьку не спала,
Червоний черчик мотала,
З червоною рожею мішала,
Щоб той черчик придався,
З червоною рожею мішався.

36

Темного луку калина,
Доброго батька дитина;
Хоть по ночам не ходила,
Та при собі калину носила.
Купували купці — вона не продала,
Прохали хлопці — вона не дала;
Шовком ніженьки зв'язала,
Для свого друга Івашка держала.
А мій Івашко розіграв,
Шовку ниточку розірвав.

37

Знати Марусю, знати,
В которій вона хаті!
І лавки, і прилавки
З червоної китайки;
Калиною обтикана,
Розою обсипана.

38

Говорили Оленковські люди,
Що Маруся добра буде;
Вона така добра,
Як дірява торба.

39

Хоч їдь, матінко, хоч не їдь,
Бо вже донечці роздер медвідь,

Да ходімо до плота,
Да роздеремо kota;
Занесемо під перину,
Та зробимо калину.

40

Під сосною спала,
Шишка в [пизду] впала.
Долотом довбав — не видовбав,
Свердлом вертів — не вивертів;
Всадив кишку — вийняв шишку.

41

Спала Марися з хлопом,
Згубила вінок з злотом.
По коморойці ходить,
Таляри в руці носить:
Хто здибав, то верніте,
Таляри сі возьміте.

42

Вівсоньку рясний,
Наш роде прекрасний!
Пийте, гуляйте
І все те покривайте.

43

Ой були ж у Бога,
Та молимся Богу
Й святому понеділку,
Щоб повертів дірку.

44

Горілки, свату, горілки,
Та було б не брать в нас дівки,
Та було б не вертіти їй дірки,

А тепер же ви нам виніте —
Цебром горілку носіте;
А хоть не цебром, дак відром,
Приїхала Маруся із добром.

45

Чого свати да наїхали,
Чи пива допивати,
Чи хліба од'їдати?
— А ми ні пива одпивати,
Ні хліба од'їдати.
А за моєю да тетерею,
Що вчора привезена.
І не бийте її, і не лайте її,
Пшінця посипайте,
Принаду давайте.
По череву пригладжуйте,
Тут її принаджуйте.

46

Горілки, свату, горілки,
Та зайнявся хвартух у дівки.
А прийшов Івась, загасив;
Нехай би горів до пупа,
Щоб було нам горілки куфа.

47

Під калиною лежала,
На калину ноги поклала,
Да калину схитнула,
Да калина капнула
Да на білу пелену,
Да на білеє обличчя,
Щоб було роду величчя.

48

Ой качан-качаночку,
Качай мене щораночку,

В мене шкура овечая —
Качай мене щовечора.
Покотив, повалив,
З дівки жінку зробив,
Із пирога — паляницю,
Із дівчини — молодицю.

49

А у мене ні сорочечки,
А у мене ні спідничечки,
А у мене ні наміточки.
Ой поїду я до сусідочки
Позичати да наміточки.
А намітки не позичила,
Вона днищем одпрацьовала:
— Да робити́, суко, робити,
Не по весіллях ходити.
Ой поїду я да за городище,
Вирву я товсте лопушище
Да пошию рясне спідничище:
Ззаду рясно, а спереду красно;
Таки ж бо я навидалася
Й на весіллі нагулялася.

50

Годі тій молодиці
Сидіти в темниці,
Треба їй світлость дати,
Покривайло здійняти.

51

Молоденька Марисю,
Ти, одважний козаче,
Як же ти одважилась
Козацькую барву брати,
З козаками мандрувати?

52

Скидай, Марисю, скидай,
 Покриватися не дай,
 Бо тобі не подоба,
 Не пристає до лоба.

53

Ой хто у нас
 Да жалує жінки?
 То ж Іванко
 Да жалує жінки:
 Сам плаття пере
 І в жлукто кладе;
 Як лляв окріп,
 Так [хуй] опік.
 Цур тобі, пек тобі:
 Я не буду ні прать,
 Ні золить,
 Лучче буду у чорному ходить.

54

Ой піду я да до торгу до нового,
 Да наберу полотенця кращого,
 Да пошию сорочку у сім піл;
 Сюди-туди повернуся —
 Аж розпір.
 Треба мені кравчика молодого
 До свого розпору красного.

55

Ой люлю, люлю!
 Піднявши кошулю
 Тонку та біленьку,
 Гуляй, гуляй помаленьку.

56

Ой гук, да гула!
 Мені ж мати дала

І приказувала,
Щоб я хлопцям не давала
Й не показувала.
Я ж не Тетяна,
Я ж не Маруся,
Я ж не давала,
Я й не боюся.

57

Як я була у батенька,
То я була чубатенька;
Як пішла я до свекрухи,
Обдзьобали чубок мухи.

58

То ж то мене поре, ріже,
Як до мене паршук лізе!
Ой коб гарний і догідний,
То б забула за всі злидні!

59

Ой не коси, буську, сіна,
Заросишся по коліна;
Нехай його чапля косить,
Що високу сукню носить.

60

Гопа, гопа, гопасеньки,
Любили мя два ляшеньки.
Їден любив — кожух купив,
Другий любив — жупан купив.
А в кожусі тепло буде,
А в жупані гарно буде.

61

Цапу-лапу по драбині,
Заліз котик до скрині;

Котку можна, бо є за що,
А тобі не можна, бо-сь ледащо.

62

Ой тупнула, підскочила,
Аж обсцасина відскочила.

63

Горбом ішла,
Біду трясла.
Тряси, тряси —
Муки даси.

64

Ой поїхав мій миленький до млина,
А я собі прудивуса привела.
— Цур тобі, прудивусе,
Які в тебе руді вуса! —
Сама собі дивуюся,
З прудивусом цілуюся.
Ой приїхав мій миленький вранці,
Застав мене з прудивусом на лавці.
— Пек тобі, прудивусе,
Які в тебе руді вуса! —
Сама собі дивуюся,
З прудивусом цілуюся.
Ой приїхав мій миленький уночі,
Застав мене з прудивусом на печі.
Пек тобі...

65

По підпеньки ходила,
Фартушину загубила,
А попович ішов,
Фартушину знайшов.
— Поповичу, сучий сину,
Віддай мені фартушину.

Пішла Гандзя на бураки,
 А за нею всі двораки,
 А попович попереду:
 — Почкай, Гандзю, куплю меду.
 «Не буду я меду пити,
 Бо мя дворак буде бити.
 Котрий мене дворак любить,
 Нехай мені меду купить».

Ой піду я до млина та до парового,
 Сподобаю мельниченька кучерявого.
 — Ой мельнику, мельниченьку,
 Спетлюй мені пшениченьку.
 — Не змелю тя, то спетлюю,
 Прийди, серце, поцілую.
 — Там-то, мамцю, мельник,
 Там-то, мамцю, добрий,
 Там-то, мамцю, хороший:
 Меле жито без грошей.

Ночувала-м я в льоху,
 Настоптала-м на блоху.
 Ой піду я до попа сповідатися,
 Та й за тую блоху признаватися.
 А піп мене радить,
 По головці гладить,
 Та й за тую блоху
 Та й не маю гріху.

Завів мене в околоті,
 Хотів мене заколоті,
 А я кричу: «Ой гвалт, люди,
 Вже мені смерть тутай буде».

Не стій, дівко, під корчмою,
 З парубків не смійся:
 Задри фартух на голову
 Та й додому війся.

71

Піду я до млина,
 Що ся в млині діє?
 Вода камінь обертає,
 Питель муку сіє.
 Пшениця на коші,
 Пристав мельник до душі.
 Ї мірочки не бере —
 Поцілує, обійме.

72

Через гречку котилася,
 Кому хтіла, не судилася;
 А кого зроду не знала,
 З тим ся звінчала.

73

Шелесть, шелесть по дубині...
 З ким я спати буду нині?
 — Ой з хлопцямі, моя доню,
 Я ж тобі не бороню.

74

Не сама я іду — ведуть мене,
 А ззаду б'ють мене.
 Як положать на драбині,
 Трясуть мене три години.

75

Коб ти там був, де я була,
 Коб ти то чув, що я чула,

Коб ти то знав, що я знала,
Коб ти то мав, що я мала.
Під коліном, під литкою
Маю гроші з калиткою;
Хоч з тобою спати ляжу,
Таки тобі не покажу.

76

Який їхав, таку здибав,
Не подобав, лиш пошпигав.

77

Коло пеца навстоячки
Жерновала корець гречки.
Гірка ж мені тая гречка,
Обдерлася, як овечка.
Гоп! Сіла та на себе погляділа:
Була красна, тепер біла.

78

Ох ніжечки-кортьожечки,
Бодай же вас покорчило, поморозило,
Бодай же вам добре було.
Вчора гульки, ниньки гульки,—
Обернуся — нема гуньки.

79

Отакечки, стакечки,
Приперлася до терлички,
А терлиця торох, торох,
Обернуся — онде хлопець в синіх штанях.

80

Якби тобі така біда, як мені,
То б ти лежав як день, так ніч у млині.

81

І сплю, і дивлюся,
 І заснула б, і боюся,
 Бо милий прийде,
 Мене сплячу знайде.

82

Журилася Катерина,
 Що коротка кожушина.
 Катерина гречку в'язала,
 Кожушину собі задрипала.

83

Ой зле ореш, мій миленький, зле ореш,—
 Не вродиться пшениченька, лиш овес.
 Коб я знала, мій миленький, що ти мій,
 То б я тобі постелила фартух свій.
 Шкода фартушини валяти,
 Бо ти будеш з іншою гуляти.
 Коб я знала, ми миленький, що ти наш,
 То б я тобі проказала «Отче наш».

84

Сама мама мя послала,
 Щоб заступа де достала,—
 І заступа не дали,
 І в куточку застукали.

85

А бабуня юпку тне,
 А не знає, кожух де.
 Прийшов москаль, взяв під плащ,
 Тепер сиди та плач.

86

Чи я з'їла, чи я спила,
Чи мені підлито,
Чи сам козак любить не став,
Чи його відбито?

87

Варвара і Дем'ян
Сварилися за бур'ян;
Варвара Дем'яну
Не давала бур'яну.

88

Печерички горою,
Ходи, серце, зо мною;
Печерички — добра річ,
Ходи, серце, на всю ніч.

89

Ішов баран понад гори
Та закрутив роги.
Багацькая дівчинонька —
Та [задерла] ноги.

90

Я з своїм дідом
Коли схочу, то поїду:
Чи пізенько, чи раненько
Тюрю, тюрю помаленьку.

91

— Чоловіче, чоловіче, дай же мені раду,
Бо я з тими коноплями навіки пропаду.—
Як дав мені чоловік раду,
Аж ся мені піддрипала спідниця ззаду.

Як я була молода, не лінивая,
 Догонила джигуна коло Києва.
 Фартух чорний,
 Квасниць повний;
 Тому тиць, тому тиць,
 А все добрих квасниць.

93

Біда, мамцю, не ляшок,
 Нема таки й на вершок;
 Сурдугина тонесенька,
 Обіймає злегесенька.

94

Не займай мене, Грицю,
 Поваляєш спідницю.
 Мені мати купила,
 Штири гроші ввалила;
 Ще й деньожку доклала
 Та лямівки набрала.

95

Ой грайте, музики,
 В мене цицьки великі,
 В мене цицьки трясуться,
 З мене хлопці сміються.

96

Ой казала дівчина музиці:
 «Заграй мені, дам тобі живиці».
 Казала: «Дам тобі живиці,
 З-під тої дорогої спідниці».

97

Чи я тобі не казала:
 — Не бери ж ти мене,

Бо я роду гуляцького,
Не навчиш ти мене.

98

Ой з дуба та на пень —
Тікай, дівко, на увесь день;
Ой з дуба на ліщину —
Загубила запащину.

99

Ой на горі журавель,
На долині гуськи;
Пішла пані до костьола,
А пан до Ганнуськи.

100

Ой тупну я ногою,
Зоставайся вдовою,
Зосталася молода,
Буде хлопцям коляда.
Признаюся, хлопці, вам,
Як давала, так і дам;
Ходіть, хлопці, в будяки,
Я вам дам потрошки;
Ходіть, хлопці, не вертіться,
Дам вам — покріпіться.

101

Тато білий, мама чорна,
Зробив тато з мами жорна;
Тії жорна не мололи,
Взяли тіло, розкололи.

102

А в покоїку за двірочками
Стоїть постелька з подушечками;

На тій постельці Маруся лежить,
Між ногами [пизду] держить.
Ой треба добре Марусі просити,
Щоб дала [пизди] зажити.

103

Кучерявий мельник,
Завів мене в темник;
А я його в будяки,
Аж погубив ходаки.

104

— Добривечір, кумцю моя,
А в городі свинка твоя.
«Нехай, кумцю, ночує,
Вона морковцю чує».
— А я тобі, кумцю, мовлю,
Що я свині ножки вломлю.
«Нехай кум загородить,
Бо то раз літо родить».

105

Летіли зозуленьки, куючи,
Надбали Василечка орючи:
«Ой Василю, Василеньку, зле ореш,—
Не водиться пшениченька, лиш овес».

106

Прийди, червонястий,
Як не прийдеш, буду клясти.
Прийди, прийди, дам ті воду,
Як не прийдеш, ззіш хоробу.
Він прийшов, поторохкав;
Я не вийшла, він заплакав;
А я вийшла: «А чого ти?»
— А я прийшов на зальоти.

107

Любив мене молодець,
Купив мені гребінець;
Купив мені щітку,
Розчесати кітку.

108

З-за кордону вандрувала,
В бараболях ночувала;
Гірки ж мої бараболі,
Де ся мацну, то мня боле.

109

Нікому так не гаразд,
Як тій молодиці:
Сама лежить на постелі,
Ноги на полиці.

110

А мій чоловік
На Волощину втік.
А я ціп продала,
Музикантів найняла.
— Музиканти мої,
Та заграйте мені,
А я піду гоцки!
Ой є в мене три сорочки:
Їдна сорочка на мені;
Друга на свині,
А третьою каглу затикаю.

111

Колотила добродійка лемішку,
Та вдарила добродія по виску:
— Ото тобі, добродію, лемішка,
Не заглядай під фартушок, бо грішка.

112

Засідають хлопці в садку
Та на мене, тлусту, гладку;
Нехай, нехай засідають,
— Біду собі напитають.

113

А в городі пилом
Та зацвіло біло, біло.
Розгнівався мій миленький
Та за марне діло.
А в городі дві грядки кукурудзи,
А третя маку,
Любив мя, не взяв мене,
Тепер поцілуй в сраку.
А в городі кукурудза і рута,
Любив-есь мя, не взяв-есь мя,
Тепер цілуй тута.

114

Била мене мати зранку,
Що подерли хлопці дранку.
А я дранку полатаю,
За хлопцями поманджаю.

.....

115

Помаленьку, Іване,
Бо поваляєш галуни;
Мені мати купила,
Штири гроші ввалила.

116

Як помащуся солониною,
Приваблю хлопців шкалубиною.
Купи, миленький, срібний дзвіночок

Та причепи під подолочок.
Куди ся рушу, дзвонити мушу,
А все, миленький, за твою душу.

117

Ой ти, гарний Семене,
Не сідай коло мене,
Мене слабість напала,
Аби-м тя не зваляла.

118

За городом вівці пасла,
Напратала горщик масла;
Напратала діжку саласира,
А всіх хлопців запросила.
Намастила лоєм,
Щоб ходили хлопці роєм;
Намастила купервасом,
Щоб було добре часом.

119

Прийди, серце Миколю,
Поросятко заколю;
Чи заколю, не заколю —
Прийди, серце Миколю.
Прийди, серце Миколю,
А я тебе підголю.
І без бритви, без мила,
Була би-м тя підголила.

120

До мене, хлопці, до мене,
Кудлатая у мене,
Кудлатая ягничка
На кошарці у мене.

121

Гопа, гопа,
Люблю хлопа;
А хлоп мене —
Буде з мене.

122

По городі ходила,
Буряченьки садила;
Буряченьки садила,
Два ляшеньки любила.

123

Хоч стій, хоч дивися,
Хоч на хліба та живися;
То-сь відколи вродився,
То тим зіллям не живився.

124

Коло дядя лежала,
Сама собі думала:
Ой чи дядьо, чи ні
Сподобався мені.

125

Чи я тобі не казала,
Щоб нікому не давала,
А ти мене не слухала,—
Аж трьох разом годувала.

126

А ти, козак, що там буде,
Я не іду межі люди:
Межі люди ходила,—
Хустину згубила.

.....

127

Ой на ставу, на ставочку
 Білий гусак гигнув.
 Дала би-м ті три копійки,
 Щоби-сь мене вибив.

128

Стоїть Пилип над водою
 З великою бідою:
 Дівки кричать: «Пилип, Пилип!»,
 А він бідою теліп, теліп.

129

Будив мене Вакула,
 Та я добре не чула.
 Як порушив Кирило,
 То аж мі ся змикало.

130

Гоп-чук, підскочила,—
 Роздерлася сорочина;
 Тепер стидно мені буде
 Показатись межи люди.

131

Мамцю, мамцю, там-то Хведь!
 Як цілує, то як мед.

132

Через пліт лізла,
 Скалка в ногу залізла:
 Ой козаче, йди, поможи,
 Вийми скалку з ноги.

133

Любив мене попів Яків,
Приніс мені торбу раків;
Гіркі ж мені тії раки —
Роздер кафтан до остатка.

134

Сіла собі на порозі,
Розклала обі нозі,—
Нехай їх вітер провіває,
Коли мене ніхто не обіймає.

135

На припічку сиділа,
Сова в горщик влетіла;
А я мамі не казала,—
Сова в горшку ночувала,
Дивітеся, хлопці,
Совенята в бочці.

136

Не тепер, не тепер по гриби ходити,
Восени, восени, як будуть родити.
Не з мішком, але з торбинками,
Не сама, але з парубками.
Вас два, я сама — буде мати бити,
Як за три гроші копу молотити.

137

Поїхав мій миленький на ярмарок,
Купив мені фігу-мигу, ще й баранок.

138

Чи ти, дівко, одуріла, чи ти ошаліла,—
Три корови на оборі,— ти бика здоїла.

Не трафила на корову, та трафила на бика,
Сюди, туди коло бика: «Давай, бику, молока».

139

Казав мені Герасим,
Щоб лягати спати з ним;
А я спати не хочú,
Бо він стелить опанчу.

140

Покинь тую негідницю,
Візьми мене, робітницю.
Я робити добре вмію,
На припічку ноги грію,
В горщику руки парю —
Тікай, дурню, бо тя вдарю.

141

А з середи на четвер —
Пам'ятаю, як тепер —
Завели мя дяки
По коліна в будяки.
— Не ведіть мя в будяки,
Бо я поколюся;
Ведіть мене в лободу,
То я засміюся.
Ведіть мене в лободу,
Бо лобода дрібна,
Стеліть мені жупани,
Бо я того гідна.

142

Ой піду я на майдан,
Кому схочу, тому дам;
Багачеві голову натовчу,
А бідному сорочку натовчу.

143

Нащо мені чужий віл,
Коли в мене милий свій.
Орав милий цілий день
Та посіяв конопель.
Вродилася горстка,
Ні мала, ні шорстка.
Чи мочити,
Чи на людях ручити?
Чи тіпати,
Чи на люди роздати?
Ой в людей по сім кіп,
Та й всі потертії...

144

Мамка спить, татко спить,
А я молоденька
Стиха-помаленьку
В поставник.

145

Нещасливий парубок —
Нема щастя до дівок.

146

Гей, я тую багатую
Сім раз бачив за хатою.

147

Ой чи чула, чи не чула,
Як я тебе кликав,
Як я тобі кукурудзу
Попід ніс тикав.

148

Чи бачите, брате Климе,
В очереті качка плине;

Плине качка з качатами,
Добре жити з дівчатами,
А ще лучче з Мариною,
Як накриє периною;
Добре жити з Параскою,
Як накриє запаскою.

149

Ой прийшов кум до куми,
Кума грядку поле:
Добре, кумцю, що прийшов,—
Мій пішов у поле.
Ой прийшов кум до куми,
Кума місить тісто:
Добре, кумцю, що прийшов,—
Мій поїхав в місто.

150

Їхав, їхав, чом до мене не вступив?
Мого нема вдома, був би-сь мене покропив.

151

Ой дуду, дуду,
Сам не знаю, куди йду:
На якую обачу,
Там я щось забачу.
«Ой Клим, мати, Клим,
Добре було спати з ним;
Коли б його побачити,
Його ласку віддячити».
Журилася моя мати,
Що-м не мала з ким спати.
«Не журися, моя мати,
Маю я з ким спати:
За річкою Артем є,
А в Артема син є:
Лягай, мати, з Артемом,
А я ляжу з його сином».

Їде черчик дорогою,
 А черниця дібровою.
     Гоп-чук, черчик ладний,
     На черчику пас едwabний.
 Я му даю миску проса,
 А він каже: «Ходи боса».
 Я му дала миску круп,
 А він каже: «За те трут».
 Я му даю чорну квочку,
 А він — хап за овечку!
     Гоп-чук, черчик ладний —
     На черчику пас едwabний.

153

Ой ішов я з черниць та й упав у яму,
 Не трафив я на дівчину, а на її маму.
 А вже ж мені не ходити на ті вечорниці,—
 Стоять чари у дівчини в горшку на полиці.

154

А кум куму полюбив,
 По садочку поводив.
 Там то кума, там то душа,
 Там то кума хороша.
 А кум куму за литочку:
 Да ті грошей калиточку.
 Там то кума, там то душа,
 Там то кума хороша.
 А кум куму за ребро:
 Дам ті, кума, все добро,
 Там то кума, там то душа,
 Там то кума хороша.

155

Ой ішов ведмідь, здибав бабу,
 Найшов торбу, встромив лабу.
 Який ведмідь, така баба,
 Яка торба, така лаба.

156

Ой дана, дана, дівчино кохана,
Покажи мені коліна,
Чи такі твої, як мої?
Як такі твої, як мої,
Будем женитися обоє.
Через греблю сама іду,
Несу хлопцям біду;
Ой чи хлопцям, чи дівкам,
За Йвашка душу віддам.

157

Кукуріку, чоловіку,
Твоя жінка Хвеська
Наварила горнець бобу,
Закликала Яська.

158

Ой ходив Максим до Параски,
Приносив їй нові запаски.
— Ой Параско, коли твоя ласка,
Нехай то буде тобі запаска.
— Не буду я в хаті спать, бо кусають блохи,
Доки час есть, пслюбімся трохи.

159

Наш козак нашій дівці
Зробив копу на гречківці.
Через річку, через став
Козак дівку кличе в став.

160

Чернець бабу повалив на льоду:
«Давай, бабо, коляду!»
Баба ся в чернця просить,
Головкою льодве носить:

— Слава ж тобі, чернче, твоїй благостині,
Що ти порадив моїй головчині.

.....

161

Ой дівчино, дай же, дай же,
До неділі почекай же;
А в неділю коня продам,
В понеділок гроші віддам.

162

А я хлопець жвавий, жвавий,
Хитаються в мене жили;
Не так жили, як сустав,
Бо межі дівками став.

163

Ішла баба на ярмарок,
Сіла собі на льоду:
— Чіпляйтеся, раки, сраки,
На ярмарок понесу.—
Прийшла вона на ярмарок,
Сіла собі на стілець.
— Відчепіться, раки, сраки,
Бо вже єсть на вас купець.

164

Яка була московочка,
Така є;
Як давала хлопцям їсти,
Так дає.

165

Таки ходив, таки просив,
Таки його мара носив:
— Ой дівчино, рибчино моя,

Дівчино, любе серце,
Дай же мені риби,
Що давала перше.

166

— А де ти ся заталапав?
«На долині качки лапав;
Качки лапав, сіно микав,
І до себе дівки кликав».

167

Біда, біда козакові,
Нема сіна коникові;
Нема сіна, ні оброку,
Тільки жінка коло боку.

168

Бігла коза од вовченька,
Позбивала роги.
А чия то дівчинонька
Загадила ноги.

169

А я Гандзі воли пас,
Мені Гандзя штани дасть;
А я штанців не хочу,
Коло Гандзі торкочу.

170

Де я буду, то буду,
То робити не буду;
Куплю собі санчата,
Буду возити дівчата.
Зроблю собі копаниці,
Буду возить молодиці.
— Ой де ідеш? Вернися,

В мого батька наймися;
В мого батька дівчина
З чорними очима.

171

А хто ходить попід город,
Нехай ходить тихо.
А хто любить Грицишину,
Буде йому лихо.
Вийшла, вийшла Грицишина,
Стала на порозі.
— Ходить, хлопці, до Грицихи,
Бо Гриць на сторожі.

172

— Не злапаєш, дурню, риби,
Хоч закладаєш хватку.
«Вчи ти собі свого батька,
Вчи і свою матку».

173

Сидить Грицько на припічку,
Прип'яв собі на ниточку:
З китичкою ся забавляє,
За ниточку потягає.

174

По долині гуси і на горі гуси...
А в Ганнусі дві подусі,
А третя маленька —
Як же її не любити,
Коли молоденька.

175

— Ой в полі криниченька,
Золоті ключі;
Обіцяла та й не дала,

Гага-гага-гага-чи!
Обіцяла ірхи дати,
Кожух залатати.

176

— Ой дівчино, відчини,
Собі кривди не роби.
«Не буду я відчиняти,
Бо ти будеш зо мною спати».

177

По тамтій стороні річки
Зацвіли пожички;
А на моїй дівчині
Жовті черевички
І чорний бонтожок;
Як же не любити —
Само серце каже...

178

Чи ти мене, серце, любиш?
— Аякже, аякже!
Я звечора поцілую,
Опівночі также.
А звечора поцілую,
Щоб ся добре спала,
Опівночі поцілую,
Щоб ся рано встала.

179

А хто любить гарбуз, гарбуз,
А я люблю дині;
А хто любить господара,
А я господині.
А господар — губи, губи,
А я — печериці;
А хто любить дівчаточка,
А я — молодиці.

Не сам я зайшов, вода мене занесла,
 Переночую, дівчинонько, темна нічка зайшла.
 Темная нічка невидная,
 Де я буду ночувати, головко бідная?
 Ой буду я ночувати в гаю при долині,
 Що я буду вечеряти? — Гарбузи та дині.
 Гірки ж мої гарбузики, не солодкі дині,
 Обірвали кучерики панські господині.

181

Ой втратив я літо, втратив я весну,
 Втратив дівчину, як суку облесну.

182

Любив дівку без Петрівку,
 Дав їй півгріш на горілку;
 Любив дівку без м'ясниці,
 Дай їй півгріш на кислиці.
 Бодай ти, дівчино, хоріла, боліла,
 Не трохи ти моїх кислиць переїла.

183

Великою махай, махай,
 А малою нехай, нехай;
 Великую візьмуть люди,
 А малая наша буде.

184

На тій стороні купалася врона,
 А я думав, що то моя жона.

185

Не я винен, но ти винна,
 Ти давати не повинна;

Бо я спав під грушкою,
А ти вийшла з подушкою.

.....

186

Задри, задри, бабо, ногу,
А я скажу: «Слава Богу».

187

Ой казала дівчина,
Що гарбуз не доріс;
Як мі дала половину,
То-м насилу доніс.
Гарбуз добра страва,
До гарбуза треба сала;
Треба сала і молока,
Ще й дівчини коло бока.

188

Ішов Журило льодом,
Ніс горілку з медом.
— Сину, Журило, сину,
Не толоч мого ячміню.
Сиділа на колодці,
Моргала на хлопці:
— З гаю, молодці, з гаю,
За що я чорними очима моргаю?
«Дідько тя бери з ними, дівко,
Ти дуриш мене.
Якби ти мя не дурила,
Давно би ти людьми була».

189

Приходив Тодір до Параски,
Приносив штани до запаски:
«Параско, Параско, прошу тебе ласки,
Приміряй штани сині до запаски».

І ти гусар, і я гусар. Гусареві дочки —
 Ідна гола, друга боса, третя без сорочки.
 Ти гусар, і я гусар. Оба гусари взяли
 Дівку на коліна та й заколисали.

191

Я казав, що гола молодиця,
 Ой лихо молодиця, лихо молодиця,
 Не полежить коло мене тихо.
 Я би коло тебе полежав
 Та за [пизду] подержав.

192

Трошки гречки, трошки жита...
 Не дам, не дам, бо зашита.

193

Пішов дід по гриби,
 Баба по колосся;
 Прийшов дід без очей,
 Баба без волосся.

194

Коли б мені сивий кінь —
 Я кульбаку маю —
 Поїхав на майдан,
 Там дівчину знаю.
 Приїхав я на майдан,
 Кажуть мені сісти,
 Дають мені на полудень
 Бараболі їсти.
 На полиці варениці,
 Я не поглядаю;
 На постелі молодиці,
 Я ся присуваю.

Прийшов рудий до рудої:
 «Давай, руда, бараболі».
 — Сирі дрова не вгоріли,
 Бараболі не вкипіли! —
 Взяла вона по поліні,
 Бараболя докипіла.

196

— Ой дівчино люба,
 Не гуляй — біда буде.
 — А я біду перебуду,
 Як гуляла, так і буду.

197

«Катерино, серце,
 Прийми під ряденце».
 — Не казала мати
 Під рядно приймати,
 Бо ти хлопець молодий,
 Будеш жартувати.

198

— Відти гора, відти скáла,
 Скажи, серце, з ким ти спала?
 «Ой спала сама з собою,
 Прийди, прийди, буду з тобою.
 Їдну нічку на припічку,
 Другу нічку на запічку,
 Третю нічку на столику,—
 Прийди, прийди, соколику».

199

Катерина гречку в'язала,
 Катерина правду сказала.
 В Катерини чорні очі,
 Катерина добра до ночі.

Хоч трясися, не трясися,
 Ти велика — не дасися.
 Подивися, Гапко,
 Затруситься шапка.

201

— Ой матусю, де я була,
 Ой матусю, що я чула?
 Ой матусю, що я чула?
 Кажуть люди, що я курва.
 А я би ся забожила,
 Що я дівка справедлива.
 «А я би ся сам закладав,
 Що з тобою спав».

202

Оженився біснுவатий,
 Та взяв собі жінку яку;
 Припер її до припічка,
 Та й тре нею маку.

203

Ой там на оборі
 Козак дівки не поборе;
 Як нап'явся,
 Таки дівці не піддався.

204

На городі буряк, висока травиця,
 Задер козак ногу на пліт, роздерлась ногавиця.

205

Катерина полюбила
 Старого Дениса,

А в Дениса чорне тіло
І голова лиса.

206

Ти Гриць, я Маринка,
В тебе яйця, в мене ринка;
Підем собі на долинку,
Будем яйця бить об ринку.

207

Ой там дід на долині
На бабу звалився,
Люлька в зубах, шапка в ногах,
Бо впився.

208

Клопіт — не курчата: сиплю — не клюють;
Біда — не дівчата: прося їсти — не дають.
А то в мене старі кури, що посиплю, то клюють,
А то в мене молодиці, лиш попрошу, то й дають.

209

Ой дівчино, куди ідеш?
Скажи мені, що несеш?
Чи грушки, чи ябка,
Чи хлопцям забавка?

210

Ой піду я в ліс по дрова,
Моя жінка чорноброва;
Ой піду я вівці пасти,
Хотять в мене жінку вкрасти.
Ой піду я по петрушку,
Москаль з жінкою в подушку.

Ой на горі Тимко косить,
 Біжить дівка та й голосить,
 Налякалася вовка́,
 Біжить просто до Тимка.
 Ой прибїгла: «Тимку, Тимку,
 Дери мені пазушинку».
 А той Тимко кинув кіс,
 Ложить дівку на покіс.
 Як взяв їй Тимко дерти,
 Викрутилась аж від смерті.

212

Я волів не пожену,
 Маю жінку навїжену:
 Я піду з волами,
 А жінка з москалями.

213

Викотили, викотили
 Смолую бочку;
 Виманили, виманили
 У Пацюрихи дочку;
 Положили, положили
 На новій кроваті;
 Що хотіли, те й робили
 Чужому дитяті:
 Хто хотів, той вертів,
 А кому верчено, той терпів.

214

Бреди, Мар'єчко, бреди,
 Не бійся холодної води;
 Високо піднімайся,
 З сорома викупляйся.

215

Ой зятю, зятю, бійся Бога;
Повернися з Запорога,
Та припадь тещеньці до ніжок
За той тепленький пиріжок.
Не за той печений,
А за той прирожений.

216

Положили чотири ноги,
А п'яту коротку
На горілку солодку.

217

Стинулись пристінки,
Як сіли світилки.
Ще не так стинуться,
Як пива нап'ються.
Здвинулись лавочки,
Як сіли сванечки;
Ще не так здвинуться,
Як пива нап'ються.
Здвинулись [...]
Як сіли бояри:
Ще не так здвинуться,
Як горілки нап'ються.

218

Перва дружка цицата,
Друга черевата,
Третя на днях ходе.
Волові роги
Дівчатам між ноги.

219

Перша дружка цицата,
Друга черевата,

А третя на днях ходе,
По семеро дітей воде.

220

Заганяйте квочку в бочку,
А курчата в вершу;
Признавайся, Марусю,
Кому давала спершу.
Давала Хомі,
Ще буде й тобі;
Давала попові,
Давала дякові,
Давала піддячому,
Ще й по-собачому.

221

Гарно було баранину їсти,
Гарно було на Марусю лізти.

222

Їбу, їбу, чи не плачеш ти?
Чи матері чи не скажеш ти?
— Якби я казала,
Я б тобі не давала.

223

Сам же я дивуюся, який же я дурний став,
Свою милу покидаю, з чужою жити став.
Любов наша прекрасная, яка в мене охота,
Стоїть коник прив'язаний цілу нічку до плота.
Любов наша прекрасная! Через наші любощі
Стояв коник прив'язаний цілу нічку на дощі.
Любов наша прекрасная, до чого нас привела,
До людського поговору, до великого сорому.

Червона калінонька без вітру хитається;
 Молодая дівчинонька за козаком вбивається.
 — Дівчинонько, моє серце, хотять мене оженити,
 А з тобою, моя любко, навек розлучити.
 Не покину ж тебе, серце, хоть і оженюся,
 І в любові я з тобою довго наживуся.
 Козаченько на кроваті, дівчинонька край кроваті.

.....
 .....
 Ой сусіди пань-маточки, навчайте свої дочки,
 Навчайте свої дочки, щоб по ночах не ходили,
 Щоб по ночах не ходили, козаченьків не любили...
 І віроньки не доймали, і правдоньки не казали...
 У козака віра, як на морі піна;
 У козака стільки ласки, як на морі ряски.

225

Ой погнала дівчинонька ягняточка в поле,
 Загубила ягняточка — нещасная доля!
 Та пішла ж вона, гукаючи, ягняточка шукати:
 — Чи їх не знайду — весела буду.—
 Надибала попа в лісі, попа молодого:
 — Чи не бачив, добродію, ягняточка мої?
 — Ні, не бачив, голубонько! Ні, не бачив.
 Ні, не бачив, голубонько, ані єдного.—
 ..... стали спочивати.
 — Чи не можна, дівчинонько, трошки жартувати?
 — Жартуй, жартуй, господине,
 Та нехай моя журба згине.
 Хоч ягняток не знайду,
 Веселая буду.—
 Ой як став піп жартувати,
 Та стала втікати:
 — Ой час же, мій добродзею,
 Час додому іти.
 І пропала та ягничка,
 І я стала молодичка,
 Степом гуляючи,
 Ягнят шукаючи.
 А прийшовши додомоньку,

Мати били:

— А чому ж ти, суко-доню,
Зубів не вибила?

— Як то було бити, ненько,
Коли просив хорошенько;
Як му не дати

Трошки жартувати?

— Ой починив ти, попе-хлопче,

Ох ти, вражий сину,
Я на тебе, попе-хлопче,
До владики піду.

— Я владики не боюся,
Я владиці поклонюся,
Та нехай знає твоя дочка,
Що то моя параф'яночка —
Попа молодого,
Священика свого.

226

Козак коня напував,
Гапка воду брала;
Козак пісню заспівав:
Гапка переймала.
«Да послухай, козаченьку,
Що я тобі скажу:
Лають мене старі люди,
Що я до тебе хожу».
Через греблю Микитину
Ведуть Гапку підтикану,
Кричить Гапка, репетує,
Ніхто її не рятує.

227

Шелесть, шелесть по долині —
Дівки вінки погубили,
Молодиці — кибалиці,
А парубки — ногавиці.
І ти з міста, і я з міста,
Кажуть люди, що периста.
Сама сіла, погляділа,
Була чорна — поруділа.

— Ой дівчата-голубочки,
Куди йдете? «По губочки».
— Чи в ярину, чи в толоку,
Візьміть мене в заволоку.

229

Як була я мала, мала,
Колисала мене мама;
Як начала підростати,
Взяли хлопці колисати.
Взяли колисати хлопці —
То в решеті, то в коробці.

230

Ходжу, ходжу коло хати,
Та не ляжу сама спати,
Треба мене колихати.
Коліхали мене хлопці
У решеті та в коробці,
А я спати не хотіла,
Аж коробка торохтіла:
Ї по хаті — торох-торох!
Ї по сінях — торох-торох!
.....

231

А я тобі сала
Давала,
А ти мені ковбаси
Не даси.

232

На вулицю не піду
Ї дома не всиджу,
Я пролізу, продеруся

До дівчини в хижу.
Ти, дівчино Ганно,
Ходім, волам даймо,
Поки воли поїдять,
А ми погуляймо.
Ти, дівчино, серце,
Пусти під ряденце,
Пусти, пусти під рядно,
Бо тутечки холодно.

233

А до мене Яків приходив,
Коробочку раків приносив.
Я в Якова раки забрала
І Якова з хати прогнала.
— Іди, іди, Якове, з хати,
Бо на печі батько та мати,
А на полу батькові діти —
Ніде тебе, Якове, діти.
Скидай хіба, Якове, шубу,
Лізь до мене, Якове, в грубу.

234

А Іванко молоденький,
Жупанина коротенький —
Він трясеться, колотиться,
А чого ж йому хочеться?
Чи винця, чи горілочки,
Чи красної дівочки?

235

Вон, хлопці, вон,—
На городі льон,
На долині маковець —
По шелягу молодець,
По три гроші стрілка,
По тисячі — дівка.

Гей, під горою, під перевозом
 Стояла дівчина з своїм обозом.
 Гоничі, гоц, гоц, гоц, гоничі!
 «День добрий, дівчино, як собі маєш?
 Позич мені бандури, що в себе маєш».
 Гоничі, гоц, гоц, гоц, гоничі!
 — Прийди, козаче, пшениці жати,
 Дам тобі бандури на всю ніч грати.
 В мене бандура не дорога,
 Як ширії меди, дуже смашная.
 Добрії струни да не порвуться,—
 Куди не потягнеш, все подаються.
 Ой мати, мати, козак у хаті,
 Пустує, жартує — не дає спати!
 — Ой доню, доню, не будь дурною,
 Бий його, доню, хоч кочергою.
 — Боюся, мати, щоб не злякати,
 Довелось, мати, поцілувати.

237

Ой там, на долині
 Жуки бабу повалили
 І сорочку зняли,
 Прочуханки дали.

238

Ой піду я поза током,
 А там лежить баба боком.
 Нехай баба не дурить —
 В неї живіт не болить.

239

Пасла баба гусеня,
 Пасла ж вона тихо,
 Загубила гусеня —
 Буде тобі лихо.
 Іде баба, гукаючи,

Гусеняти питаючи.
Ой не знайшла гусеняти,
Знайшла ж баба рака,
Обертає сюди-туди —
Чи є в рака [срака]?
«Ой ти, раче-небораче,
Який же ти дурень!
Чом ти баби не питаєш,
Чи є в баби стулень?»

240

Сіла баба на барана,
Поїхала перед пана,
Баран [перднув],
На бабу звернув,
Баба стара
Цапки стала:
— Я думала, що то Хведь
Він до мене, а я [пердь].

241

Ой дід мідяний,
А баба залізна:
Сидить дід на печі,
А баба прилізла.

242

Ой тепер вам, діду,
Та пішлось на біду:
Та нема женця,
Та нема гребця,
Та нема швачки,
Та нема прачки,
Ні синів кучерявих,
Ні дочок чорнявих!..
— Не журімось, бабко,
Обіймімось гладко,
Поцілуймось сладко,
То будуть женці,

То будуть гребці,
То будуть швачки,
То будуть прачки,
Й сини кучеряві,
І дочки чорняві.

243

Потихесеньку,
Помалесеньку
Старий душить молоду,
Молодесеньку.

244

Колихала баба діда
Із вечора до обіда:
«Спи, діду, бодай не встав,
Головоньки не клопотав!
Ой спи, діду, ой, спи з лихом,
Я принесу борщу з міхом*».

245

Ой п'яна я, дерев'яна я,
Матері вашій біс, непогана я!
Не за ваше впилася:
Моя курка знеслася!
Чорні кури, білі яйця,
Дурні дівки, що бояться.

246

Колотила добродійка лемішку,
Да вдарила добродія по виску:
— Оце тобі, добродію, лемішка,
Не люби чужих жінок до грішка.

---

* Міх — отруйна рослина.

Коли б же я добра жона,
 То б сиділа б я дома;
 Під сую метелицю
 Вертіла б куделицю.
 Ой піду я хлопців збирати,
 Вовниці перебирати.
 Той тицю, той тицю,
 Да в мою вовницю.
 Ліжника не зробила
 І вовницю розгубила.

248

Ой пішов дідище
 Та на ярмарище.
 Гей, став, думав-думав.
 Та купив дідище
 Собі нагаїще,
 Да ударив молоду
 Та по товстому заду.
 Ото тобі, молода,
 Та дідова борода,
 Соколові очі —
 Добрий дід до ночі.

249

Ой Іван на току,
 А я хату мету.
 Іван, Іван, Іванечко,
 Цілуй мене щоранечко,
 Цілуй мене щовечора,
 Поший шубу овечую.

250

— А як мати запитає,
 Чом хвартушок не стікає?
 — Кукурудзу сиру їла,
 Кукурудза набубніла.

— Чи ти, доню, ошаліла:
Кукурудзу сиру їла?
Було [б] кухню заложити,
Кукурудзи наварити.

251

Служив поляк у попа.
Приспів: Вередере, поговорде,
Хвурделе у попа.
Да вислужив кобилу,
Да поїхав до млина,
Сталась йому причина:
Здохла в його кобила.
Став він жінці хвалитись,
Стала жінка журитись:
Буде з шкури спідниця,
А з ребер карета —
Возить дівок до пекла,
А з голови ліхтарня,
А із... дзеркальня.

252

Ой ти руський, а я полька,
Не досягай мі до подолка,
Бо в подолку три таляри,
Що мі хлопці надавали.

253

Коли б хліб, то б я їла,
Коли б сіль — посолила,
Коли б вода — напилася,
Коли б із ким — потяглася.
Догадайся, козаче,
Чого дівчина плаче —
Чи колиски нової,
Чи дитини малої?
Я колиску проряжу
І дитину наряжу.
— Я по ряску ходила,
Запашину згубила;

А попович ішов,
Запашину знайшов.
Поповичу, сучий сину,
Верни мою запашину!
Бо я панського роду,
П'ю горілку, як воду,
Забравшись в куточок,—
По сім чарок у роточок.
Марфа Матвіївна,
У нас поле не орано;
Копієчка із коп'єм —
Ходім у шинок та й проп'єм.

254

Попова дівчина, попова
На городі морквицю полола,
Полола морквицю, пастернак,
Пробила ногу на будяк.
«Не болить моя ноженька з будяком,
Но болить мя серце за дяком».

255

Ой мати моя, матушка,
Нащо мене хорошую вродила,
Нащо мені чорні брови дала?
Нельзя мені ні до церкви ходити,
Нельзя мені ні Богу молитися,
Нельзя мені ні на мир дивитися.
Що за мене та попи б'ються,
Пономарі позиваються,
А дячки додивляються,
Читать книги помиляються.
Піп мене в віттар кличе,
За пазуху проскуру тиче.

256

Ой чук та галі,
А я в церкві була,
Мене піп хрестив,
.....

Не піду я в поле жати,
 Буде фартух заважати;
 Як фартух припережу,
 Нажну купу, ще й полежу.
 А за мною густий сніп,
 Чотири дяки, п'ятий піп.
 А ви, дяки, не сидіте,
 Беріть снопи та й носіте.
 І ти, попе, не читай,
 Бери снопи та й складай.

258

Да сватав мене попів син,
 Да давав мені волів сім.
 Дурна була — не брала,
 Шістьма була б орала,
 А сьомого продала,
 Погонича найняла:
 — Погоничу молодий,
 Гони воли до води,
 Не до води, до браги,
 Щоб не було зневаги;
 Не до браги, не до пива,
 Щоб дівчина любила,
 Покіль воли попоїш,
 З дівчиною постойш;
 Покіль воли напасеш,
 Дівчиноньку потрясеш.

259

Чернець бабу повалив на льоду:
 «Давай, бабо, коляду».
 Баба ся в черниця просить,
 Баба животиною підносить.
 «Слава ж тобі, чернче,
 Твоїй благостині,
 Що ти порадив
 Моїй животині».

Піп мене у волгар кличе,
 А пономар проскуру тиче.
 Хоть буду рублем трясти,
 Да не буду проскури їсти.

261

Ой цитьте да мовчіте, цитьте,
 Да нікому не кажіте, цитьте,
 По опеньки ходила, цитьте,
 Козубеньку згубила, цитьте,
 Ой, цитьте...
 А понович ішов, цитьте,
 Козубеньку знайшов, цитьте,
 Ой, цитьте...

262

Ой поїхав піп по сіно,
 А попадо щось насіло.
 Нехай попа опанує,
 Чом попаді не шанує.

263

Дудка в Дудки ночував,
 Дуда в Дуди дудку вкрав.
 А Дудиха не лїнива,
 Сїла, пана здогонила:
 — Або мені в дуду грай,
 Або дуду верни,
 Або мене переверни.

264

Ой щоб того коваля
 Метелиця замела,
 Що він мене молоду
 Ізморозив на льоду.

За вгородом жито жала,
 Споткнулася та й упала,
 Закаблуки поламала.
 Цілувала шевця в руки,
 Щоб уставив закаблуки;
 Цілувала шевця в ніс,
 Щоб уставив та приніс;
 Цілувала шевця в гузно,
 Бо на завтра чобіт нужно.

266

Та орав мужик край дороги.
 Приспів: Гей, гей... край дороги.
 Та воли в нього круторогі,
 А ярмочка та кленові,
 А занози та тернові,
 Плугатарі клишоногі,
 Погоничі чорноброві.
 Доорався ж він до берези,
 Та повісив торбу на березі.
 А там дівки гриби брали,
 Мабуть, вони торбу вкрали,
 Не порожню — з пирогами.
 А там дівка Катерина
 В Сулі білі ноги мила.
 «Ой ти, дівко, Катерино,
 З ким ти сю ніч ночувала?»
 «З школярами, з школярами,
 Під синіми килимами».

267

Ой піду я до млина,
 А у млині новина:
 Таки ж, мати, мельник,
 Таки ж не березник,
 Такий, мати, добрий,
 Такий, мати, хороший,—
 Меле гречку без грошей.
 Меле, меле, шеретує,

Обернеться — поцілує,
Він мірочки не бере,
Та пеленочку дере.

268

За очеретом качки гнала,
Високо-м ся закачала.
Козакові стидко-бридко,
Що в дівчини литки видко.
Махнув козак хустиною —
«Закрий литки пеленою!»
— Коли тобі стидко-бридко,
Закрий очі, щоб не видко! —
На вгороді кукурудза,
Нема мого дрантогуза;
Нема його і не буде,
Він поїхав межі люди!
Сіно-м собі громадила,
Хлопця собі принадила;
Еще буду громадити,
Щоб другого принадити.
Сіно-м собі громадила,
На юнкера споглядала;
На рахмана дивилася,
В прапорщика влюбилася.
«Ой ти, ляшку чорноусий,
Чому в тебе жупан куций?»
— Мене дівки підпоїли,
Жупан мені вкоротили.

269

Качата, гусята поїли,
В попове озеро полетіли.
Піп молоденький, на личку біленький,
По броду ходить, качата ловить:
— Ой попе, попе, не гони качок,
Покажу тобі чорненький значок.—
Ніжку підняла, знак показала,—
Бідного попайка оскома збрала.
Не відхреститися, не відмолитися,
Треба знаком з попом спати ложитися.

На горі вовк з вовченятами,
На долині коза з козенятами.
Вовк за козу лап-цап,
А вовчата — за козенята.
Господи, вховах,
Вже коза в зубах;
А ми спасемося,
Вина нап'ємося.

270

Піду я до млина —
Що ся в млині діє?
Вода камінь обертає,
Питель муку сіє.
Пшениця на коші,
Пристав мельник до душі.
І мірочки не бере,
Поцілує, обійме...

271

Ой по горах, по низовках,
Ой там дівки сіно гребли;
Ой гребучи, попотіли,
Купатися захотіли!
Щирим, бирим, локотирим,
Коктем, локтем, локотком.
Захотіли.
Ой там вони роздівались,
Золотий перстень потеряли!
Щирим...
Ой там вони шукать стали.
Щирим...

СОРОМІЦЬКІ ПІСНІ в записах Хв. Вовка

Ця підбірка сороміцьких пісень взята нами із збірника «Український фольклор. Сороміцькі звичаї, казки, пісні, приказки, загадки і лайки», що вийшов 1898 р. в Парижі в серії «Криптандія» (таємне). Ініціатором видання був відомий український етнограф, фольклорист, антрополог і археолог Хведір Кіндратович Вовк (1847—1918). Учень П. П. Чубинського, друг І. Я. Франка, В. М. Гнатюка (до речі, вони були активними помічниками Вовка в збиранні текстів, що надає виданню додаткової ваги й авторитету), Хв. К. Вовк, як і його знамениті вчитель та приятелі, відзначався неабиякою широтою зацікавлень. Йому належить ряд відкриттів міжнародного рівня. Не випадково Хв. К. Вовк був почесним членом багатьох наукових товариств, доктором Сорбонни, кореспондентом тогочасних престижних видань, що виходили як у Росії, так і за її межами. У 1912 році на Міжнародному антропологічному з'їзді у Женеві Хв. К. Вовк був нагороджений міжнародною премією Кана.

Звичайно, сороміцький фольклор у науковій біографії Хв. К. Вовка — лише епізод. Але епізод важливий, інакше б Хв. К. Вовк не взявся за реалізацію цього проекту. Іншими словами, участь відомого вченого у формуванні згаданого збірника, треба думати, диктувалася розумінням, що в даному випадку без сороміцького фольклору уявлення про ментальність будь-якого народу, в тому числі й українського, було б неповним. Тим більше, що так званий сороміцький фольклор не є виявом, скажімо, розпусти чи бажання будь-що зняти табу з інтимної сторони людського життя. Читаючи цю добірку, ви, звісно ж, відзначите такт, із яким описуються гріховні діла героїв цих пісеньок, які, до речі, виконувалися обов'язково в дорослій компанії. Але обстановка навіть при цьому бу-

ла такою, що, здебільшого, допускалися лише натяки, відповідна образність (свекор, пекло, ковбаска, червоний буряк, біле тіло, пуп, ніжик, ніжка, жила, вовна, дірка, стручок, маківка, фитя-митя і т. ін.). Серед пісень легко впізнаються весільні пісні («Випили пиво...», «У поповій гречці...», «Ой горілки, свату, горілки...» та ін.), жартівливі, ті, що виконуються під час танцю. Трапляються, звичайно ж, і «круті» тексти («Заганяйте квочку в бочку...» і т. п.). Окремі з пропозованих пісень давно «легалізовані» нашими письменниками-класиками. Так, читаючи пісню «Що ти маєш під намистом...», ви одразу ж пригадаєте «Ніч перед Різдом» М. В. Гоголя, зокрема розмову дяка з Солохою.

У кожного народу є своя «Кама-Сутра» — книга, яка поетизує інтимні стосунки. Українська сторінка в цій книзі приправлена дещо грубуватим гумором, який диктується скромністю й сором'язливістю українця — з одного боку, і його багатою уявою — з другого. Цим, власне, український сороміцький фольклор і цікавий.

1

Пішла мати до Києва,
Ой, ой, ой!
Дочку дома покинула.
Ой ти, Семен мій.
Поки мати вернулася,
Ой, ой, ой!
Дочка сім раз їбнулася,
Ой ти, Семен мій.
Питається мати дочки:
Ой, ой, ой!
«Чи сполола огірочки?
Ой Семене мій!
Чи давала хлопцям поцьки?!»
Ой, ой, ой!
— «Хоч давала, та не всім!..
Ой Семене мій!
Хіба, мамо, понесім?!
Ой, ой, ой!

Хіба ж я тебе питала
Ой ти, Семен мій!
Як ти батькові давала?»
Ой, ой, ой!
Ой там, під вербищем,
Ой ти, Семен мій!
Прищипнула пизду днищем:
Ой, ой, ой!
Сходьтесь, хлопці, на пораду:
Ой Семене мій!
Прищипнула пизду ззаду,
Ой, ой, ой!
Прийшли хлопці, порадили,
Ой Семене мій!
Та й по пизді погладили:
Ой, ой, ой!
Ідуть хлопці з radoщами,
Ой ти, Семен мій!
Несуть пизду пригорщами!
Ой, ой, ой!

2

Вийшов козак на улицю та й гукає:

«Чи тут моя Хима є, чи немає?..»

Ой хить, Хима спить,
Хитю, хитю та й не знає,
Що козаченько гукає...
— Таки Хима спить,
Таки Хима спить! —

Прийшов козак під ворота та й гукає:

«Чи тут моя Хима є, чи немає?»

Ой хить, і т. д.

Ввійшов козак в сіни та й гукає:

«Чи тут моя Хима є, чи немає?»

Ой хить, і т. д.

Ввійшов козак в хату та й гукає:

«Чи тут моя Хима є, чи немає?»

Ой хить, і т. д.

Підняв козак та й ряденце та й гукає:

«Чи тут моя Хима є, чи немає?»

Ой хить, т. д.

Та ліг козак на подушки та й гукає:

«Чи тут моя Хима є, чи немає?»

Ой хить, і т. д.

Всунув козак шванця аж по самі яйця та й гукає:

«Чи тут моя Хима є, чи немає?»

Ой хить, Хима спить,

Хитю, хитю та й не чує,

Що козаченько жартує...

— Таки Хима спить,

Таки Хима спить!..

3

«Що ти маєш під намистом,

Чернице-сестрице,

Черненькая, молоденькая,

Чернушечко, моя душечко?»

«Шию маю, отче Дмитріє,

Архієрею, владико,

Митрополите!..»

«А що маєш нижче шиї,

Чернице-сестрице...» і т. д.

«Цицю маю, отче Дмитріє...» і т. д.

«А що маєш нижче циці,

Чернице-сестрице...» і т. д.

«Пупа маю, отче Дмитріє...» і т. д.

«А що маєш нижче пупа,

Чернице-сестрице...» і т. д.

«Пекло маю, отче Дмитріє...» і т. д.

«Нехай всуну свого свекра,

Чернице-сестрице...» і т. д.

«Благословіть, отче Дмитріє,

Архієрею, владико,

Митрополите!..»

4

Прийшов Ключко

Під віконечко

Та й кличе...

Підняв запаску,

Вийняв ковбаску

Та й тиче!..

У Києві на дзвониці
Чернець лежить на черниці.
Та так чернець спасається,
Аж дзвіниця хитається.

— Що ти робиш, ченче?
— Спасаюся, серце:
Всередину гріхи пхаю,
Щоб не вийшла душа з раю*.

6

Кулик чайки питає:
«Чи вже, серце, світає?»
— Іще, серце, інше-ще,
Присунемось ближче ще:
Нехай наші пупці
Полежать укупці,
Нехай наші животи
Наберуться страмоти!

7

Ой за лугом, лугом
Ходив кляп за плугом,
А манда Уляна
Волів поганяла,
А манда Хведоська
Усе волів хвоська,
А манда Марина
Передніх водила.

---

* Варіант: «Сповідую, причащаю,
Всередину гріхи запуцаю!»

8

На кладці стояла,
Манду вимивала,
Віником шарувала.
Стала манда чорная,
Чорна, як циганка,
Хлопчача приманка.
Приманула, не дала:
От така-то я була!..

9

На городі бузина,
Під горою ямка,
А дід бабу
Їбе ззаду,
Аж губами плямка!

10

Пизда по лісу ходє,
Пизда голос виводє;
Пизда лики дере,
На хуй лапті плете!

11

Викотили, викотили смолянню бочку,
Висватали, висватали в пана-свата дочку,
Та постелем куль, куль
Та застромим хуй, хуй...
Що схочемо, то й зробимо
Чужому дитяті!..

12

Випили пиво, викотили бочку,
Викивали, виморгали в пана-свата дочку:
Положимо спати на білій кроваті!

Ми ж її не манили, сама вона хтіла
Червоного буряка до білого тіла.

13

«Де ви мене, люди, поведете,
Де ви мене спати покладете?»
— Поведемо до току,
Постелемо осоку,
Постелемо околоту,
Щоб живенько проколоти!

14

Старий діду, старий діду,
Старий оселедцю,
Не стоїш ти ні за поцьку, ні за хуя,
Ні за редьку!
Ні за стару, ні за малу,
Ні за молоденьку!
Оженивсь — не журись,
Будеш панувати:
Жінка буде клоччя прясти,
А ти будеш свині пасти
З великою ломакою
Та з сірою собакою!

15

Торохт, мати, по дорозі, як череда,
Ведуть хуя на припоні, як бугая;
А хуй реве, до пизди йде.
«Як дойду вночі, —
Повиколою пизді очі».

16

Тупу-тупу коло хати, як череда:
Ведуть хуя на мотузі, як бугая,
А пизда їде у кареті, як попада!

А хуй плаче, протирає очі:
Коли б йому до ночі,
То висадив би їй і очі.

17

Тупу-тупу, кониченьку,
Як череда!
Ведуть хуя на ременю,
Як бугая:
Іде пизда у кареті,
Як попадає!
Хуй дметься,
А пизда сміється:
Очі продирає,
Хуя дожидає!
Коли б як до ночі,
Вилізуть лизді очі!

18

Пішли дівки по корови,
Натрапили на бика,
Взяли бика за табаку:
«Давай, бику, молока!»

19

У поповій гречці
Баран на овечці,
А кінь на кобилі,
А князь на княгині.

20

«Ой мамцю, мамцю,
До комори ведуть!»
— Цить, доню,
Тобі меду дадуть!
«Ой мамцю, козак
На мене лізе!»

— Цить, доню,
Він тебе не заріже!
«Ой мамцю, вже й ніжик виймає!..»
— Цить, доню, він Боже думає!

21

«Ой мати, до комори ведуть!»
— Цить, доню, там меду дадуть!
«Ой мати, вже штани розв'язав!»
— Цить, доню, так піп приказав!

22

Ой у полі грушка не трушена,
Ще ж наша дівочка не ворущена!
Хто ж тую грушечку потрусить
Та й нашу дівочку поворушить!

23

Тупу, курочки, тупу:
Чотири ніжечки в купу;
А п'ята коротша,
Од меду солодша!

24

Гусак гуску кличе,
Крізь тин колосок тиче:
«Ой ти, гуско моя,
Ти, голубко моя,
На тобі колосок з'їсти,
Пусти мене на черево злізти!»

25

Продрав котик стелю,
Та впав на постелю:
Поти качався,
Поти валявся,

Поки тій Марусеньці
Між ніженьки вбрався!

26

«Ой хто ж мене за рученьку —
Тому рукавичку,
А хто мене за ніженьку —
Тому черевички!
Біля мене полежить —
За пуп мене подержить —
Тому гарнець меду,
Коновочка пива,
Щоб стояла жила!
А я думала, що не буду жива!..
Аж я жива та живісінька,
Як тая рожа та повнісінька».

27

«Їбу, їбу, чи не плачеш ти?
І матері чи не скажеш ти?»
— Коли б я казала,
То я б тобі не давала!

28

Ой на хаті шітка-гребінка,
А в коморі парубок та дівка:
Чого вони труться та мнуться,
Чого вони не їбуться?!

29

Наїхали купці з Холма,
Питаються, чому вовна?
Чорная вовна —
По червоному сповна,
А білая вовна —
По золотому сповна!
Руно на руно клали,

У середині дірки шукали:
Тицю-тицю у білу вовницю,
Утрапили червону криницю.

30

Мій плуг не оре,
Цілини не бере?!
Заліза тупії,
Бо літа молодії!

31

Темного луку калина,
Доброго роду дитина,
Сім літ по ночах ходила,
При собі красу носила:
Купці купували — не продавала,
Хлопці просили — не дала;
Ноги шовком зв'язала,
Для свого Йвася держала!

32

А в пекоїку за двірочками
Стоїть постелька з подушечками,
На тій постельці Маруся лежить,
Межи ногами пизду держить:
Ой треба добре Марусі просити,
Щоби дала пизди зажити.

33

Калина, калина,
Доброго батька дитина:
Під калиною спала,
Шовком ножечки зв'язала,
Для свого молодого поцьки держала!

34

Купували поцьку купці —
Не продавала,

Та прохали поцьки хлопці —
Вона не дала:
Шовком ніжечки зв'язала,
Свому молодому держала.

35

Ой горілки, свату, горілки,
Да було б не брати в нас дівки,
Да було б не вертіти їй дірки!
А то хто хотів, той вертів,
А кому боліло — той терпів!

36

Горілки, свату, горілки:
Не брать було б у нас дівки,
Та брать було б молодицю,
Що в неї пизда з рукавицю.

37

Батько по донечці тужить
Та цілу ніч матір тюжить:
— Оддала, стара, цюю —
Будем старатись на другую.

38

Рак по бережечку лазить
Та на тую плиточку важить:
«Ой плиточко-краснопірочко,
Розстав свої пір'ячка,
Зробимо весіллячко!»
— Зараз, раченьку, зараз,
Зробимо весіллячко гаразд!

39

Сорока рака носила,
Теща зятя просила:

«На тобі мірку маку —
Зроби дочці признаку!
На тобі мірку перцю —
Пригорни дочку до серця!»

40

Як же ти піп, піп,
То веди мене в біб, в біб,
В зелененький!
Вирви ж мені стручок
Повний пучок
Зелененьких!
Як же ти дяк, дяк,
То веди ж мене в мак, мак
Червоненький!
Вирви ж мені маківок
Повний подолок
Червоненьких!
Як же ти коваль, коваль,
То ти мене поваль, поваль
Та й підкуй!
А як ти не зумієш
Та й не розумієш —
То й не псуєш!

41

Приїхало наше пізно,
А привезло нам різно:
І довгеє, і широкеє,
І грубеє, і глибокеє,—
І таке за grubшки,
І таке за глyбшки,
А отаке завдовжки,
А отаке завширшки!

42

Снував павук стелю
Та впав на постелю.
Де Маруся спала —

Там роженька впала,
Червона калина процвітала!

43

Ой живіт мені болить,
Та й на піч мені кортить:
На самую черенину —
Попарити животину!

44

Темного луку калина,
Не доброго роду дитина:
Бо вона така добра,
Як дірява торба.

45

Ти, Васильку, калина-малина,
А на тебе дивитися мило;
Ти, Параско, чорна халява:
Увесь рід покаляла!

46

Заганяйте квочку в бочку,
А курчата в вершу.
Признавайся, Марусенько:
Хто пошморгав спершу?

47

Заганяйте квочку в бочку,
А курчата в вершу;
Признавайся, Марусю,
Кому давала спершу?
— Давала Хомі.
Ще буде й тобі;
Давала попові,
Давала дякові,
Давала піддячому —
Ще й по-собачому!..

Заганяла квочку в бочку,
 А курчата в вершу;
 Признавайся, Марусю,
 Кому давала спершу:
 Чи попові, чи дякові,
 Чи піддячому,
 А чи хуєві собачому?..

49

Під сосною спала,
 Шишка в пизду впала:
 Свердлом вертів,
 Да не вивертів;
 Долотом довбав,
 Да не видовбав;
 Як упустив кишку —
 Витяг з пизди шишку!

50

Під сосною спала —
 В пизду шишка впала:
 Семеро коней запрягали,
 З пизди шишку витягали.

51

Під їлкою спала,
 Не дівкою стала:
 З гори покотилася
 Да на шишку пробилася!

52

Хоч їдь, матінко, хоч не їдь,
 Бо вже донечці роздер ведмідь!
 Да ходімо до плота,
 Да роздеремо kota,
 Занесемо під перину,
 Та зробимо калину!

За клубочок валку
 Їбалася змалку;
 Виїбла п'ять сорочок:
 Ще дві — ув іржиці,
 А дві — в коноплиці,
 А п'ятая тая,
 Що матінка дала!

54

Скакає горобець по дрючку,
 Насрать батькові й матері
 За дочку!
 Скакає горобець по тину!
 Насрать батькові й матері
 За дитину!

55

Скакав горобейко по точку,
 Насеру сваточку за дочку,
 За його нечервону калину,
 За його нечесну дитину!

56

Під сосною росла,
 А недобрая до нас прийшла;
 Нічого дивувати,
 Бо така була її мати,
 Напишіть у реєстри,
 Що такі були й її сестри!

57

Подивіться у граматку,
 Чи не така й її матка?
 Подивіться у реєстри,
 Чи не такі й її сестри?

58

«Ти то, дівче, ти то винна,
Ти б то дати не повинна!»
— Як не дати, як він просить,
Аж до Бога руки зносить!

59

Курва, не давай дурням:
Затикай ключчям та давай хлопцям!

60

Та не знала, їбу твою мать,
Калину ламать,
Та не знала, їбу твою мать,
Хлопцям поцьки давать!

61

«Дівчино біла,
Де ти поцю діла?»
— Дала шевцям на виправу,
Щоби ся не засмерділа!

62

Чия се дівчина
В червоній катанці?
Взяла поцю на патику,
Облизує пальці!

63

Я у батька була,
Понеділкувала!
Дала трьом заразом,
Таки дівка була!

Ой ти, дівчино, семиліточко,
 Давалась перше, моя квіточко!
 Коло кузні* ходила,
 Хуем в гузні крутила,
 Черепочки збирала,
 Коло поцьки чіпляла,
 Черепочки збирала,
 Хлопцям поцьки давала;
 Черепочки брязкотять,
 Хлопці дуже хотять!..

65

Роди, Боже, жито
 На корінь корнистий,
 На колос колосистий!
 Ой наша дівчина мала
 Навстоячки жито жала,
 Навлежачки хлопцям
 Поцьки давала!

66

Вилетів горобчик
 З верші,
 Хто то тебе просив
 Перший?
 — Мене хлопці просили,
 То я хлопцям й давала!

67

Ой якби ти, дівчинонько,
 Та моторна була —
 То ти б нам фитю-митю
 Й на соломці дала!

---

* Варіант: школи.

Як я була господня,
 То до міста ходила,
 Качана купила,
 На городі посадила,
 Сім неділь на город не ходила,
 Восьмої неділі на городець прийшла.
 Вже мій качан розвивається,
 У червоні чобітки узувається!
 Що я його за стебло,
 То він мене за стегно!
 Що я його за вершок,
 То він мене за чубок!
 Що я його за литку,
 То він мене за цицьку!
 Ой качане, качане,
 За що ж мене качаєш,
 За що ж мене качаєш,
 В мене кунки* шукаєш?
 Я до міста ходила,
 Свою кунку згубила,
 А попович ішов,
 Мою кунку знайшов!
 Та посадив кунку
 Навіки на діжку:
 Нехай моя кунка
 Та дзьобає гречку.
 А я піду до дяка —
 Позичати тсясака,
 А я кунку почешу,
 Та й тсясака принесу.

69

В зеленій діброві
 Козак сіно косить,
 Йому дівчина
 Водиці приносить;

---

* Куна, кунка, куниця.

А він за поясом
Собі люльку носить,
В молодій дівчини
Та й губки просить:
«Дай, дівчино, мені своєї губки!»
«Не можна, козаче, дати,
Тра перше матінки спитати,
Чи можна козакові дати?»
«Дай же, доню, та й не боронись,
Ручки, ніжки розклади
Та ще й заголись!»
Як зробимо хлопця,
То віддаси у дяки:
Буде читать-вчитувать,
Буде хитать-вихитувать
Дівчат навстоячки!
Як зробимо дочку,
То віддаси в швачки:
Буде шити, вишивати
І давати, випинати
Хлопцям навстоячки!

70

За столом сиділа,
Кріпко набзділа:
Оце тобі, моя матінко!
З-за стола йдучи,
Перднула двічі:
Оце тобі, мій батеньку!
А вийшла надвір,
Насрала, як віл:
Оце тобі, мій родоньку!

71

Ой там по долині
Пасла пизда свині:
Мішком обгорнулась,
А хуем застібнулась!

Були ми у Бога,
Молилися Богу
І святій П'ятиньці* —
Рідній матінці,
І святому Понеділку,
Що провертів пизді дірку.

73

Ой зять тещу веде
За то, що її дочку їбе!

74

Ой грайте, музики,
В мене цицьки великі!
В мене цицьки трясуться,
З мене хлопці сміються!

75

Гоциці, гоциці,
Коло курки косиці:
Як будемо їбатися,
Буде за що держатися!

76

А в городі пилом
Та зацвіло біло-біло:
Розгнівався мій миленький
Та за марне діло!
А в городі дві грядки кукурудзи,
А третяя маку:
Любив мене, не взяв мене,
Тепер поцілуй у сраку!

---

* П'ятниця.

А в городі кукурудза й рута:
Любив-есь мя, не взяв-есь мя
Тепер цілуй тута!

77

Пішла киця по водицю
Та загрузла по пиздицю!
Пішов котик рятувать
Та й почав її їбать!
Їбав, їбав три часа
Та виїбав ївася,
Та найнявся у попа
За глечичок молока!
За глечичок молока
Пизда пизду волокла;
За грудочку сира
Пизда пизду біла;
За грудочку масла
Пизда пизду трясла!

78

Кобила березу везла,
У Парасі курка замерзла.
Кобила пристала,—
У Парасі курка розтала!

79

Ой тут сухо, ой тут грязь;
Ой тут ляже, ой тут дасть!

80

Ой хочеться, хочеться
Пшеничного буханця:
Піди, серце, принеси
До буханця ковбаси!

81

А в нашої Тетяни
Повна пизда сметани!
А хто хоче спробувати,
Треба перше полизати!

82

Стоїть Пилип над водою
З превеликою бідною;
Дівки кричать: «Пилип, Пилип!»
А він хуєм теліп, теліп!

83

Ішла баба на ярмарок,
Сіла собі на льоду:
«Чіпляйтеся, раки, сраки —
На ярмарок понесу!»
Прийшла вона на ярмарок,
Сіла собі на стілець:
«Відчепіться, раки, сраки,
Бо вже на вас єсть купець».

84

Сидить козак на стерні
Та штани латає:
Стерня його в сраку коле,
А він штани лає!

85

Трошки гречки, трошки жита.
Не дам, не дам, бо зашита!

86

Я казав, що гола молодиця,
Ой лихо, молодиця, молодиця,
Не полежить коло мене тихо.

Я би коло тебе полежав,
Та за пизду тебе подержав.

87

Ой матусю, де я була,
Ой матусю, що я чула?
Ой матусю, що я чула?
Кажуть люде, що я курва.
А я би ся забожила,
Що я дівка справедлива!
«А я би ся сам закладав,
Що з тобою спав».

88

Ти Гриць, я Маринка,
В тебе яйця, в мене ринка;
Підем собі на долинку,
Будем яйця бить об ринку.

89

Перва дружка цицята,
Друга черевата,
Третя на днях ходе!
Волові роги —
Дівчатам між ноги!

90

За городом вівці пасла,
Напратала горщик масла;
Напратала діжку сиру
І всіх хлопців запросила.
Намастила пизду лоем,
Щоб ходили хлопці роєм;
Намастила купервасом,
Щоб було їбати часом.

«Ой мати, мати, мати!
 З ким же я буду спати?»
 «З хлопцями, моя доню,
 Я ж тобі й не бороню!»

92

Пизда кожух шила,
 Нитки загубила,
 А на хуя звернула.
 Хуй клянеться, присягається:
 «Як я твої нитки верну,
 То бодай же я у пизду впуру;
 А як я їх знайшов,
 То бодай же я у пизду пійшов!»

93

А у нашого свата
 Луб'яная хата,
 А за тим луб'ям —
 Пизда з зуб'ям;
 Я б її узяв,
 Та боюся приступити:
 Хоче вона укусити!

94

«Музиченько, грай мені,
 Дівчинонько, дай мені:
 З-під нової дощечки
 Полапати трошечки!»
 «Не веліла мати
 Зарані давати,
 Без скрипочок, без цимбал,
 Без дружечок, без бояр
 І без короваю,—
 Скурвий син, курвалю!»
 «Таки ж, кумо, дайся,
 Таки ж не цурайся,

Таки ж часом під поясом
Полапати дайся!»

«Горе ж мені, давши,
Горе ж — і не давши,
Горе ж мойому животові,
Не полоскотавши!...»

95

Їбло мене сто попів,
Дияконів триста —
Один тільки догодив,
Бо то був юриста!

96

Ой казали, попи не їбуться!
А де ж у їх діти беруться?
Чи з соломи?
Чи з полови?
Чи з яшного куля?
Чи з попового гугля?

97

Кажуть люди, що попи не їбуться!
А де ж у їх тії діти беруться?..
А попи їбуться,
Аж патли трясуться!

98

Ой убив піп сороку
Та у себе серед току,
Та й набрав черепок лою
У сороки під пиздою.

99

А в нашої свахи
Ведмідь коло сраки:

Ні по хаті не повернеться,
Ні до нас не привернеться.

100

Ой чия то курочка
Да по вулиці ходила:
Заросилася, замочилася,
Хвостичок опустила?

Ганноччина курочка
Да по вулиці ходила:
Заросилася, замочилася,
Хвостичок опустила!

Ой де взявся яструбець
Да вбив гвоздець під хвостець:
Тая курочка — наче не вона —
Засокотала, вгору полетіла...

101

Ой я тобі сала давала,
А ти мені ковбаси не даси!
Обдери шкурку од самої курки
З-під пелени!

102

Покинь тую негідницю,
Візьми мене, робітницю.
Я робити добре вмію:
На припічку ноги грію,
Коло пизди руки парю...
Тикай дурню, бо тя вдарю.

103

Не піду я за шевця,
Бо ся шевця бою:
Позашивав усі діри,
То зашиє й мою.
Не піду за дротаря,
Дротаря ся бою:

Задротував моїй мамі,
Задротує й мою.

104

Ой їбали воробці,
Їбали, їбали,
А старому воробцеві
Їбати не дали!
Ой їбали воробці,
Їбалися сови,
А старому воробцеві
Не дали, як псові!

105

Ой цісаре, цісарику,
Обертин да — знаєш?
Чому твоїй цісарівні
Потку так ховаєш?

106

Ой ходила Соня по раки,
Викусили «баришню» собаки:
«Що ж я буду, бідна, робити,
Чим я буду хлопців манити?»
Не журися, серце, Василю:
Шкуратяну «баришню» пришию...
Єсть у мене голка без вушка,
То пошию «баришню» з кожушка.

107

Ой вискочив козак з маку
Та й показав дівкам сраку;
«А ви, дівки, не дивуйте
Та козака поцілуйте!»

108

Їшла дівка із ярмарку,
Над річкою сіла,

Руці, нозі розставила
Та й заголосила:
«Нехай поця воду п'є,
Бо ковбасу їла!»

109

Ой хто ж у нас та жіночки жалує?
Ой той се молодий (ім'я) та жіночки жалує:
Сам плаття пере
І у жлукто кладе.
Як ніс окріп,
То й яйця попик!
Як ніс камінець,
То й опік же хуя кінець.
«Ой лихо, не буду золить,
Бо дуже хуя кінець болить!»

110

Ой гоцки, гоцки.
Горшок поцьки!
Як станем варить,
То й два накипить!

111

Піймали сотника у Насті,
Повели його кувати
До залізної гармати.
«Стійте, панове, не куйте:
Не моя вина — вдовина,
Чорну стежку топтала,
В оконечко торкала».

112

Панове сватове,
Та поїдем на влови!
Та як були ми на вловах,
То піймали зайця:
І батькові, і матері,

І молодому, і молодій,
І вам, добрії люди,—
Усім по зайцю буде!
Панове сватове,
Та поїдем на влови!
Та як були ми на вловах,
То піймали вовка:
І батькові, і матері,
І молодому, і молодій,
І вам, добрії люди,—
Усім по вовкові буде!

Панове сватове,
Та поїдем на влови!
Та як були ми на вловах,
То піймали лисицю:
І батькові, і матері,
І молодому, і молодій,
І вам, добрії люди,—
Усім по лисиці буде!

Панове сватове,
Та поїдем на влови!
Та як були ми на вловах,
То піймали поцьку:
І батькові, і матері,
І молодому, і молодій,
І вам, добрії люди,—
Усім по поцьці буде!

113

«Дружку, поцілуй пизду в дучку!»
«Ой як мені не цілувати —
Вона ж моя рідна мати».

114

На печі квочка квочче,
Піддружий пизду смокче:
«Ой як мені не смоктати —
Вона ж моя рідна мати!»

Було дві ятрівочки,
 Положили хуя у ночовочки,
 Поставили й у запічку:
 «Отут лежи, н а ш б а т е ч к у!»
 Та посадили пизду на полицю.
 Аж хуй на полицю
 Та витріщив очиці
 На молодії молодиці.
 А на чоловіків і не поглядає,
 Бо в чоловіків поцьок немає.

116

Курочко, тупу, тупу!
 Чотири ноги в купу, в купу!
 П'ята коротченька —
 Самая солоденька!

117

Селезенько каже : «ках-ках!»
 А уточка каже: «тях-тях!»
 Івась каже: «Спать, спать!»
 А Маруся каже: «Не хочу!
 Одчиняйте комору —
 Полечу!»

118

Марусині ніжки
 Зробили пиріжки,
 А Івашчин хуєчко
 Заробив собі курочку!

119

У саду дерево отаке велике!
 На йому гілля отаке кучеряве!
 На йому листя отаке широке!
 На йому шишка отака довга!

«А ти, шишко моя!
Ти потішко моя!
На чужій стороні —
Покіль жива буду,
Тебе не забуду!»

120

Їхала перезва на бичку,
Насрала батькові за дочку!

121

Усі люди капусту садять,
Усі люди капусту поливають,
А я молода, а я хороша,
Я не сажу, а я не гляжу!
Діжду я до п'ятниці, поїду до торгу,
Поїду до торгу, та куплю розсади,
Діжду я суботи — піду посажу,
Діжду я неділі — піду погляжу:
Аж мій качан, він рости став,
Із пень заввишки, а з дуб завтовшки!
Я за качан, а він закричав,
Я за його, а він за мене,
Та стали качаться, та перекидаться...
Я через тин, а він не пустив!
Попадали під бороною,
Догори куною;
Під бороницею,
Догори кунцею!

122

Як була я молода,
То була я різва:
Сіла срати серед хати —
Жаба в пизду влізла!

123

Ой там за яром
Та давала чотирьом,

А п'ятому паничу,
Та того вже не лічу!..

124

Ой лихо, не Педора:
Нема цицьок, пизда гола!

125

Ой гур-гурку, да по ярмарку!..
Трохи мені гарман
Тюнди не вирвав!..

126

— А Маруся-Марусенька,
В тебе поцька маленька!
— А яка ж з того біда,
Що в мене мала пизда?..
Яке тобі діло
Та до мого тіла?!

127

Сорока-ворона
На припічку сиділа,
Дроздів гляділа!
«А ти, дрозде, не дивуй,
Чорна пизда, голий хуй!»

Цифрував:
4Smoke@gmail.com
СМОК

БАНДУРКА

Запис І. Франка

Пісня «Бандурка», яку ми пропонуємо вашій увазі,— твір по-своєму унікальний. Незважаючи на те, що І. Франко присвятив «Бандурці» розділ у фундаментальних «Студіях над українськими народними піснями» (1907—1912), він не зміг приховати свого негативного ставлення до цієї пісні. У Франковій пам'яті зберігся той варіант «Бандурки», який ми подаємо під номером 1, хоча очевидно, що паралельно з ним співіснував варіант під номером 2, відомий ще з кінця XVII — початку XVIII століття. Сам І. Франко не пам'ятає, щоб «Бандурку» співали в його оселі, що може пояснюватися й відповідною репутацією цієї пісні. Ми ж, маючи два варіанти «Бандурки», дістаємо щасливу нагоду простежити, як «пристойний» текст пісні перетворюється на «сороміцький». Слід зауважити, що в «пристойному» варіанті, якщо він і народився першим, фігурували предмети, які, по-суті, провокували їх двозначне тлумачення. Не треба було володіти винятковою уявою, щоб здогадатися, на що схожа овальна бандура з отвором-голосником у верхній деці. Отож, у другому варіанті й залишалося додати кілька епітетів — «красная», «чорная», «волосяная» — та вигадати «слухний палець», який би «перебирав» струни. Тепер при бажанні тему можна було б розвивати ще далі, скажімо, перетворити дівчину з бандуркою на повію, як це сталося ще в одному варіанті, записаному в 80-х роках XVIII ст. у Львові...

«Бандурка» належить до «зашифрованих» творів. Вдалі образи-замішувачі надають їй додаткової пікантності. Не можна не вказати й на ще один бік «Бандурки». Дивним способом у ній — задовго до виникнення фрейдизму, в основу якого покладено абсолютизацію еросу як рушійної сили людської психіки й

творчості,— фігурують основні символи, що використовуються психоаналітиками при тлумаченні снів. Про бандуру, схожу на жіночий статевий орган, ми вже говорили. Не потребує додаткового пояснення й палець (у фрейдистському реєстрі символів довгі предмети заміщують чоловічий статевий орган). Цікаво також, що не випадає з цього ряду й гра на музичному інструменті (у пісні — на бандурі), яка означає самозадоволення. Отже, «Бандурка», як і будь-який інший справжній твір, не вкладається в рамки тих, що описують банальну любовну пригоду. Це й змушує не відмахуватися від неї, як від курйозу, а уважно вчитатися в її глибоку зміслову суть.

1

Ой їхав козачок доли рікою —
Гоп-дзень-дзень, гоп-дзень-дзень,
доли рікою.
Надибав дівчину з бандуриною.
«Добрий день, дівчино, як ми ся маєш?
Позич ми бандурки, що на ній граєш».
«Я би-м ти бандурки не боронила,
Коби мя матуся за ню не била.
Бо мя бандурка з самої міді,
Хто на ній заграє, не знає біди.
Бо мя бандурка з самого срібра,
Хто на ній заграє, трясє го фрибра,
Бо мя бандурка з самого злота,
Хто на ній заграє, знесе охота».

2

ПІСНЬ КОЗАЦКАЯ

1. Ой там за Дніпром, там над водою
Стояла дівчина з бандуркою своєю.

Ой їхав козак да з України,
Надибав дівчину з чорними гочима.

2. «Бог помагай, Бог, дівчино, та як же ся маєш?
Дай же ми заграти, бо бандурку маєш».

«А в мене бандурка велми красная,
Чорная, як жук, жук та й волосяная».

3. «Дай же ми, дівчино, на бандурку грати,
Маю слухний палец перебирати».

Дівчина єму та й дозволила,
Бандурку дала, очи закрила.

4. Ох як взяв козак на бандурку грати,
Стала ся дівчина велми сміяти.

«Ох цит, дівчино, прошу, мовчи же,
Перед маткою нич не кажи же».

5. «Ой рада ж би я та й не казати,
Може ся паніматка сама здогадати».

«Ох цит, козаче, ох біда ж мені,
Сказив єс бандурку, не забуду тобі».

6. «Я єще молод та й не женився,
На бандурку грати рад би-м навчився.

Буд же ти, дівчино, на тоє здорова,
Тілко ти за мене та й проси Бога».

КОЛОМИЙКИ

в записах В. Гнатюка

Коломийки — коротенькі, здебільшого дворядкові або чотирирядкові пісні. Найпоширеніші вони в Західній Україні. В одній із них мовиться:

Ой нема то, ой нема то, як руська країна,
Там співає коломийки кожда дитина.

В іншій описано стан двох приятелів, які зрозуміли, що коломийки треба записувати і, головне, видавати, бо вони можуть забутися і багатьох з них не будуть знати люди:

Співали ми з товаришем, та й співати будем,
Вже ж ми цисі співаночки повіки забудем.
Та стали ми з товаришем гадочки гадати:
Коби то мож цисі пісні в книжочку списати.
Та чекай же, товаришу, будем пробувати,
Напишемо ми до Львова, що будуть казати?
Написав же я до Львова, все-таки думаю,
Ці то буде, ці то буде так, як я гадаю?
Написали вни зі Львова, що то добре буде:
Напиши ти цисі пісні, будуть знати люди.
Та й летіла зозулиця, та й стала кувати,
Зачали ми з товаришем сі пісні писати.
Написали з товаришем, стали ми гадати:
Коли ж би нам цисі пісні до Львова подати?
Подали ми та й до Львова, щоби друкували,
Щоби цисі співаночки всі люди співали.

Дві подруги запевняють:

Якби ми си з товаришков в оден голос дали,
Ми би свої співаночки не переспівали.

Спроб зібрати й видати коломийки було чимало. Однією з найбільших збірок цих коротеньких пісеньок

можна вважати тритомник «Коломийки», виданий Етнографічною комісією Наукового товариства імені Шевченка (Львів, 1905—1907). Володимир Гнатюк, укладач цього унікального видання, розділив тексти коломийок на такі рубрики: «Нації і племена», «Географічні назви», «Хресні імена», «Музики. Танці. Співи», «Ноша. Строї», «Військо», «Природа», «Родинне життя», «Громадське життя».

Третій том включає в себе коломийки про любов і подружжя.

Відомий учений М. Сумцов цілком справедливо зазначає, що в коломийках є всього потроху — і релігії, і політики, і моралі, й історії. А В. Гнатюк додає: «Коломийка... огортає собою в с і прояви життя чоловіка у всіх порах; вона втискається всюди за чоловіком, для неї нема нічого тайного; звідти в ній і гумор, і сатира та іронія, і т. ін.». Зрозуміло, складачі коломийок не могли обминути й найінтимніших сторін людського життя. Щоправда, на відміну від весільних пісень, тут майже немає обценної (ненормованої) лексики, відверта інформація замінена натяком, який кожен може трактувати по-своєму (наприклад, хлопець і дівчина розмовляли цілу ніч і т. ін.).

Емоційна напруга, лаконізм, вишукана образність коломийок надихали й надихають багатьох поетів. Вчитаймося хоча б ось у ці скромні два рядочки, записані в Нагуєвичях:

Любила-м ті, Івануню, як з горіха зерня,
Тепер є-с мі на серденьку, як колюче терня.

Це вони надихнули Івана Франка на один із шедеврів інтимної лірики — вірш «Ой ти, дівчино, з горіха зерня...» (зб. «Зів'яле листя», 1896).

КОЛОМИЙКИ

ЛЮБОВ І ПОДРУЖЖЯ

1. Хлопці про себе і про дівчат

Ой туду, каже, туду, та перевернуся,
Та на тоту постілечку, де спала Ганнуся.

Ей ще бо я не парубок, іно парубчина,
Навчила ня парубчити молода дівчина.

Ой хоч же я не парубок, іно парубчина,
Назвала мня парубочком молода дівчина.
Ой хоч же я не парубок, іно парубчуся,
Поza чужі воротонька ночувати вчуся.

Ой ще ж бо я не парубок, лише парубчина,
Навчила мя парубчити молода дівчина.
Ой ще ж бо я не парубок, лише добрий хлопець,
Ой я скочу, перескочу до дівчини плотець.
А я скочу, перескочу, ані докинуся,
А до тебе, пєся віро, ані подивлюся.

Ой дівчина, пане-брате, дівчина, дівчина,
Ой чого я зроду не знав, она мі навчила.
Ой чого я зроду не знав, ані моя нєнька,
Она мене так навчила, така молоденька.

Ой ходила по садочку, та й яблучка рвала,
Та й молодим парубочкам крізь плоти давала.

Ой маленька дрібно скаче, велика не хоче,
Ведіть її до Семена, най робить, що хоче.

Та й пізнати, пане-брате, котра заручена,
В неї квітка за головою, сама засмучена,
Та й пізнати, пане-брате, котра хлопців водить,
Високо се заперєже, поволеньки ходить.

А там в лісі на орісі сорока скрегоче,
Ведуть хлопці в кожушині, дівка се регоче.

Чому пчоли не йдуть в поле, чому не рояться?
Чому дівки тонкі ходять? Бо віта бояться.

А дівчина-сатана, всіх хлопців дурила,
Одну ногу протягнула, а другу скулила.

Ой прийшов я до дівчини, а дівчина спляча.
Я помацав за пирину — пирина гаряча.

Ой охота, пани-брати, охота, охота,
Прив'язали дівчиночку за шию до плота.

Ой у мої дівчиноньки хустка на переді,
Ніхто би їй не догодив, хіба два медведі.

Ой ямницька дівчинонька, ямницька, ямницька,
Она така солоденька, як мамина цицька.

Летять кури з-під фігури, самі сорокати,
В нашім селі дівчатонька самі черевати.
Летять кури з-під фігури, самі чорнокрилі,
В нашім селі дівчатонька самі чорнобриві.

Та гуляю, та не дбаю, прийду додомочку,
Та не маю приклонити д'кому головочку.
Та приклоню бай до стіни, стіна студененька,
Та приклоню до дівчини, дівчина рідненька.

Ой тудуду, тудуду, та й за дудудочки,
Не поїду з кіньми на ніч, піду до дівочки.

Ой поведу коні на ніч та й на конюшину,
А сам піду до дівчини та й на подушину.

Ой не сам я ту зайшов, вода мі занесла,
Дівчина мі підмовила, охота піднесла.

Находився, наробився, то йди лягай спати,
Нагадав си за дівчину, треба вандрувати.
Находився, наробився, та й наобіймався,
Як соловії на калині ягід надзьобався.

Ой я гаю не рубаю та через ліщину,
А я дома не ночую та через дівчину.

А вже в вікнах побіліло, а вже буде день, день,
А парубок від дівчини підківками дзень, дзень.

Мене хлопці вартували чотири години,
А я дома не ночував, еднако в дівчини.

Казали ми моя мати і старенький отець:
Пий горілку, люби дівку, будеш файний хлопець.

Казала ми стара мати, казала, казала:
Ходи, сину, до дівчини, щоби я не знала.

Казала ми приходити, казала ми прийти,
Сам не знаю, що робити, чи іти, чи не йти.

Ой дрібненька коломийка, дрібненька, дрібненька,
Казала ми приходити рибка солоденька.

Казала ми приходити, обіцяла дати
Червоної китайочки дуди застібати.

Давай, мати, вечеряти, давай, мати, живо,
Бо мені так до дівчини, як тобі на жниво.

А я гаю не рубаю, бо гай зелененький,
А я вдома не ночую, хлопець молоденький.

Ой до тої дівчиноньки, до тої, до тої,
Що казала приходити нічки темненької.

Хоть би прийшло погибати по самії вуха,
Таки піду до дівчини, хоча й завируха.
Хоть би прийшло погибати по самії очі,
Таки піду до дівчини темненької ночі.

Ой піду я на став, на став або на річеньку,
Або піду до дівчини на цілу ніченьку.

Поза ріку, поза ріку, та й поза річеньку,
Та дай, Боже, з білого дня темную ніченьку.

Ой коби я тоє мав, що мій тато має,
А мій тато маму має, за мене не дбає.

А я з гори на долину теліжками кочу,
Ніхто мене не питає, що в дівчини хочу?

Парубочку, парубочку, шкода твого труду,
Бо я з твої дівчиноньки зробив псові буду.

Нащо мені два ковалі на літо, на зиму?
Єден кує, другий псує молоду дівчину.

2. Дівчата про себе і хлопців

Ой ще мене моя мати на руках носила,
Та як мене за хлопцями охота зносила.
Ой ще мене моя мати кашов годувала,
Та як мене за хлопцями охота збирала.

Ой кого я люблю вдень, того люблю вночі,
А кого я ненавиджу, ненавидять очі.

А я того хлопця люблю, що у камізельці,
Як обійме, поцілує, пристане до серця,
А я того хлопця люблю в короткі буднині,
Як мі вчора поцілував, солодко мі й нині,
А я того хлопця люблю, що вуса сіються,
Як обійме, поцілує, то й очка сміються.

Ой того я хлопця люблю в білім капелюсі,
Щоби мене поцілував і пристав до душі.
Ой того я хлопця люблю в білій крисанині,
Ой як мене поцілував, маю знак донині.

Я любила сього, того, парубочків скілька,
Коби-м лиш ще полюбила ветлинського вїйта.
Я любила сього, того, парубочків много,
А ще кортить полюбити вїйта молодого.

Ой маю я срібний перстень, по столу покочу,
Ой не всіх я хлопців люблю, лиш ся з ними дрочу.

Післала мі моя мати горішеньки рвати,
Та висока ліщинонька, ни можу дістати.
Та висока ліщинонька, та й густії корчі,
Та й горіхів не нарвала, бо не дали хлопці.

Ой на горі, на високій два дуби зелені,
Сама-м дома ночувала, двері відхилені.

А я буду така стара, аж буду сі трісти,
А ще буду за хлопцями на колінах лізти.

3. Хлопці до дівчат

Ой на ставі, на ставочку, зляпав качур лиску,
Ти, дівчино пелехата, набереш по писку.

Ой засвіти, місяченьку, й зайди за комору,
Вийди, вийди, дівчинонько, най ті добре впору.

Чи чула ти, дівчинонько, коли я ті кликав,
Коли я ти ябка дрібні за пазуху сипав.

Ой що тобі, дівчинонько, тоє помагає,
Що до тебе щовечора хлопець прибігає?

— Ой чому ти не така, як тамтої ночі?

— Змівив ти сі голосок та й чорнії очі.

Я на тебе поморгаю, а ти здогадайся,
До нової комороньки за двері сховайся.

Я на тебе кивну пальцем, а ти здогадайся,
Перед своїм чоловіком за двері сховайся.

Ой донько, каже, донько, любімся тихонько,
Ай, любімся, донько, тихо, не буде нам лихо.

Ой говори, моя доню, говори, говори,
Щоби вчула стара няня з хати до комори!

Я до тебе находився темненької ночі,
Дала би ти, Матка Божа, сліпоти на очі.

Не вір, дівко, парубкові, не вір, дівко, не вір,
Бо парубок молоденький, як зелений явір.
Не вір, дівко, парубкові, як тому котюзі,
Парубок ті вінка збавить при зеленім лузі.
Не вір, дівко, парубкові, що в підкови креше,
Бо він піде до другої та на тебе бреше.

Не вір, дівко, парубкові, хоч би найліпшому,
Бо він тебе випробує і скаже другому.

Ой заспівай, защебечи, най твій голос чую,
Через твої чорні очка дома не ночую.
Через твої чорні очка, через чемний роток
Та не можу перелізти по колінці плоток.

Ой кувала зозуленька, ой кувала сойка,
Обернися, дівчинонько, черевом до бойка.

Ти гадаєш, дівчинонько, що о тебе стою,
А я задру ногу на ті і на маму твою.

Ой дівчино, дівчинонько, воли за рікою,
Тримай цноту за поясом, будеш паненкою.

— А де ти сі забавила, біленька, тоненька?
— Ой то ми сі навтемила тая неділенька.
— А де ти сі забавила, десь сі заросила?
Я би не ляг з тобов спати, хоть би-сь мі просила.

Ти казала, дівчинонько, що я тебе лапав,
А за тобов пес кудлатий аж сі заталапав.

Ой дівчино молоденька, личка рум'яного,
Переночуй, дівчинонько, мене молодого.

Ой дівчино, дівчинонько, переночуй мене,
Їдну нічку на припічку, другу коло себе.

Та бо чоботята мої, викрешіть ми вогня,
Та повідж ми, Марисуню, чи далеко до дня?

Не вір, дівко, парубкові, що він тобі шепче,
А він таку правду має, як пес воду хлєпче.

Ой у лісі на поляні два дуби зелені,
А дівчина на постелі, двері відхилені.

Ой дівчино молоденька, не дай погібати,
Возьми коня до стаєнки, а мене до хати.
Дай коневі, дай коневі сіна та й оброку,
А мені дай молодому постільку широку.

Не кажи ся, дівчинонько, додому водити,
Бо я тобі не рідний брат, можу тя зрадити.
Бо я тобі не рідний брат, ти не моя сестра,
Обоє-сьмо молоденьки, охота нас знесла.

Бодай тебе, дівчинонько, сім раз дідько мучив,
Навішалась-сь кораликів, мене дідько скусив.

Ой не люби, дівчинонько, двох разом на силу,
Возьми собі посторонок та йди в березину.
..... ой та й тідіниці,
Завів дівча в березину, загнув копаниці.

В тебе стільки чесноти, що в камині води,
Шкода твої, дівчинонько, краси та уроди.

Ой упала вожиледа з високого неба,
А вже тобі, дівчинонько, віночка не треба.

Кувала мі зозулечка в горідці на свеклі,
Буде, душко, через тебе моя душка в пеклі.
Буде, душко, через тебе, через твою хоту,
Буде та й ще на тім світі моя душка в плоту.

- Ой де ж ти ся, дівчинонько, розуму навчила?
- Ой попід гай зелененький, яким волочила.
- Ой де ж ти ся, дівчинонько, розуму набрала?
- Попід гаєм зелененьким, як телятка гнала.

4. Дівчата до хлопців

Ой попід гай зелененький дівча стерню топче,
Та махає рученьками: ходи сюди, хлопче!

Чи ти такий магальяс, як я — магальяска?
Чи ти такі штани маєш, як моя запаска?

А чому ж ти не такий, як тамтої ночі,
Голосок сі змінив і чорненькі очі.

Ой біленька зозуленька, а чорнії очі,
Скажи мені, мій миленький, де-сь був сеї ночі?

Та коли ж мя вірно любиш, люби ж мя самую,
Не поглядай оченьками на суку другуя!

Ой повіяв буйний вітер з гори на долину,
Так ті люблю, песій сину, як мати дитину.

Як поведеш коні на ніч, заграй на свистівку,
То я тебе зачекаю в зеленім барвінку.

Ой ти маєш сиву свиту, а вороні коні,
Як до мене приїжджаєш, я плещу в долоні.

Надлетіли дикі гуси, сіли у тростину,
Просилам-м ті, парубочку, би-с прийшов в гостину.

Ой посію руту круту, най хто хоче — топче,
Прийди нині на вечеру, кучерявий хлопче.

Я до тебе козака, ти до мене польки,
Приїдь, приїдь, мій миленький, зварю ти фасольки.

Ой дубочку зелененький, листя ти зелене,
Ой приходить мій миленькийі щовечер до мене.

Чому-с тогди не прийшов, як свічка горіла,
Тато пішли, мама пішли, я сама сиділа.

Ой кувала зозулечка, кувала, кувала,
Стояв милий під віконцем, я о нім не знала.
Не стій, милий, під віконцем, ходи си до хати,
Упало ми веретенце, нікому підняти.

Ей, Івасю, Івасуню, дай коникам сіна,
Та й положи головоньку на мої коліна.

Ой летіла зозуленька, та й мовила гайду,
Ой де ж я тя, мій миленький, з кониками найду?

Ей, до мене, парубочки, до мене, до мене,
Солодка ябліночка на подвір'ю в мене.
Солодка ябліночка, ще солодша грушка,
Ой до мене, парубочки, бо я ваша душка.

Ой стояла дівчинонька під новим острішком,
Та вабила парубочка волоським горішком.
Та вабила парубочка, кликала до хати,
Дам я тобі гребенини кучері чесати.
Ходи, ходи, парубочку, ходи, ходи, серце,
Дам я тобі з волоського горіха дзеренце.

Ой стояла дівчинонька під новим острішком,
Та й гулила молодчики волоським горішком.
Ой до мене, молодчики, до мене, до мене,
Очі чорні, брови повні у мене, у мене!

Ой сусідний парубоньку, сусідний, сусідний,
Дала я ти принадоньку, тепер будеш бідний.

Та чого ся, парубоньку, так додому квапиш,
Ти нічого там не маєш, нічого не втрапиш.

Бодай тебе, парубоньку, з такою любою,
Я си пальці позбивала, бігла за тобою.

Любила я парубочка, та не свою долю,
Ой тільки я наробила свому серцю болю.
Ти не знаєш, парубочку, як мене любити?
Одну ручку за пазушку, друзів обіймити.
Одну ручку за пазушку та й полоскотати,
Друзів ручков обіймити та й поцюлювати.

Ой туркнула нога в ногу, підемо додому,
Серце моє ласкавее, не кажи нікому.

Ей, Андрію, Андрієчку, не кажи нікому,
Дам я тобі перстенину, як прийду додому.
Дам я тобі перстенину з трьома камінцями,
Лиш не кажи коло коршми межи легінями!

Любімося, кохаймося, аби ніхто не знав,
Аби мене через тебе ніхто шельмов не звав.

Ой як маєш мя любити, люби потаємне,
А як вийдеш межи люде, не мрутай на мене.

Ой не кивай оченьками, не мругай бровами,
Бо то люде всьо донесут до моєї мами.

І на тебе, і на мене неславонька впала,
Коло тої кирничейки, де я воду брала.
Коло тої кирничейки, коло того броду,
Коло тої студеної, де я брала воду.

Ти роду май маленького, а я великого,
Твоє серце женихливе, а я не від того.

Ой ти мислиш, калабаю, жи я ті кохаю,
А я тобов, калабаю, комин затикаю.

Ой не ходи, парубочку, та не носи ябка,
Та не годуй дівчиноньки, аби була гладка.
Ой дівчина гладка, гладка, лиш ногами косит,
Які она ябка має, не для тебе носить.

Ой засідай, не засідай, не піду за тебе,
Видет мої чорні очі, не господар з тебе.
Не господар, не господар, не господаруєш,
Та як прийде темна нічка, вдома не ночуєш.

Покочу я перстенину, покочу, покочу,
Ой мій милий, не люблю ті, лиш сі з тобов дрочу.

Ой ци тото істна правда, ци люди вчинили,
Та що тебе коло мене в стодолі імили.

Легінику молоденький, вус ти си засіяв,
Штири-с разки перекотив, ничо-с ми ни вдіяв!

Де на тебе нужда впала, як на камінненько,
Та я з тобов поломила своє сумлінненько.

А я з гори на долину не зайду, не зайду,
Загубила-м щастяє долю, не знайду, не знайду.
Згубила я щастє, долю, та через неволю,
В місті славнім, в домі крайнім, гультаю, з тобою.

Парубочку жовтокосий, та й жовтокосатий,
Ще мні будеш рік любити, як будеш жонатий.

5. Милій

Прийди, прийди, мій миленький, я ті ся надію,
Я ті ввечір поцілую, бо я вдень не смію.

А на моїй обороньці два дуби зелені,
Прийди, прийди, мій миленький, двері відхилені.

Ой то ж мої подушеньки понадувалися,
Коби прийшов мій миленький, повлягали би ся.
Подивлюся у віконце, чи далеко сонце,
Прийди, прийди, мій миленький, треба мі ті конче.

Чи я тобі не казала вчора на дорозі,
Прийди, прийди, мій миленький, я сплю в оборозі.

..... Ой дуду, ой дуду,
Аз ким же я цюю нічку ночувати буду?
..... Сама із собою,
Прийди, прийди, мій миленький, розмов ся зо мною.

Ой не піду на вечірки, бо-м ходила зночі,
Та я ся вже надивила миленькому в очі.

Ой поїхав мій миленький аж до гица-драла,
Купив мені спідничину, бо-м тамту зваляла.

Пасуть вівці по дубрівці, кози по болоню,
Будь, миленький, в четвер дома, вже ти ся відклоню!

Ой щасливий ранок, ранок, нещасливий вечір,
Та приходить мій миленький, каже: «Добрий вечір».
Я ему си зрадувала, що він іде на ніч,
Він капелюх на головку, та й каже: «Добраніч».

Нема ж мого миленького, нема ж мого пана,
Ой вже ж моя постілонька порохом припала.
Ой вже ж мої подушечки понадувалися,
Як приїде мій миленький, гнет подадут вни ся.

То на сей бік, то на той бік, далеко ходити.
Відай мі ся, мій миленький, лишимо любити.

Сидить голуб на дубоньку, голубка на воді,
Ой уже нам, мій миленький, любитися годі!

А я браму замикаю, брама ся втворює,
Я милого виправею, як ся розвидняє.
А я браму замикаю, брама ся розходить,
Я милого виправею, уже сонце сходить.

Я ворота запираю, вони ся втворюють,
Я милого випускаю, як зорі зоріють.
Ой ви, зорі, не зорійте хоть одну годинку,
Та най же він перебіжить хоть одну царинку!

Від порога до порога ключиками дзень-дзень,
Ой вставай же, мій миленький, бо вже білий день-день.

А скрипочки ті-рі-рі-рі, цимбалочки дзень, дзень,
Вставай, милий, йди додому, бо вже білий день, день.

Ой чи я ти не мовила, миленький, миленький,
Вставай живо, йди додому, бо вже день біленький.
А миленький встав борзенько, на світ подивився,
Біг додому, як шалений, навіть і не вмився.
Нудно мені на серденьку на то дивитися,
Що миленький встав раненько без часу вмитися.

Ой чи я ти не казала, та й не говорила,
Вставай, вставай, мій миленький, бо же біла днина.

А що кому та до того, що то кому шкодить,
Що до мене мій миленький щоночі приходить.

Ішов милий в полонину, так ми наказував,
Жиби моє біле личко ніхто не цілував.
Ай, бо я си, молоденька, борзо поспішила,
Ще не вийшов в полонину, я вже зогрішила.

Чи знаєш ти, мій миленький, що се в мене діє?
Була довша запасчина, тепер коротіє!

Ой то ж то-м ся находила горі тим потоком,
Ой то ж то-м ся налюбила милого під боком!

6. Мила

Стоїть верба над водою, вербо, моя вербо,
То-с ми, мила, постелила під голову твердо.

Болить мені головонька та й нога в коліні,
Лишилося солодетко в оборозі в сіні.

Ой добраніч, моя мила, добраніч, добраніч,
Лишу тобі праву руку під голову на ніч.

Щось ми, мила, наробила, щось ми учинила,
Що я в тебе вночі не був, а ти ми ся снила.
Ой ти ми ся, мила, снила, як тоті маточки,
Ой ти ми ся, мила, снила гола без сорочки,
А як будеш, моя мила, другий раз ся снити,
А як піду на вулицю, буду тебе бити.

Коби мені моя мила масло сколотила,
Бо є в мене вісім душ, дев'ята дитина.

7. Любка

Ой я того любка люблю, що раненько встає,
Що фараві черевички на ніжки вбуває.

Купи, любку, чоботята, купи, любку, двої,
Та будеш мі пасувати на ніжечки мої.

Ой у лузі на галузі сорока скрекоче,
Ай, любку мій солоденький, як ся тебе хоче.

Мое сіно вигоріло, коса зломалася,
В мого любка тонка губка, я придивлялася.
В мого любка тонка губка, тоненька, тоненька.
Та хоч медом не мащена, коли солоденька.

Та до мене любко горов, від мене долинов,
Та до мене темнов нічков, а від мене днинов.

Ой Содома, сама-м дома, прийди, любку, д'мині,
Та підемо вибирати ленок при долині.

Ой чи ленок, чи не ленок, дрібні конопельки,
Прийди, прийди, мій миленький, нема дома неньки.

А я браму запираю, брама ся розходить,
А я любка виправляю, як вже сонце сходить.
А я браму запираю, брама ся втворіє,
А я любка виправляю, як вже сонце гріє.

А я браму запираю, а брама скрипоче,
А я любка відправляю, коли ми сі хоче.

Ой калина біло цвіте, а червоним родить,
Коби я ся довідала, де мій любко ходить.
А я вже ся довідала та й перепитала,
Котра йому постелила та й добраніч дала.

8. Любка

Ой кувала зозуличка у саду, у саду,
А я тоту любку люблю, що широка в заду.

Ой туду, ду-ду-ду-ду-ду, ой, туду-дудочки,
Ой не буду дома спати, піду до любочки.

Ой із гори на долину помаленьку зйду,
Звари, душко, пироженьків, ввечір до тя прийду.
А звечора як не прийду, то прийду із ночі,
Надій мі ся, файна любко, около півночі.

Ой маю ті, файна любко, маю ті за паню,
Постели ми постелечку, та най я лягаю.
Постели ми постелечку, а в головках низько,
Щоби твоє біле личко коло мого близько.

Намовив би-м бистру річку, намовив каміння,
Тебе, любко, не намовлю, твердого-с сумління.

Ой лишу тя, файна любко, ой лишу тя, лишу,
Сідай, любко, на коліна, най тя поколишу.

Ой попід гай зелененький за волами я йду,
Так мі любка ся вчинила, додому не зайду.

Так мі любка відчинила, так мі любка дала,
Та ще тої неділеньки, як зі мной стояла.

Любко моя солоденька, любко моя певна,
Гарбузові цицьки маєш, смерекові стегна.

9. Люба розмова

А. Парубки до дівчат

— Вітер віє, шелевіє, дівчино, чи чуєш?
Пусти мене до світлоньки, де нічку ночуєш.
— А я би ті упустила, іно я ся бою,
Погубила-м дрібні ключі від свого покою.

— А де ж ти ся забавляєш, моя нареджена?
— Бо я сіно громадила, гадино скажена.
А я сіно громадила, було се невидко,
Підоймила фартушину: громадь, любий, швидко.

— Ой кувала зозулиця та й стиха, та й стиха,
Або дай мі, або продай, любко, твого лиха.
— Ни що бих тих,— каже,— дала, ни що бих продала,
Земля би ся розступила, в землю бих потала.

Б. Дівчата до парубків

— Ой конику вороненький, сама-м ті кувала,
Повір, любку, моїй душі, сама-м ночувала.
— Не вірю ти, песяюхо, не вірю, не вірю,
Бо стояла легінина всю ніч на подвір'ї.

— Ой не ходи, мій миленький, до мене в чоботях,
Бо мій тато рано встає, пізнає в воротях.
— Ой якби ти добра була та й раненько встала,
Ти би сліди загорнула, щоб мама не знала.
— Ой козаче, козаченьку, дес-с ся заталапав?
— Я в лісочку по пісочку дівчиноньку лапав.
Не був же я у лісочку та одного разу,
Злапав я си дівчиноньку, відразу, відразу.
Не був же я у лісочку, та один разочок,
Злапав я си дівчиноньку, та як образочок.

11. Розволочити.

А

Ей, мамуню, мамунцуню, женитися хочу.
А як мене не вженити, то ся розволочу.

А я ходив, а я ходив, а я волочився,
Мої сини в полі оруть, а я не женився.

Ой не сеї, мамко, весни кучерики росли,
Та вже, мамко, рочків штири, як вни ся повили.
Та вже, мамко, рочків штири, та штири роченьки,
Та як я ся розволочив темної ніченьки.

Ой Марійо, заведійо, з чорними очима,
Та ти мене розгуляла та розволочила.

Ой Бог би тя, курво, побив з твоїми очима,
Ой ти мене зволочила, ще я був хлопчина!

— Бодай тебе, дівчинонько, з твоїми очима,
Який я був хлопець ладний, ти мі зволочила.

— Не я тебе зволочила, ні мої оченька,
Іно тебе зволочила невидна ніченька.

На тім боці при потоці вбив половик сою,
Кликала мене дівчиночка під зелену фою.
Кликала мене дівчиночка, попова донечка,
Щоби она не виділа світлого сонечка,
Щоби она не виділа та й не зобачила,
Що вна мене молодого та й розволочила.
— Я го не розволочила та й ни мої очі,
Але він си розволочив, ходечі поночі.

— Душко ж моя миленькая, душко ж моя мила!
Ой був я си хлопець добрий, ти мня зволочила.
— Ні я тебе зволочила, ані мої очі,
Але тебе зволочило, що ходиш поночі!

Ой гілява черешенька, гілява, гілява,
На біду мне перевела дівчина білява.
На біду мне перевела та й розволочила,
Ой чого на світі не знав, вона мне навчила.

У котрої дівчиноньки брови над очима,
Тота мене дівчиночка та й розволочила,
Тота мене дівчиночка та й розволочила,
Та й чого я в світі не знав, того научила.

Не гнівайся, файна любко, що я пізно прийшов,
Бо широка поляночка, нім я і перейшов.
Ой широка поляночка, густії копиці,
На біду мні обернули чужі молодиці.
На біду мні обернули та й розволочили,
А мені ся з тої біди кучарики звили.

Б

Ой я бідна сиротина, мамина дитина,
Ой я схочу, розволочу, богацького сина.

Ой пішла я по водицю на панську криницю,
Питаєсе богацький син, чи маю спідницю.
Ой чи маю, чи не маю, що тобі до того?
Як я схочу, розволочу хлопця молодого.

Василихо, буде лихо, тримай собі сина,
Бо я єго розволочу чорними очима.
Ані я го розволочу, ані мої очі,
А сам він ся розволочить, ходячи поночі.

Ой сусідо, сусідице, припри собі сина,
Бо як схочу, розволочу чорними очима.
Коли маєш припирати, припри єго зараз,
Бо як схочу, розволочу та й не буду гаразд.

А я сіно громадила, а бузьок толочив,
Треба любка покинути, бо се розволочив.

Ей, чи я ти не казала, женися, женися,
Та не ходи попід хату, та не волочися.

Бодай же тя Господь побив з високого неба,
Бо ти мене розволочив, вже більше не треба.

12. Подарунки

Б

— Ой поїхав мій миленький аж до Голомуцу,
Купив мені спідниченьку, та на мене куцу.
Купив мені спідниченьку, червону запаску,
Забула-м запитати, за якую ласку.

— Ой за тоє, моя мила, за тоє, за тоє,
Не одну-сьмо нічку спали обоє, обоє.

13. Поцілунки

А

Ой вийду я на вулицю та й свищу, та й свищу,
Вийди, вийди, дівчинонько, бо я тебе кличу.
Вийди, вийди, дівчинонько, щось маю казати,
Тее скажу — поцілую, тогди підем спати.

Присягалась, що мя любиш, а я придивився,
Що не еден цілував тя, не еден тулився.

На калині нема цвіту, горобці здзьобали,
На дівчині нема краси, хлопці зцілували.

А в криниці нема води, випили горобці,
На дівчині краси нема, зцілували хлопці.
А у відрі води нема, бо випили гуси,
На дівчині краси нема, зцілували джуси.

Ой де ти сі забавила, де сі заросила?
Я би тебе не цілував, хотьби-с ми просила.

Б

Ой мій милий чорнобривий, а як же, а як же!
Я звечора поцілую, на розсвіті — также.
Я звечора поцілую, щоби легко спати,
На розсвіті поцілую, щоби рано встати.

Звечера ня поцілуєш, щоби-м добре спала,
На розсвіті поцілуєш, щоби-м рано встала.

Ой любив я свою милу, а як же, а як же,
Їзвечера поцілую, в опівночі — также.
Їзвечора поцілую, щоби добре спала,
В опівночі поцілую, щоби рано встала.

Нема личка, нема личка, лише половичка,
Зцілувала, зобіймала біда невеличка.

Качки жито сталували, хто ж го буде жати?
Хлопці личко зцілували, хто ж мі схоче взяти?

Ой так мене мій миленький та націлувався,
Як соловії у садочку ягід надзьобався.

Ой на горі, на гороньці висіла китайка,
Цілували дівки в лиці того полатайка.
Одні его цілували, другі ся дивили:
Які в тебе, полатайку, очі чорнобриві!

У нашої господині драби ночували,
Як їй дали торбу муки, всю ніч цілували.

Та й у моїм городчику зацвіли індички,
Були в мене, моя мати, з ночі коляднички.
Ой та були, каже, були, та й колядували,
Та й вони мі, моя мамо, всю ніч цілували.

КОЛОМИЙКИ З ІНШИХ РУБРИК

Ой на ставу, на ставоньку забив орел гуску,
Ой любив я дівчиноньку, то паню, то руську.

Наш коломий, наш коломий вдома не ночує,
Де дівчину красну вчує, там і заночує.

Ай, коломий та чорнобрив, до гори бичує,
Коломийка молоденька дома не ночує.
Коломийка молоденька не боїться Бога,
Полишила коломия на сім неділь дома.

Коломийка молоденька, Коломийка-місто,
Котра дівка легко робить, так м'яка, як тісто.

Коломиєць-чорнобривець вгору ся бичує,
Коломийка-чорнобривка з другими ночує.

Ой легенька коломийка, полеженьку ходить,
Червоними волічками ноженьки обводить.

Ой гуцульмо, пане-брате, гуцульмо, гуцульмо,
А як прийде темна нічка, дома не ночуймо.

Здибали сі два гуцули близько Яворова,
Та стала сі mezi ними така розмова:
Ї ти гуцул, і я гуцул, оба-смо гуцули,
Тебе деде так зробили, що нені не чули.

Та й ти гуцул, та й я гуцул, обидва гуцули,
Та купимо чоботята хороші Марцуні.
Та ти вмієш підшивати, я вмію кувати,
Не буде ся наша Марця на льоду ковзати.

Ой там гуцул молоденький березину ріже,
А як уздрить молодицю, на вколінках лізе.

Та заграйте гуцулові, най гуцул танцює,
До вісімох дівок ходить, з дев'єтов ночує.
А що тому гуцулові робити, робити,
Треба його з дев'єтого пістоля забити.

Та гуцуле, гуцулику, коби-с не гуцулив,
Була в мене една дівка, та й ту є-с спаскудив.

Їхав гуцул з полонини на сивій кобилі,
Та загубив горне масло на тії долині.
Ой пішло дівча іззаду та й не пильнувало,
Вирвав люшню, в зад ї стуснув: аби-с пам'ятало.

Ой гуцуле, гуцулику, де твої обсівки?
Штири стеблі кукурудзів — виносив до дівки.

Гуцуляга, гуцуляга, кременисті гори,
А хто буде цілувати стару бабу в воли?

Ой гуцулка молоденька по горі ходила,
А як зійшла на долину, води си напила.
Ой гуцулка молоденька коровки доїла,
Як узріла гуцулика, на городі вмліла.
Ой гуцулка молоденька конопельки терла,
Як узріла гуцулика, на порозі вмерла.

Ой гуцульські нагавиці, сорочка тоненька,
А де ж-єсь ся забавила, дівчино біленька?

Ішов бойко зночі вночі, шукаючи бика,
Та й повернув він до любки, в любки — пиятика.

Чи ми тобі не казали: «Не ходи за нами!»
Повісили дівки бойка догори ногами.

Бойко чорний, бойко чорний, бойчиха періста,
Сів си бойко на бойчиху, поїхав до міста.

Гей, Іване-балабане, твоя жінка полька,
Наварила, напекла, закликала бойка.

Чоловіче, кукуріче, твоя жінка полька,
Наварила пирогів, закликала бойка.

Ой мамуню, мамуненько, люблять мене ляшки,
Дають мені горілочки з маленької фляжки.

Ой цигане, циганочку, то-с ся проциганив,
Єдно було дівча фayne, та й тото-с споганив.

Ой мамуню, мамуненько, венгир вікном лізе!
Ой не бійся, моя доню, він ті не заріже.
Ой мамуню, мамуненько, він грішми бренькоче!
Ой не бійся, моя доню, він ті полоскоче.

Чи ви, люди, подуріли, та й повар'ювали,
Що ви тоту дівчинину таліянам дали?
Ой-бо тоті таліяни — то недобрі люди,
Такой тамки дівчиноньки години не буде.

Верховина, верховина, та й верховиночка:
Яка була сука мати, така її дочка.

Ой піду я у Магури бучку ціхувати,
Сам не знаю, у котрої любки ночувати.

Марамарош, Марамарош, студені кирниці,
Привели мя та на біду тоті молодиці.

Ой в Подолю сиві воли, в Подолю, в Подолю;
А я свого миленького тримаю в придолю.
Лежи, лежи, мій миленький, як я тя сховала,
За тобою мати глядить, а я не сказала.

Попід тоті Бережини зацвіли ожини;
Якась мара любить бабу, на мене зложили.

Ой каюсі, молоденька, каяти буду сі:
Прийшов хлопець з Болоховець в чорнім капелюсі.

Ой у нашім Бориславі ями реперують,
Ой-бо наші файні хлопці дома не ночують.

В Городенці на ярмарці чорнява гуляла,
Усі хлопці городенські з собов намовляла.

Ой ходила чорнявая та по Городенці,
Купувала мед сичений гультяйовій неньці.
Ой пий, нене, ой пий, нене, медок солоденький,
Ой-бо ми ся ісподобав твій син молоденький!

Ой піду я до Гошова та й до Кохавини,
Та й чей я сі гріха збуду хоч до половини.
Ой то я сі сповідала перед руським попом,
Що не буду жартувати ні з паном, ні з хлопом.
Ой то я сі сповідала в місті у костьолі,
Ще-м забула оповісти, що-м була в столі.

Ой вийду я на гороньку, подивлюся во Грець,
Чи не іде на зальоти хоть який удовець.

Нігде нема гараздойку, як на Добрушині,
Там віночок з барвіночку на кожній дівчині.

Повій, вітре холоденький, з Завою, з Завою,
Прохолоди коло сіна білявинку мою.

Ой чия то дівчинонька має чорну димку,
Та й бігає ночувати аж на Загоринку.

Ой з Залуччя іде туча, а з Косова хмара,
А Марійка і Микола — то добрая пара.
Ой чи пара, чи не пара, будем парувати,
Вища Маря від Миколи, будем притинати.

Або:

Нижча Маря від Миколи, будем натягати.

Ой піду сі сповідати аж до Зарваниці,
Чи за дівки більші гріхи, чи за молодиці?

Напилася дівчинонька водиці з кирниці,
Мандрувала за жовняром аж до Зарваниці.

Аби-с була, дівчинонько, водиці не пила,
Не була би-с в Зарваниці Богу сі молила.

Коломия-перемя, Коломия-місто,
В Коломії дівчатонька, як пшеничне тісто.

Коломия, Коломия, Коломия-місто,
Котра дівка легкороба, то така, як тісто.

Коломия запалена, Коломия горить:
Такой мене за милою головонька болить.
Як я тоту Коломию зачую, зачую,
Через тоту білявину дома не ночую.

Нагуївські парубочки мед, горілку пили,
Ясеницькі гелевачі на чиру сі били.
Нагуївські парубочки дрібне листя пишуть,
Ясеницькі гелевачі копили колишуть.
Нагуївські парубочки в корчмі наливали.
Ясеницькі гелевачі гарбузи закрали.
Нагуївські парубочки, а де ваша цнота?
Коло корчми при дорозі прип'ята до плота.

Прихилився дуб до дуба, береза на єльму;
Я вдуріти, полюбити в Новошії шельму!

Ой приїхав мій миленький аж від Оломуца,
Привіз мені спідничину, та й та дуже куца.

Почивичі, Раневичі, того едно поле,
Як парубок дівку любить, другу колька коле.

А я піду до Роздолу, та й накуплю лижок,
З мене буде господиня, бо-м широка в крижох.

Еден милий на Руді, другий на Залужу,
Третій милий в Дусанові, що я за ним тужу.

Поїхала наша Феся аж до Соколова,
Та забула «Отче наш» до єдного слова.

Навчилася «Отче наш», «Вірую» не вміла,
Якщо хлопці жартували, то все розуміла.

В Станиславі заgrimіло, а в Калуші блисло:
Чого тобі, дівчинонько, черево повисло?

А у Спасі дівки красі, в Мишині перісті,
В Стовпчатові підласисті, як сучки по місті.
В Стовпчатові підласисті, на Баньках гонорні,
На Космачі низькосракі, ще й витрішкоокі.
На Космачі низькосракі, в Пикуреві горді,
У Шешорах у чоботях, в Пістині голодні.

А у Бійлі дівки білі, в Калуші перісті,
В Войнилові куцохвості бігають по місті.

Я, Андрію, муку сію, нема муки пушки,
А ти ходиш, зазираєш на різні фартушки.

Я, Андрію, ріпу сію, сама редька сходить,
Я Андрія не чарую, сам до мене ходить.
Я Андрія не чарую та й ні моя ненька,
А Андрія чарувала дівочка гладенька.

Повій, вітре, повій, вітре, повій, вітрусуню,
Прийдіть, хлопці, до мні на ніч, та й ти, Андрусуню.

Ой василю, васильчику, люблю ж ті пахати,
Посію ж ті, чи си вродиш коло мої хати!
Ой Василю, Василику, ім'я ж твоє любе,
Хто ме в личко цілувати, як тебе не буде?

А хто мене поцілує, а хто повбіймає,
А хто мені горі селом красно заспіває?

Ти, Василю, сиди в билью, я буду в бодачу,
Як ти будеш воли гнати, я тебе зобачу.
Ти, Василю, сиди в билью, а я буду в тичу,
Як ти будеш воли гнати, я тебе закличу.
Ти, Василю, сиди в билью, сорочку ти вшию.
Василь сидів, аж ізнидів, сорочки не видів.

Ой Василю, Василику, мені з тебе дивно,
Мені тече вода з чола, тобі — в ноги зимно.

Ой я сира накопала, горілочки нате,
Отворила задні дверці: «Ходіть сюди, Гнате!»

Ой кувала зозуленька, сидя на трепету,
Коло Гриця молодиця згубила верету.

Ой кувала зозуленька, сіла си на тичку.
Коло Гриця молодиця ізгубила кичку.

Вийди, Грицю, на вулицю, стань си на колодці,
Як то твою чорнобриву обнімають хлопці.

Танцювала стара баба на ярмарку з Грицьком,
Та вибила легіневі штири зуби цицьков.
А легінь був молоденький, не казав нікому,
Визбирав зуби в торбинку та й пішов додому.

Ой Даниле, Данилику, я корови дою,
То я тебе, Данилику, молоком напою.

А що мені за догана, що люблю Івана,
Я Івана цілувала, казала ми мама.
Я Івана цілувала, бо ми сі хотіло,
Як ме мамка поганьбила, то не ваше діло.

Ой Іванку попів, попів, веди-ко мні домів,
Не дай мене неньці бити, будем ся любити.

Ой що ж я си находила пішки під горішки,
Ой що ж я си налюбила кожного потрішки!

Ой що я си находила яром за товаром,
Ой що ж яси налюбила з соколом Іваном!
Ой Іване, Іваночку, Іване, Іванку,
То-с си мені ся сподобав в неділечку зранку!

Ой Іване, Іваночку, мамка ті вродила,
Та на мою головочку, щоби-м ті любила.
Ой Іване, Іваночку, хороший станочку,
Утни мені яворика та на колисочку.
Утни мені яворика, того зеленого,
Та най собі виколишу хлопця молодого.
Ой я хлопець молоденький навчився брехати,
Та вибрехав дівчиноньку в опівночі з хати.

Зарикала у череді коровочка йдучи,
Заплакала дівчинонька, легіника ждучи.
Зарикала коровочка, зарикала пряна,
Нема, нема і не буде легіника Йвана.
Ой прийду я до комори постільку стелити,
Постіль сама, стіна німа, ні з ким говорити.

Ой ти, Йванку, ой ти, Йванку, бере вода лавку,
А куди ж ми перейдемо, хіба на муравку.

А що кому та й до того, що я люблю Кості,
А я Кості поцілую три рази на мості.

Ой Максимку, ой Максимку, добрий чоловіче,
Заріж-ко ми кугутину, най не кукуріче.
Заріж-ко ми кугутину та надери сала,
Щобих тебе розмастила та й поцілувала.

Сіда-ріда, сіда-ріда, ей, Митре мій, Митре,
Я би тебе підголила, та не маю бритви.
Я би тебе підголила та й поцілувала,
Я би, Митре, за ті пішла, коби ненька дала.

Ой Михайле-придибайле, міхом зашпилений,
Так се гониш за дівками, як той пес шелений.

Николаю, я вмираю, файну жінку маєш,
Перед нами, молодцями, в коморі ховаєш.
Хоч най знаю, Николаю, в криміналі буду,
Таки твою файну жінку з комори добуду.

Хоч най знаю, Николаю, в кримінал сидіти,
Таки мушу вашу жінку віконцем видіти.

Ой пішла я зночі вночі, надибала Петра,
Як став зо мнов на розмову, аж мені затерпла.

Ой де ідеш, пане-брате? Чи на косовицю?
А на кого зоставляєш свою молодицю?
Ой на тебе зоставляю, мій брате Степане,
Доглядай ми молодиці, з ким она зостане.
Доглядай ми молодиці, доглядай ми жінки,
Як приїду з косовиці, куплю ти горілки!

— Ей, Тимку,— каже,— Тимку, колиши дитинку!
— Та колиши, суко, сама, бо ти єго мама.

Ой піду я до церквиці, стану напереді,
Дивлю я сі раз на вобраз, два рази на Феді.

Ой горілка оковита, а пиво палене,
Як же ти сі ночувало, Федуню, без мене?
Як же ти сі ночувало та як ти сі спало?
А як ти сі, Федуню, без мене здавало?

Ой Господи милосердний, духоньку небесний,
Зварила-м ти два пиріжки, Федуню облесний.

Ой вийду я си на город та си стану в ямку,
Оглянуся сюди-туди: «Ходи сюди, Франку!»

Яка добра капустаця з шафраном, з шафраном,
Яка нічка солоденька з молодим Штефаном.

Чи ти, дівко, сказалася, чи ти, дівко, п'яна,
Що ти пішла ночувати під святого Яна!

Ану, хлопці, далі враз, най горбата чує,
Най горбата попід плотом з Яськом не ночує.

Нема мого миленького, нема мого Ясі,
Нема кому спитатисі, чи виспала я сі.

Ти, Андруху, гони муху, а ти, Грицю, кицю,
Ти, Іване, тарабани файну молодицю.

Ой під видром кирниченька, під видром, під видром,
Та ніхто сі так не любить, як ми двоє з Дмитром.

Ой під замком кирниченька, під замком, під замком,
Та ніхто сі так не любить, як ми двоє з Йванком.

Ой під бурком кирниченька, під бурком, під бурком,
Та ніхто сі так не любить, як ми двоє з Юрком.

Ой коли нас, пане-брате, три разом ходило:
Єден Іван, другий Степан, а третій Гаврило.
Іван любив напиться, Степан погуляти,
А Гаврило з дівчатами нічку ночувати.

Нема мого миленького, та й нема Івана,
Він би мене запитав сі: «Добре-с, мила, спала?»
Нема мого миленького, та й нема Михайла,
Він би мені ісказав: «Любка моя файна».

А я двері замикаю, а двері на клямку,
Попід зорі зазираю за тобов, Іванку.
А я двері замикаю, двері на клямочку,
Попід зорі зазираю за тобою, Процку.

Ой за ланом пшениченька, за ланом, за ланом,
Зачинаю ся любити з Іваном, з Іваном.
Ой за колом пшениченька, за колом, за колом,
Зачинаю ся любити з Николом, з Николом.

Та й, Іванку, ходи зранку, ти, Юрку, в полудне,
Ти, Васильку, на вечірку, як Бог дасть, так буде.

Ти, Іванку, прийди зранку, Васильку, в полудне,
А ти, Ільку, зажди хвильку, якось того буде.

Ей, як мене поцілує хлопець молоденький,
То так мені на серденьку, як мед солоденький.
А як мене поцілує та хлопець Микола,
То так мені на серденьку, як цукор довкола.
Як же мене поцілує та хлопець Микита,
То так мені на серденьку, як півкорця жита.

Ой постила в понеділок, та й буду в середу,
Аби-м те се допустила, соколику Федю.

Ой постила в понеділок, та й буду в п'ятницю,
Аби-м те се допустила, соколику Грицю.
Ой постила в понеділок та в п'ятницю зранку,
Аби-м те се допустила, хороший Іванку.
Ой постила в понеділок, буду в середочку,
Аби-м те се допустила, хороший Юрочку.

Кажуть мені Гандзю брати, я би Гандзю не брав,
Гандзя би ся розгуляла, я би-м ради не дав.

— Ой де ж ти сі забавила, моя куца Ганко?
— За горами з парубками, рідна моя мамко.

Там на горі журавлі, на долині бузьки,
Який такий до дівчини, а я до Ганнуськи.
У Ганнуськи три подушки, мальовані двері,
Кличе, кличе Ганнусенька до своєї вечері.

А в Ганнуськи дві подушки, а третя маленька,
Як Ганнуську не любити, коли молоденька.
А в Ганнуськи три подушки, четверта перина,
А під тою периною маленька дитина.
А в Ганнуськи три подушки, хата над водою,
А дитина ще маленька, а вже з бородою.

Та мав же я дівчиноньку, звала сі Ганнуся,
А я її поцілую, тільки притулюся.

Донько, каже, моя Донько, любім сі тихонько,
Та любім сі, Донько, стиха, не буде нам лиха.

Катерино, засвіти-но, Катерино, встань-но,
Катерино, дай-но їсти, тото буде файно.
Катерина засвітила, Катерина встала,
Катерина дала їсти і поцілувала.

Не вір, мати, Катерині, що кучері чеше,
Вона каже, же ще дівка, а вона так бреше.
Ой пас же я сірі воли в зеленій ліщині,
Давав козак на рантушок нашій Катерині.

Ой любив я Катерину через цілу зиму,
Сказилася Катерина, привела дитину.

Ксенько моя люба, мила, Ксенько моя темна,
Груди маєш гарбузові, смерекові стегна.

Ой піду я до попа жичити олію,
А піп мене закладає голити Марію.

Марієчка-забарієчка, забарила мене,
Ой як зорі зазоріли — відрядила мене.

Цабе, воли половії, цабе, воли рисі,
Зарубана дороженька до мої Марисі.
А хто ж її та й зарубав? Марисина маги,
Аби не йти до Марисі нічку ночувати.

А де тота стаєнчина, а де тота стайня,
Та, що у ній ночувала Марисуня файна?
Дарую ти, Марисенько, півкорця гороху,
Щоби-с мали, Марисенько, дитину до року.
Ой у селі Ясениці новина ся стала,
Марусина коровиця їсточки ревала.
Ой ревала, ой ревала, їсточки просила,
А Маруся парубочкам тютюнець носила.
Ой ревала коровиця, ревала, красуня,
Не такої невісточки хотіла мамуня.

Василихо, буде лихо, буде Василь бити,
Щоби-с знала, пам'ятала, як других любити.

Ой із гори на долину вирізана фоса,
Ой прибігла Ганнусенька до Андруся боса.

А Ївась коні пас, а Марися кози,
Забралися за рученьки та й пішли у лози.

Єден камінь нараз меле, а другий питлює,
А на третім Ївануненько Рузуню цілує.
Єден камінь нараз меле, а другий впихає,
А на третім Ївануненько Рузуню вбіймає.

Я за Ївасьом, я за Ївасьом, де Ївась подівся,
Взяв Ганнусю за рученьку, до саду повівся.

Ходить бузюк по болоті, замачав си штанки,
А я, хлопець молоденький, не маю коханки.
Ходить бузюк по болоті, та й си злапав жибку,
Йшов Михайла до Палани, перекривив шипку.

Відси гора, відси друга, в середині кладка,
Переносив Миханьо до Гилюні ябка.
Би то ябка, би то ябка, то солодкі дулі.
Нащо тобі, Гилюненько, на животі гулі?

— Николаю, я вмираю, бо гороху хочу.
— Та не вмирай, Марисуню, я ти намолочу.

Ой казала Цимбалючка та Цимбалюкові:
— Ой не сиди, Цимбалюку, допізна ніколи.
Бо як будеш, Цимбалюку, допізна сидіти,
То не будеш виряджати на гуляння діти.

Ой із дуба та й на дуба скочила вівюрка,
Ходіть, хлопці, до Юрчихи, нема дома Юрка.
Ой із дуба та й на дуба скочила лисиця,
Ходіть, хлопці, до Юрчихи — файна молодиця.

Як музика красно грає, очима моргає,
Дітча його мати знає, що він си гадає.

Кой почую гусильочки та й тоту трембітку,
Не є із ня робітниці по сім понеділку.
Та кой тоті гусильочки сараки почую,
Яж би яка темна нічка, дома не ночую.

А музика файно грає, на скрипочках ріже,
А дівчина як почує, на колінах лізе.

Ой музико, музиченьку, грай на штири струни,
Жінка хлопці буде мати, закличу ті в куми.

Заграйте ми, музиченьки, заграйте, заграйте,
Та до тої дівчиньки охоти додайте.

Заграй же ми, музиченьку, та й ви, цимбалісти,
Най сі трісе спідничина на нашій невістці.

Заграй, заграй, музиченьку, стихонька, стихонька,
Бо вже моя дівчинонька на ноги слабонька.

Ой заграй ми, музиченько, красненько тя прошу,
А я тобі заплатоньку під фартушком ношу.

Ви, музики, грайте, грайте, а ви, люди, чуйте,
А ви, старі, йдіть додому, молоді — ночуйте.

Ой скрипочки красно грають, а цимбали бам, бам,
Ходи, ходи, мій миленький, я тобі щось дам, дам.

Як гудаки красно-грають, а я не танцюю,
Через чужі молодиці дома не ночую.

Ей, гаю, каже, гаю, що робити маю,
Через чужі молодиці не бути ми в раю.
А я прийшов та й до раю, в раю не пускають,
Як зайде мя Петро з буком: «Йди там, де грають».

У котрої дівчиноньки грива над вочима,
Тота мене дівчинонька гуляти навчила.

Гуляй, гуляй, моя Гандзю, гуляй і три ночі,
Но як прийдеш додомоньку, скажи правду в очі.

Там на горі на високій сивий кінь пасеться,
Файно з любков танцювати, бо дрібно трясеться.

Ой піду я на толоку, там пасуть індики,
Туди мене мара несе, де грають музики.

Через гору високою вітрець намагає,
Кортить ми ся подивити, з ким любка гуляє.

Пане-брате, товаришу, зроби-ко ми волю,
Візьми мою любку в танець, а я возьму твою.

Черевички невеличкі, ноженька маленька,
Танцюй, танцюй, дівчинонько, заки-с молоденька.

Ой гуляла дівчинонька з вечора до ранку,
Вигуляла дівчинонька по коліна ямку.

Гуляй, гуляй, дівчинонько, разом ізо мною,
А як прийдеш додомоньку, то в став головою.

Ой кувала зозулиця в городці на свеклі,
Не гуляй-ко, файна душко, буде душа в пеклі.

Ой гуляла дівчинонька очима, плечима,
Вигуляла козаченька з чорними очима.

Чия дівка на заду сину димку має,
Розступіт сі її, хлопці, нех си погуляє.

Ой гуляли парубочки, ой гуляли німці,
Та зробили гоца-кица богацькії дівці.

Грали, грали музиченьки, аж корчма дудніла,
Багацькая дівчинонька під коршмов сиділа.
Ой не сиди, дівчинонько, но іди додому,
Ней ти мати воші виб'є, то прийдеш потому.
Я не маю вошей, вошей, іно мендивошки,
Можна мені під корчмою посидіти трошки.

Там на горі на високій паслися індики,
Стара баба з єдним зубом летить на музики.

Та не вчора того було, та не нині буде,
Що пішли потанцювати такі старі люди.

Гуляй, доню, не бороню, тільки того світа,
По чім будеш пам'ятати молоденькі літа?

Гуляй, доню, не бороню, доки-с молоденька,
Аж поки ти не заплаче дитина маленька.

А музика в корчмі грала, а я не ходила,
Добрий мати розум мала, що мне не пустила.
Добрий мати розум мала, що мене замкнула,
Була б я се молоденька віночка позбула.

А я собі, молоденька, гуляю, гуляю,
А на мене різки ріжуть в зелененькім гаю.
А у гаю вирізали, в Дунаї мочили,
Таки мене, молодую, розуму навчили.

Ой вдарила нога в ногу, підемо додому,
Серце моє ласкаве, не кажи нікому.

Сидить бусько на долині, та трісе гузицев,
Не гуляла-м дівчиною, буду молодицев.

Що-м гуляла, то-м гуляла, не стримали ночі,
Тепер мене вже стримують миленького очі.

Подивіться, люди, люди, що я учинила,
А я свого мужика гуляти навчила.

Заспівав би-м в отсім домі, не знаю, як буде,
Подивлюся в кватирочку, вартують ні люди.
Та я тої вартівочки вдома не боявся,
А всю нічку в миленької ручках колисався.

Як я собі заспіваю, ой як я си дригну,
Дівку вхоплю попід боки, попід стелю швигну.

Та як я си заспіваю тої рададанки,
Не поїду з кіньми на ніч, піду до коханки.

А як собі заспіваю та й си потропochу,
Молодії молодиці, я си з вами дrouchу.

Ти такої не співай, бо не маєш нути,
Тобі язик відрізати та й до сраки пхнути.

Ой співаку, небораку, на що се надієш?
Ци на тоті співаночки, що багато вмієш?
Не надійся, легінику, на співанки, пісні,
Але мене, молоденьку, до постелі трісни.

Ой я собі заспіваю, голосом поведу,
Так до мене дівки ідуть, як бджоли до меду.

Забриніла пшениченька, як зерно і колос,
Як учую, то ся стрясу, свої Гандзі голос.

Ой як я си заспіваю, голосом заріжу:
Вставай, вставай, мій миленький, бо коники в збіжу.
Вставай, вставай, мій миленький, коники в ячмені,
Скажуть люди, правда буде, що ходиш до мене.

Коби ми ся, товаришко, на голос зложили,
Ми би свого миленького співанками вкрили.
Ой укрили, кажеш, вкрили від ніг до голови,
Щоби місця не лишили, лишень чорні брови.

Вишиваю сорочечку, долинов подолок,
Ой приїде мій миленький зі Львова в вівторок.
Ой приїде мій миленький, коби я го вздріла,
Я слабої головоньки, коби-м хоть не вмліла.

Я пожену товар пасти на ту бобовянку,
Мені мама замалює синю мальованку.
Мені мама замалює, я си сама вшию,
Не бери мі, дурню, в танець, бо си повальюю.

Ой чи ти, чи не ти крайку загубила?
А я йшов та й знайшов, мене мати біла.

— Ой кувала зозуленька в Стрию на воротях:
Прийди, прийди, мій миленький, в червоних чоботях.
— Ой не прийду, моя мила, бо си повальюю!
— Прийди, прийди, мій миленький, я ти ще обмию.

А я того хлопця люблю в чорній камізельці,
Він чорнявий, я — білява, пристав ми до серця.
А я того хлопця люблю в чорній капотині,
Як мі вчора поцілував, то чую донині.

Ой ти файний парубочок, я файна дівчина,
Ой на тобі файна гунька, на мні — спідничина.

Ой чи ти, чи не ти, що тобі до того?
Пильнуй своїх калісонів, не фартуха мого.

Ой гуцульмо, пане-брате, гуцульмо, гуцульмо,
Та як прийде темна нічка, дома не ночуймо.
Ой якби я, пане-брате, все дома ночував,
Давно би я в Станіславі черевички взував.
На риночку стояв, стояв, черевички взував,
Нешасливе того дівча, що я в него бував.

Ой як мене відобрали та до регіменту,
Наробив я молодицям тяжкого лементу.

Як рекрута не любити, коли рекрут пише,
Від рекрута дитинонька сама сі колише.

А рекрутик молоденький всі дороги знає,
До котрого села прийде, все дівчину має.

Ой цісарю, цісарику, який же ти глупий,
Убрав єс мя у камаші, не закрив єс дупи!

Ой цісарю, цісарику, цісаре Францішку,
Пусти мене до дівчини хоть на одну нічку.

Ой гуляйте, парубочки, завтра не будете,
Прийде карта від цісаря, на війну підете.
Прийде карта від цісаря, ще й від цісариці,
Щоби дівчат не любити, тільки молодиці.
Молодиці не годиться, дівчини не можна,
Бо дівчина така пишна, як пані вельможна.

Ой піду я у жовніри, у жовнірах панство:
Коло сраки реміняка — ціле господарство.

Ой на горі два явори, а третій маленький,
Ходить, ходить до дівчини жовнір молоденький.
Ходить, ходить до дівчини, а зради се боїть,
Ні з раненька, ні спізенька до дому заходить.

Ой жовнір я, моя мамцю, по-жовнірськи ходжу,
Ай, по штири фраерочки попід боки воджу.

Ой Іване-подоляне, файну жінку маєш,
Перед нами, жовнярами, де її сховаєш?
А я її заховаю під білу перину,
Там ї буду цілувати, як малу дитину.

Ой сама-с си, дівчинонько, біди наробила,
Ти виділа, що я жовнір, нащо-с ми любила.

Ти виділа, дівчинонько, що я не гимаїний,
Було зо мнов не лягати, хоть я хлопець файний.

Ой забили капітана, забили, забили,
Тепер будем капітанську дівчину любили.

Ой забили капітана, лишила сі зброя,
Тепер буде капітанська дівчинонька моя.

А в цісарськiм магазині світяться ліхтарні,
Сама дівка приходила до мні до маштарні.

Ой як мене відобрали до тої резерви,
То так мені дупу збили, аж штани подерли!

Тебе взяли до вуланів, мене — до піхоти,
А хто буде додавати дівчатам охоти?

Ой вулани коні мають, драгуни — косиці,
Фантерісти, резервісти — дівки-молодиці.

Ой гуляли гусарчики, гуляли драгуни,
Та й займили файну любку до свої шкадрони.

Ой що ж мені біда вдіє при тій фантерії?
А я мундир випущую, а сам до Марії.
Ой що ж мені біда вдіє при тії драгоньці?
А я коня випущую, а сам до Явдоньці.

А ти, дубе кучерявий, без пліт похилився,
Упав ем се на негідну, молодий вженився.
Та маю се женитоньки, негідницю брати,
Волю взяти гвер на плечі та й марширувати.

Ой знала ти, дівчинонько, що я жовніронько,
Було собі вибирати, котро парубойко.
Ой знала ти, дівчинонько, що я вурльопничок,
Було зо мнов не лягати спати на запічок.

Ти виділа, дівчинонько, що я вурльопничок,
Було спати не лягати на білий припічок.
Було спати не лягати, мене не вбіймати,
Ти виділа, що я жовнір, піду воювати.
Ти виділа, що я жовнір, що я не гімайний,
Було мене не любити, коли я не файний.

Не дивися, дівчинонько, жовнірові в очі,
Жовнір сяде та й поїде темненької ночі.

По садочку походжаю, по садочку тужу,
На жовніра поглядаю, мало сі не знужу.

Ішов милий у рекрути, мене наказував:
Щоби твоє біле личко ніхто не цілував.
Я гадала, мій миленький, що ся не забавиш,
Ніхто личка не цілував, лишень твій товариш.

На Загір'ю зазоріло, либонь, буде день, день,
Ходить жовнір попід вікна, острогами дзень, дзень.
На Загір'ю зазоріло, либонь, деньок буде,
Ставай, ставай, мій миленький, бо вже ходять люди.

Коби-м мала білий папір, трошки атраменту,
Писала-м би за миленьким аж до регіменту:
Ой цісаре, цісарику, пусти ми любочка,
Бо я за ним виплакала свої сиві очка.
Очка ми сі заморгали, в млині ночували,
Личко мі сі рум'яніє хлопці цілували.
Що-м сі хлопців налюбила та й націлувала,
Жеби-м нині умирала, гріху би-м не мала.

Ой Господи милосердний, і ти, Матко Боска,
Поверни ми того хлопця, що пішов до війська.
Ой Господи милосердний, отче Миколаю,
Поверни ми того хлопця, бо не витримаю.

Ой на тобі коралики, на мені коралі,
Тебе люблять офіцери, а мене капрали.

Ой на тобі пацьорита, на мені французькі,
Тебе люблять офіцери, мене хлопці руські.

Там на ставі, на ставочку, качата в рядочку,
Чого я се догуляла з тобов, жовнірочку.

Гей на ставі, на ставочку, трава на пеньочку,
Ой то я-м ся догуляла з тобов, жовнірочку!
Ей, то я-м ся догуляла, горілки напила,
Ей, то я-м си, молоденька, стиду наробила.

А вже мені не ходити горішнім потоком,
А вже мені не любити жовніра під боком.

А вже ж мені не ходити пішки по горішки,
А вже мені не любити хлопці фантерісті.
А вже мені не ходити, куди я ходила,
А вже мені не любити, кого я любила.

А на воді два лебеді, обидва біленькі,
Є в дівчини два козаки, оба молоденькі.

Ой на ставу, на ставочку, з'їли качки ряску,
Загубив-ісь, козаченьку, у дівчини ласку.
Не знаєш ти, козаченьку, як ласки дістати:
Обіймити, притулити та й поцілувати.

Ой вже мені не ходити зеленим потоком,
Та вже мені не любити козака під боком.
Нікому ся не дивую, тільки сама собі,
Що-м ся дала намовити, козаченьку, тобі.

Ой щоб ті був, козаченьку, ясний перун забив,
Я була си дівка файна, ти мі вінка збавив.

А я піду в полонину, та стану гадати,
У котрої білявочки нічку ночувати?

Я спереду, я спереду, а Мариська ззаду,
А Мариська всередині продає розсаду.

А біг пес біз овес, сука біз пшеницю,
Загубив пес штани, а сука спідницю.

Ах, вай васідус на жидівські кучки,
Приїхали два жиди до нашої сучки.
Наша сучка цванцік пуриц високо сі носить,
Скоро рабін на поріг, вона хвіст підносить.

Ой не літай, воробчику, понад нову стелю,
Та не валяй порошеньків на мою постелю.
Бо то моя постеленька, як сніжок біленький,
Щоби на ній ніхто не спав, тільки мій миленький.

Соловію, гречку сію, соловію, в'яжу,
Соловію мій маленький, з ким я спати ляжу?

Ой навчора, ой навчора вкусила мя пчола,
Не велика тотя ранка, загоїть коханка.

Вочка мої чорненькії, очка, мої очка,
Де будете ночувати, така темна ночка?
Вой, будемо ночувати в Настуниній нивці,
Та будемо вечеряти капусту у ринці.

Плачте, очі, вдень і вночі, бодай викапали,
Чи ви, очі, не виділи, кого ви кохали?
Плачте, очі, вдень і вночі, бо маєте чого,
Любили-сте по два, по три, тепер ні одного.

Післала ня моя мати на гриби біленькі,
А там мене визирають хлопці молоденькі.

Не тепер, не тепер на гриби ходити,
Восени, восени, як будуть родити.
Не з мішком, не з мішком, тільки з коробочков,
Не сама, не сама, тільки з парубочком.

Кукурудзи наваріть, кукурудзи дайте,
Кукурудза не поможе, дівчини шукайте.

Через твої вічка чорні, через пишний ротик,
Та не можу перелізти по коліна плотик.

Положу я головоньку милій на коліна,
Щоби мене головонька більше не боліла.

Ой явори, пани-брати, явори, явори,
Вчора дівча поганяло, дзіся лежить хори.
Вчора дівча поганяло сивими волами,
Дзіся лежить на постелі догори ногами.

А свічечка та й горіла, я на ліжку мліла,
За тобою, мій миленький, що-м ті не виділа.

Болить мене головонька та й межі плечима,
Приведіть ми докторика з чорними очима.
Та й не того докторика, що він докторує,
Іно того докторика, що личко цілує.

А я вчора була хора, хотіла-м умерти,
Прийшов любко коло мене, не допустив смерті.

Болять мені чорні очка, ні подивитися,
Коби дали до милого хоч притулитися.

То ня болить головонька і чоло лоптить ня,
Любила я професора, ще й дяка кортить ня.

Била мене моя мати, била мене, била,
Що-м лиш трохи не рідного братчика любила.

Відколи ми мама били, відтогди статкую,
А як вийду на вулицю, то й переночую.

То ня била моя мати, то ня била зночі,
Жеби я ся не дивила жонатому в очі.

Ой я хлопець молоденький, як голуб сивенький,
Не пускай мні, мамко, вночі, бо я свавільненький.

Де ж ти, дубе, зимував, та й не розвивався,
Де ж ти, сину, ночував, та й не роззувався?
Я в дубині ночував, та й не розвивався,
Я в дівчини ночував, та й не роззувався.

Що ти, сину,— каже,— робиш, що по ночах ходиш?
Скаржать ми сі молодиці, що їм шкоду робиш.
— Буду я та ходити, та шкоду робити,
Було мене, моя мати, в сім літ оженити.
— Чи я тобі, мій синочку, того боронила,
Було ти сі оженити, лише-м ті повила.
— А як мені, моя мати, дома ночувати,
Прийде нічка темненькая, ні з ким розмовляти.
А якби я, мамунцуню, та й дома ночував,
Ой то би я в Заліщиках черевички взував.

Ой мамуню, мамунцуню, продайте бочулю,
Бо я через ту бочулю вдома не ночую.

Ой варила мама рибу, а сама не їла,
Ой любила мама хлопці та й мені веліла.
Ой варила мама рибу та й не приперчила,
Ой любила мама хлопці та й мене навчила.

Ой гадка ми, моя мамо, ой гадка ми, гадка,
Любко кусав, мені давав червоного ябка.

А я ябка не кусала, мамі-м показала,
А мама ми так казала: «Аби-с му віддала».

Ой пустіть мі, мамуленько, на гриби дрібненькі,
Там повели коні пасти хлопці молоденькі.

Кукурудза достигає, фасолі сі луцит,
Кривенька сі віддає, а сліпенька друшит.

Ой повіяв буйний вітер та й виламав трощу,
Прийди, прийди, горбатенька, я тебе напрощу.

Ой як я був малий хлопець, я сі парубочив,
Яке було кінське гімно, то я перескочив.

Ци так у вас, як і у нас, мороз у Петрівку?
Заморозив парубочок під кожихом дівку!

А цора я у підківки, а цора я, цора;
Моя любка від неділі хора, любка, хора.
Цілий тиждень хорувала, бо робота була,
А в неділю подужіла, бо цимбали вчула.
А дай мене, моя мамко, за цимбалістого;
А цимбали си пірвали, нема нічо з того!
Ой коби ми, файна любко, вкупі ночували,
Ми би тоті цимбалята назад поскладали.

Гадав сми си оженити, а тепер не буду,
Найму собі за гріш бабу, телепати буду.

Де ми будем ночувати, небого Паранько?
Я в stodолі на соломі ще повишши балька.

Полягали вечеряти, наварили спати,
А ти, любко солоденька, забирайся з хати.

А на печі гаряче, на припічку тісно,
А на лаві студено, на постелі смішно.

Чому-с тогди не приходив, як я ти казала?
Тепер, дурню, не калатай, бо-м позамикала.

Закувала зозуленька в городі на хмелі:
Не раз ти ся, дурню, виспав на моїй постелі.

Ой ще ж бо я не здибалатакого дурного,
Щоби лежав коло мене, не робив нічого!

Чос до мене, любку, ходив, чос до мене лазив,
Як ти мене, їден дурню, сватати не важив?

Чос до мене, дурню, ходив, ходив-бис на пальцях,
Щоби тебе так ссушило, як курку на яйцях.

А я була сама, сама, а вас було штири,
А всі штири були дурні, що мене пустили.

Ой горами, долинами, пшениці ярами,
Не загинеш, дівчинонько, дурна, межі нами.

Як хмарки сі та й розступлять, тогди місяць зійде,
Як вороги ляжуть спати, тогди милий прийде.

Ой ти, любку, долів сидиш, та нічо не видиш,
А вже люди учинили, що ти в мене сидиш.
Ой ти, любку, долів сидиш, та нічо не чуеш,
А вже люди учинили, що в мене ночуєш.

Ой ти, брате, побратиме, одну раду маймо,
По дівчині ми хапаймо, за кордон махаймо.
А в кордоні тверда варта, а земля волоска,
Як я з цього села піду, буде поголоска.
Як я з цього села піду, будуть сі питати:
Де сі діла душка, рибка, що і не видати?

.....
А ми її зустрічали, що вже молодиця.
А ми її зустрічали на високім мості:
Куда ідеш, фіявочко, ци до мамки в гості?

А я старий, не молодий, навчився брехати,
Та вибрехав дівчиноньку в опівночі з хати.

Ой на броду беру воду, на камені стою,
Та за мене люди брешуть, а я сі не бою.
Та за мене люди брешуть, а я сі не бою,
Бо я собі насіяла в городчику трою.
А я трою розполочу та й дам сі напити,
Кого схочу, розволочу, та й буду любити.

Дякую ти, еден дурню, що-с мене понехав,
Не тільки то люби било, кілько-с ся набрехав.

Бодай тебе, мій миленький, тільки раз вкололо,
Кілько було твоє личко близько коло мого.

Бодай же ти, файний любку, в колесі звивався,
Не трохи ж ти мого личка та й націлувався!

Бодай тебе, мій миленький, хвороба напала,
Що ти людям розголосив, що я з тобов спала.

Бодай тебе так ссушило, як листок на грушці,
Не раз їс ся, дурню, виспав на моїй подушці.

Моя мати — ворожечка, ворожила мені,
Аби-с, доню, так гуляла, як колесо в млині.

Ой піду я до ворожки, най ми кине карти,
Ци буду я сего року з чоловіком спати?

— Ой де ж ти ся забавляв, малий, невеличкий?
— Ой там я ся забавляв коло молодички.

Ой мамуню, мамуненько, люблять мене хлопці,
Дають мені по таляру, жита по коробці.
А я жита не приймаю, бо я своє маю,
Я з хлопцями жартую, бо я жарти знаю.

Моя мати старенькая в біленькім хустяті,
Навчила мя жартувати ще малим дівчатом.

Прийди, прийди, мій любенький, я корови дою,
Та я тебе солоденьким молоком напою.
Прийди, прийди, мій миленький, до стайні стояти,
Щоби я сі не бояла корови дояти.

Пусти мене, моя мати, до тої машини,
Бо там будуть файні хлопці солому носили.

Сидить милий у колибі, струже веретінці,
Котрі праві, дає любці, криві — своїй жінці.

Ой ковале, ковалику, закуй коня востро,
Бо поїду до дівчини на зальоти просто.

Ой ковале, ковалику, зладуй ми підківки,
Бо я буду зачинати ходити до дівки.
Ой ковале, ковалику, зладуй ми підкови,
Бо я буду зачинати ходити до вдови.

Нащо мені женитися, нащо мені лиха,
Коли мені обіцяла сама ковалиха.
Сама собі ковалиха наробила лиха,
Що пускала коваленька до комори стиха.

Та до млина дорожечка, до млина, до млина;
А хто мені житце змеле, як мельника нема?
А хто мені житце змеле, пшеничку спитлює,
А хто мене, молоденьку, в личко поцілує?

Очі ми си ізморгали, що нічку не спали,
Личко ми си запаліло, хлопці цілували.
Цілували, обіймали, кільки си хотіло,
Та ще будуть цілувати, овва, що за діло?

Бідна моя головонько, що я наробила?
Полюбила-м смаровоза, доле нещаслива.
Покинь, покинь, смаровозе, вози смарувати,
Озьми косу, та й йди в росу травицю щибати.
На вишню-м сі поточила, на черешню впала,
Полюбила-м смаровоза, навіки-м пропала.
А смаровіз все в дорозі, як літо, так зима,
А я собі, молоденька, дяка запросила.

То шевчики, то кравчики до мене ходили,
То шевчики, то кравчики сліду наробили.
А я взяла мітолочки сліди замітати,
Розглянулась сюди-туди: йде кравчик до хати.

А де будем ночувати? В Павлові долині.
А що будем вечеряти? Гарбузя та й дині.

А де будем ночувати, а де будем спати?
Недалеко дівчинонька, коло її хати.

Не сам си я тутки зайшов, вода мні принесла,
Ночуй, ночуй, товаришу, темна нічка зайшла.
Темна нічка, невидненька, світа не видати,
А де мемо, товаришу, нічку ночувати?

А де мемо ночувати, в місті Коломиї,
А у тої шинкарочки при зеленім вині.
А у тої шинкарочки добра горілочка,
А у тої шинкарочки хороша дівочка.

Та не сам я сюди зайшов, вода мні занесла,
Переночуй, файна любко, темна нічка зайшла.
Переночуй, файна любко, мене не самого,
Переночуй, файна любко, й товариша мого.

На добраніч усім на ніч, та й ви, люди, чуйте,
Котрі старі, йдіть додому, молоді — ночуйте.

Не спав же я сесю нічку, не буду й другу,ю,
Поки собі не приведу панну молодую.

А я хлопець молоденький та й не волоцюга,
Де хороше дівча чую, там нічку ночую.

А я піду з кінця в кінець хати рахувати,
А в котрої білявини нічку ночувати.

Ой не відти місяць зійшов, звідки ясне сонце,
Мусить бути гоцадрала тої ночі конче.

Ай, любочко солоденька, маєш чорні вічка,
Та чи буде із тобою солоденька нічка?

Ой горілка-цюцюрівка, а пиво варене,
Ци добре сі ночувало, білявко, без мене?

Ой мусите, чорні очі, самі ночувати,
Не буду вам на ніч кожну дівчини шукати.

Стоїть верба над водою, вербо ж моя, вербо,
Так ми мила постелила, що ми спати твердо.

Ой не спав я одну нічку, та й не буду третю,
Аж поки си не привезу писану верету.

Ой у гаю черешенька, за гаєм ліщина,
Навчила мні в саду спати молода дівчина.

А я гаю не рубаю, сокири не маю,
А я вдома не ночую, бо жінки не маю.

Любцю моя солоденька, любцю моя мила,
Ото-с сі ми тої ночі солоденько снила,
Ой то-с ми сі тої ночі солоденько снила,
Що сиділа над потоком, білі ноги мила.

Я в дівчини ночував, та й не визувався,
Та й ем ліжко поламав, та й не признавався.

Ой на мене підсідали, щоби мене вбили,
А я любці та й на ручці — до білої днини.

Ой на мене підсідали, а я не боявся;
А я любці та й на ручці до днини виспався.

Ци ти така, любко, файна, ци мені здається,
А то ж мене через тебе спання не береться.

Ой ішов я через село, всюди ся світило,
Куди я мав повертати, там сі загасило.
Не того сі загасило, що сі спати хтіло,
Но того сі загасило, що сі мене вздріло.

Мені би сі не здрімало, жиби штири ночі,
Коби прийшов мій миленький, що приходив зночі.

Очка мої чорненькії, біда мені з вами,
Не хочете ночувати й одну нічку сами.

Чи ж я тобі не казала, любцю, на порозі,
Що я буду ночувати в крайнім оборозі.

Ой пряду я куделину і тоненьку мичу,
Я свого файного любка на нічку закличу.

Чи я тобі не казала та й не говорила:
Вставай, вставай, йди додому, бо вже біла днина.

Чи я тобі не казала, та й не говорила:
Не їдь, не їдь з кіньми на ніч, бо нема Гаврила.
Чи я тобі не казала, моє серденьтко,
Не їдь, не їдь з кіньми на ніч, нехай їде батько.

Упав сніжок на обліжок та най си полежить,
А що ж ти сі, мій миленький, за нічку належить?

А я в саду ночувала та й не боялася,
Миленькому на рученьках наночувалася.

Прийди, прийди, мій миленький, або ми си присни,
Щоби ми ся що не стало з великої мисли.

Коло млина два явори, третій похилився,
Ой вже-с мені мій миленький штири рази снівся.

Нема мого миленького, нема мого Йвася,
Нема кому спитатися, ци виспала я ся.

Не спала я тої ночі, ані я, ані я,
Бо не було коло мене мого соловія.

Ані я сі не виспала, ані мої очі:
Скажи, скажи, мій миленький, де-с був тої ночі?

Не спала я тої ночі, ні мої оченька,
Бо не була під головов милого рученька.

Я не піду з кіньми на ніч, мої мамунцюню,
А хто ж буде обіймати мою Ганнусюню?

Не знаєш ти, пане-брате, що зозуля кує,
А дівчина молоденька з волами ночує.

Як поїдеш з кіньми на ніч, возьми мя з собою,
Буду коні завертати і спати з тобою.

Ой дівчино біла, біла, де-с вінок поділа?
Поїхала з кіньми на ніч та й кобила з'їла!
Ой кобила вінок з'їла, кінь дві полятиці,
Того я си наробила в корчмі на музиці.

Біда ж мені, молодому, біда ж мені, біда,
Не кажуть ми та любити дівчини в сусіда.
Як в сусіда не любити, коли сусід близький,
Та в сусіда гарна дівка, та й перелаз низький.

Кому біда, кому біда, а мені не біда,
Бо я собі полюбила близького сусіда.

Я на ставі не купався, на човні ся вожу,
Каже сусід молоденький, що до жінки ходжу.

Ой сусіда сусідові перешкоду робить,
То му межу переоре, то до жінки ходить.

Пішов кум до куми, кума грядку поле:
Добре, кумцю, що прийшов, мій поїхав в поле.

Ци ти, куме, одурів, ци ти без розума,
Що ти мене обіймаєш, та я твоя кума.

Ой кумасі, ой кумасі меду напила сі,
А кум куму за рученьку, кума повела сі.

Ой за куму нема гріху ані й одробинки,
Ой кум куму за рученьку, повів до долинки.

Де будемо ночувати, моє куменятко?
У стодолі, на соломі, там буде нам м'ягко.

А у моїм городочку зацвіла троянка,
А я свому миленькому кума і коханка.

Ой кумойку, голубойку, приятелю близький,
Як до тебе не ходити, перелазок низький.

Кумо моя дорогая, кумо моя пишна,
Дай ті, Боже, здоровленька, що-с до мене прийшла.

Ой куме мій молоденький, куме розмаїтий,
Любила-м тя штири роки, вже не хочу п'ятий.
Ой куме мій солоденький, ой куме мій, куме,
Дала-м ти ся на підмову, глупий мій розуме.

Ой ти куме, ой ти куме, що ти, куме, робиш,
Моя жінка тобі кума, ти до неї ходиш.
Ой перестань, кумунцуню, до куми ходити,
Бо вже кума молоденька рушее значити.

Угодьмося, пани-брати, угодьмо, угодьмо,
Та до теї дівчиноньки на зальоти ходьмо.
Пане-брате товаришу, ой пара нас, пара,
Де два ходит до єдної, а третьому вара.

Ой на ставу, на ставочку качур воду бродить,
А до тебе, товаришко, мій миленький ходить.
Якби-с його та й зігнала, то він би не бродив,
Якби-с його не кликала, то він би не ходив.

Що я буду, бідний, діяв, як зима завіє,
Ні кожуха, ні дівчини, що мене загріє.

Наплюю ти, богачику, з твойов єдиначков,
Замкни хату, запри браму, підопри віячков.
А я браму перескочу, а віячку зломлю,
А я твоїй єдиначці черевину зроблю.

Ой попід гай зелененький пасла я теличку,
Питав ми ся син багацький, чи маю спідничку.
А що тобі, еден дурню, до мої спідниці?
Ти не будеш цюлювати мої красні лиці.

Ой за гаєм зелененьким зацвіла калина,
Як я схочу, розволочу багацького сина.
Ой попід гай зелененький зацвів барвіночок,
Або то що, не знати що, багацький синочок.

Ой пішов пан був на майдан буряки копати,
Залетіла муха в сраку, мусів ся вертати.

Ой паничу, я вас кличу, я вас потребую,
Мої неньки нема дома, я вас поцілую.

Ой паничу, я вас кличу, я вас потребую,
Як ми дасте ринський срібний, я вас поцілую.

Ой стояла на полиці нова кужівчина,
Просилася у панича молода дівчина:
Пусту мене, не муч мене, молодий паничу,
Як я буду молодицев, сама ті закличу.

Ой ходила дівчинонька та й до паниченька,
Аби була на неділю нова спідниченька.

Курилася доріженька, курилася курно,
Любив мене паниченько штири роки дурно.
Любив мене паниченько, я му не платила,
Цілував він біле личко, я не боронила.

Ой паничу, я вас кличу, а ви не чуєте,
Відав, же ви, паниченьку, дві любки маєте.

Ой кувала зозуленька в лісі на терничку,
Заплати ми за віночок, молодий паничу.
За віночок, за віночок і за жовту косу,
І за тото дитинятко, що на руках ношу.

Ой піду я до покою та тупну ногою,
Заплати ми, паниченьку, що-м спала з тобою!
Заплати ми, паниченьку, за рожеву квітку,
Цілував-іс, обіймав-іс без цілую нічку.

Нема мого пана, нема паниченька,
Нема кому цілувати білого личенька.

Нема мого паниченька, нема мого пана, —
А вже моя біла постіль порохом припала.,

Як я була молоденька, то-м пасла корови,
Цілував мі пан вокоман насеред дороги.
Цілував мі пан вокоман, цілував мі писар,
Ще мі буде цілувати той грубий комісар.

Я не піду на став прати, бо нездалий праник,
Я не піду до двора, бо старий наставник.
Я не піду на став прати, бо ми сі не хоче,
Бо мені сі молодого наставника хоче.

Ой піду я до покою, потисну за клямку,
Покоївка — файна дівка, зроблю з неї мамку.

Тамто-м ходив, тамто-м ходив, тамто-м находився,
Чужі сини господарі, я ще не женився.
Людські сини господарі, та й мають жіночки,
А я, бідний наймитина, тільки коханочки.

Або буду коні пасти, або буду гуси,
Або буду пуцувати* чобітки Ганнусі.

А я пасти не пожену, бо я се стидаю,
Як зобачу кавалера, очі затикаю.

То ся каю, милий Боже, то ся каю, каю,
Що-м не гнала йміня пасти з тобов, Николаю.

Як я була молодейка, то я бички пасла
З гайдучками під бучками, аж ся земля трясла.

Гей, вівчарю, вівчарику, займи мої кози,
Що я тобі обіцяла, винесу ти в лози.

Ой дівчино, дівчинонько, дівчино-ягничко,
Ци на тебе дивитися, ци на твоє личко?

Ой дівчино, дівчинонько, заверни гусоньки,
Най я тебе поцілую в біленькі писоньки.

Ой біг пес без овес, сука без татарку,
Любив піп попадю, а наймит кухарку.

Ой пішов я до попа позичити нивки,
А там піп попадю прив'язав до сливки.
А я пішов до попа позичити солі,
А там піп попадю гонить по фасолі.

Ей, на горі монастир, на долі дзвіниці,
Ей, там би я ченцем був, коби молодиці.

Ой доки я випивала по штири неповні,
Любили ні й офіціри, а тепер духовні.

Цілували личко попи, цілували дяки,
Та на моім білім личку не однакі знаки.
Цілували личко попи, цілували віти,
Та й на моім білім личку не однакі квіти.

---

* Пуцувати — чистити.

Сповідали мене попи самі молодії,
За гріхи ми не питали, бо самі такії.

Нічо я собі не роблю, три любчика маю,
Один попів, один дяків, один паламарів.
Попів несе ми калачів, дяків несе пива,
Паламарів мене любить, бо я чорнобрива.

Кому дати, тому дати, а дякові дати,
Бо дяк буде ми по смерті савтиру читати.

Ой надійшла чорна хмара я з гірки, я з гірки,
Тікав дячок голий, босий від чужої жінки.

Гей, у моїм городчику зелененький мачок,
Любив мене, не взяв мене молоденький дячок.

Ой тадріта, мамусенько, тадріта, тадріта,
Не дайте мня за багача, бо багач за віта.
Но дайте мня за злодія, буду панувати,
Злодій буде в криміналі, я буду гуляти.
Злодій буде в криміналі кайдани носити,
А я буду, молодая, жовнірів водити!

У нашого пана віта пасові чоботи,
Бо він ходить на зальоти кожної суботи.

Поки була я молода, була тому рада,
Війт горілки ми купував, платила громада.
Війт горілки ми купував, солодкого меду,
За рученьку потискає, я додому веду.

Ти гадаєш, пане вийте, що я ті сі бою,
А я твою дівчиноньку по вуха заголю.

То пасав я білі гуси, то пасав, то пасав,
А я в свої Марусини лівізора застав.

Яка така посіпака, що вона шукає?
Не дивиться назад себе, що штанів не має.

Та за любку шибениця, за любку неволя,
Я до любки ввечір піду, дійся, Божа воля.

Та за любку шибениця, та за любку ганьба,
Куди я си повертаю, ловить мене варта.
Що ж ми варта я зробила, що ні сокотила?
Спав я любці та й на руці, захопила днина.

Ой піду я в гайдамаки хоч на дві неділі,
Коби ми ся бучок розвив, дві берези білі.
Та не в тії гайдамаки, що то розбивають,
Їно в тії гайдамаки, що дівчат кохають.

Ой на мені гайдамаки подерли сорочку,
Та й за тую дівчиноньку, що ходить в віночку.
Ой не ходи, парубочку, до тої білявки,
Білявка ти виссе личко, не треба ти п'явки.

Попід гору високою ідуть гайдамашки,
Ведуть мою білявину бидва за підпашки.

А мій милий в Буковині, пише в листі мені:
«Справуй же ся, моя мила, бо я на чужині».
А я йому відписую, що я сі справую,
Попід чужі воротонька щоночі ночую.
А я йому написала на біленькім листі,
Ой вже моє справування — дитина в колісці.

Та вже як п'єш, товаришу, пий же і до мене,
Котра дівка чорнобрива: «Ком цу мір до мене».

Їден любить медок, медок, другий горілочку,
Але третій молодицю, четвертий дівочку.

Гей, до тої дівчиноньки, до тої, до тої,
В неї постіль застелена, горілка на столі.

Ой за гаєм за зеленим, за гаєм, за гаєм,
Там ся мила напивала з молодим гультьєм.

Чорнявая, білявая коноплі мочила,
Я горілку не знав пити, вна мене навчила.
Я горілку не знав пити, медок солоденький,
А вна мене бай навчила на чісок маленький.

Три рази-м ся зарікав горілоньку пити,
Ані раз ся не зарікав дівчини любити.

.....

А я іще не співав, лише починаю.
Дай горілки, арендарю, дай горілки, жиде,
Та най я з цев любков нап'ю, заким друга прийде.

Ой дай, жиде, горілочки, да дай, жиде, меду,
Та за тоту запасоньку, що маю спереду.
Та дай, жиде, горілочки, та дай цілу квартиру,
Най напою дівчиноньку, най не кричить гвалту.
Ой як я си вус підкручу, бороду підголю,
Хоть би яка дівчинонька, я її підпою.

А в нашій Ганнусеньки за хатов ліщина,
Давай, любко, горілочки, най росте дівчина.
А в нашій Ганнусеньки за хатов дубочок,
Давай, любко, горілочки, най росте синочок.

Пий горілку, люби дівку, іно не впивайся,
Люби мене, молоденький, йно вистерігайся.

Ходить собі парубочок понад бережочок,
Носить собі горілочки повен баклажочок.
Як би того парубочка д'собі привабити,
Щоби дав сі з баклажечки горілки напити!

Ні я п'яна, ні я п'яна, ні я тверезенька,
Така моя вже натура, що я веселенька.

Бо то наші громадочка так постановила,
Щоби жодна молодиці горілки не пила.

М. Дикареєв

Знадоби до української народної ботаніки

Тому, що, прочитавши ці уривки зі «Знадоб до української народної ботаніки», ти, читачу, відкриєш для себе ще більші глибини українського фольклору, завдячуй Митрофанові Олексійовичу Дикареву. Народився він 12 червня 1854 р. на Воронежчині в сім'ї дяка. Отож не дивно, що згодом хлопець опинився у Воронежській духовній семінарії, з якої, однак, у 1876 р. — «за крайнюю неблагонадежність» — був вигнаний. З цього часу, власне, й почалися поневіряння Митрофана. Чим він тільки не займався — був і домашнім учителем, і помічником волосного писаря, і страховим агентом, і статистиком... Та ні злидарська платня, яка не дозволила обзавестися сім'єю, ні чиновницька рутинна не вбили в М. Дикареві жадоби до знань. Залишаючись фактично неуком, до того ж відірваним і від російського, і від українського академічного середовища, але завдячуючи феноменальній працездатності, саможертвності, а найголовніше — любові до України, яка спалахнула, до речі, після гастролей у Воронежі трупи М. Л. Кропивницького. М. Дикареєв своїми писаннями здобув визнання таких світил науки, як І. Бодуен де Куртене, Хв. Вовк, М. Грушевський, І. Франко та ін. Його фольклорною колекцією користувався Б. Грінченко, а записи сороміцького фольклору публікувалися у Франції.

Як пише в спогадах про М. Дикареєва О. Кониський, село, де народився М. Дикареєв, лежить на пограничній етнографічній смузі українського й російського народів. Отак, побутуючи в Росії, а серцем линучи в Україну, й прожив М. Дикареєв свої п'ятдесят п'ять років. Найбільшою його мрією було перебратися до університетського міста, щоб заповнити лакуни в

численних працях незакінчених через брак літератури. Десь у 1893 р. він почав спінути. Однак і це не спинило його. Сподіваючись на якийсь гонорар, М. Дикарев планує витратити його все-таки не на лікування, а на поїздку до Москви, щоб попрацювати в Рум'янцевському музеї...

М. Дикарев заповів свій архів і бібліотеку Науковому товариству ім. Т. Г. Шевченка. Готуючи томик вибраних праць М. Дикарева, І. Франко відзначив, що й зібраний ним матеріал, і його висновки «мають свою певну ціну як здобутки міцної думки, з незвичайним напруженням зверненої в один бік, до прояснення найтрудніших, найделікатніших питань культурної історії». Отож, слухаючи народні пісні, пам'ятаймо про гербарій українських рослин, які є ключами від їхнього потаємного смислу, і що ці ключі зібрав для нас М. О. Дикарев.

Тексти подаються за сучасним правописом із збереженням колориту давньої української мови.

Приклади здебільшого подані у записах П. Чубинського.

1. Барвінок [Vincetoxicum]. В людовій поезії з неодмінним епітетом *х р е щ а т и й*, бо стелеться на всі боки, навхрест.

Є символом молодости і діваччої цноти, бо вживається на вінок, що їх знаменує. В такому розумі барвінок згадується в весільних піснях, наприклад:

Спасибі тобі, сваточку,
За твою кудряву мняточку,
За хрещатий барвіночок,
За запашний васильочок,
За червону ю калину,
За твою добрую дитину.

Ой вийду я на гороньку.
Погляну я на долиноньку:
Рвуть дівочки бервіночки
На неділю на віночки.
А я не рву барвіночок
На неділю на віночок.
Напишу я дрібні листи,
Пошлю до батенька вісти.

Нех батенько не турбує,
Мій віночок не купує:
Стратила я свій віночок
У неділю в пораночок
Під явором зелененьким
Із козаком молоденьким.

Барвінок через свою зеленість, що символізує молодість узагалі, прирівнюється до молодого козака, до парубка:

Зелений мій барвіночок,
Чом не рано цвітеш?
Ти ж, мій милий, чорнобривий,
Не по правді живеш.

- Ти, дівчино, сіра вутко, чи сватати хутко?
- Козаченьку-барвіночку, в тую неділочку.

Ой хрещатий барвіночок, розстеляйся низько,
Ой мій милий, чорнобривий, пригортайся близько.

Барвінок є ідеальним зразком густоти рослин:

Роди, Боже, синам жито густе, як барвінок.

Саджання барвінку так само, як і рути з шавлією, порівнюється з коханням:

Ой там на горі фіялойки заквили,
Всі гори з долинами закрили.
Там-тудой Марися ходила,
Зелений барвіночок садила.
За нею батейко тихойко:
— Сади, сади, Марисю, знизойка.
— Не ходи ти, мій батейку, за мною,
Не люба мі бесідойка с тобою;
Ой ходи ж ти, мій Івасю, за мною,
Люба мені бесідойка с тобою.

Барвінок садовиться на могилах покійників.

Викопай же мені глибоку могилу,
Посади в головках червону калину,
А в ніженьках хрещатий барвінок.
Ой як будеш ти сина женити,
Прийдеш до мене калини ломити;

Ой як будеш дочку оддавати,
Прийдеш до мене барівночку рвати.

2. Береза [*Betula alba*]. В людовій поезії є символом
1) заміжньої жінки, і 2) дівчини, що до заміжжя
стралила дівочу честь.

— Не рубай, батеньку,
Бо се не берізка —
То твоя дитина!
— Ой коли дитина,
Чого так змарніла?
А коли берізка,
Чого так зсмутила?
— Як у батька була —
Червона калина,
Як до свекра пошла —
Білая береза.
Біла кобила
Березу везла,
На льоду упала
Та й розбила;
З гори покотилась,
На пеньок настромилась.

Цей же розум має приказка: «Аби дубки, а березки
будуть», що відноситься до хлопців і дівчат.

Під «березовою кашею» розуміється шмагання
різкою, хоч би вона була і не березова. Приказка до
цього: «Шумить-шумить березина, свербить-свербить
середина».

3. Біб [*Vicia Faba L.*] Вживається знахорками задля
ворожби.

Слідуючі приказки виражають биття. «Задав бобу».
«Дав йому бобу залізного іззисти», «Як дам тобі бобу,
то й крикнеш: пробу!»

4. Будяк [*Carduus nutans L.*]. У весільних піснях
вираз: «ходити в будяки» знаменує розпусне життя,
половий акт.

Признаюся, хлопці, вам,
Як давала, так і дам.
«Ходіть, хлопці, в будяки,
Я вам дам потрошки;
Ходіть, хлопці, не вертіться,
Дам вам..., покріпіться».

«Кучерявий мельник
Завів мене в темник;
А я його в будяки —
Аж погубив ходаки».

5. Бузина [*Sambucus racemosa* L.]. Осичина тим труситься, що на її Скарійот повісився; другі ж кажуть, що він на бузині повісивсь, і тим вона не годиться на постройки. В бузині чорт живе.

6. Бук [*Fagus silvatica* L.]. Є символом різки, котрою шмагають, і взагалі биття. Приказки до цього: «Як не даси з прозьби, то даси з принуки; а чого прозьба не докаже, то докажуть буки». «Наука не йде на бука».

7. Буряк [*Beta vulgaris*]. Символ червоности на виді чоловіка. Приказки: «Він побуряковів». «Він став красний, як буряк (особливо від сорому)». «Мій хворий мужичок, та як бурячок, а я здорова, як морква» (розуміється навпаки).

8. Васильки. Васильок [*Oscimum Basilium* L.]. В піснях, особливо весільних, є символом дівчачої чести, і задля цього вплітається в вінок:

Спасибі тобі, таточку,
За кудрявую м'яточку,
За запашний васильочок,
За твою учтиву дитину,
Що вона по ночах не ходила,
При собі сноток носила.

9. Верба [*Salix fragilis* L.] Є символом смутної, зажуреної жінщини. Обвислі гілки вербові знаменують тут, сказати би, похнюплену голову жінщини. В таким розумі верба згадується в піснях:

Ісхилилася верба з верха до кореня:
Схилилася Марися через стіл до маїнки,
На стіл головку клонить,
А під столом слізеньки ронить.

Ой ти вербо кудрявая,
Хто на тобі кудрі повив?
Повила мене суха лоза,
Бистра вода, що хвилю б'є.
Кажуть люде — мій муж не п'є:
Як світає — до корчми йде,
Як смеркає — із корчми йде.

Верба також є символом смутку, жалю взагалі, і з цього її садовлять на могилах, на кладовищі. З цього powodu повстала приказка: «До весняного Миколи не можна купатися, бо з чоловіка верба виросте».

«Ховатись по під вербами» є виразом розпусного життя молодіжі. Приказка: «Хмизом, низом, під вербами», себто ховаючись.

Як діти просять у піст скоромного, їм кажуть: «Бозя (Бог) на вербу взяла». Сюди ж належить ось яка приказка: «Були на масниці вареники, та в піст на вербу повтікали». Деколи в цім разі кажуть: «Бозя на небо взяла».

10. Вишня. [*Prunus Cerasus L.*]. Є символом молодечої краси взагалі і часто вживається замість виразів: а) «красуня» і б) «красень» (*semel*):

а) Ой дівчино-вишенько,
Буде тобі лишенько.

А Ганночко-вишенько, вишенько,
Присуньсь до мене близенько, близенько.

б) Ой вишенько, черешенько, не шуми на мене;
А ти, милий, чорнобривий, не сварись на мене.

Вираз «вишневий сад» в піснях є символом а) батьківського дому, двору, господи взагалі і б) самого батька почасти *.

а) Коло вишневого садочку
Там соколонько облітає
Ї в вишневий сад заглядає,
Чи хороше галочки гніздечко в'ють...
А біля двора тестевого
Там Іванко об'їзжає,
Ї в тестів двір заглядає...

б) Схилилася калинонька,
Схилилася червоная
Через пліт до садоньку,
Через пліт до вишневого.
Кланялася Марюся,
Кланялася молодая,

---

* Теж постерігається і в московських піснях.

Через стіл до батенька,
Через стіл до рідного.

11. Гарбуз [*Cucurbita Melappo L.*]. Яко символ одкидання дівчини од парубка виноситься сватам. Відсіль приказки: «Піднесли печеного гарбуза», «Коли б гарбуз не покотився».

Розвиваючи цю символізацію далі, народна мисль надає гарбузові значення самого хлопця, що йому дається гарбуз:

Гарбуз, мамцю, качається,
Мене дурень чипляється.

Частіше ж гарбуз символізує господаря і часто-густо становить його з динею — господинею:

А хто любить гарбуз-гарбуз,
А я люблю дині:
А хто любить господаря,
А я господині.

12. Горох [*Pisum sativum L.*]. Горох — Богові сльози, як Ісус Христос з Божою Матерію плакав. Приказка українська: «Як ваше здоров'я?» — «Як горох при дорозі: хто не йде, то скубе».

Є символом великих крапель, напр., поту, сліз і т. ін. З цього повстали приказки: «Піт із його, як горох, котиться». «Сльози, як горох, котяться».

Він же знаменує чоловіка нещасливого, окривдженного, котрого усяк скубе, як горох, що росте при дорозі. Приказки до цього: «Мається, як горох при дорозі, хто йде, то й скубне».

Скакання в горох, що лічиться ласощами, особливо в лопатках, символізує розпусне життя, половий акт. Відсіль приказка: «У горох ускакнула», себто стратила честь.

Після їди гороху розвивається метеоризм, відкіль повстала приказка: «С тобою балакать, треба гороху наївшися», розуміється, щоб доразу по два слова вискакувало: одно з рота, а друге ззаду. (Порівн. в «Ворон. Етнограф. Сборн.» №. 5599, р. 220). Кажуть тим, що люблять спорити та змагатися.

Одскакування кинутого гороху від стіни породило слідуєчі приказки: «Тобі товчи, як горохом об стіну» (розуміється: а ти не слухаєш, робиш своє, думаєш по-

своєму). «Так пристає, як горох до стіни» (розуміється, не до ладу сказане).

13. Гриб [*Boletus edulis* L.]. Символ непорушності. Приказки: «Сидить, як гриб», «Сиди, грибе, поки тебе хто здибле».

Тулиться до чоловіка мізерного, нікчемного: «Геть, грибе, нехай козарь сяде», «Ні риба, ні м'ясо, а щось наче гриб».

Символізує penis в стані ерекції, полову потенцію: «Коли ти мені муж, то будь мені дуж, а як не гриб, то не ліз у козуб».

14. Губа [*Boletus edulis* L. і взагалі їдомий гриб]. Символізує дівчину.

А хто любить губи, губи,
А я — печериці;
А хто любить дівчаточка,
А я молодиці.

15. Диня [*Cucumis Melo* L.]. Символ господині, як гарбуз є символом господаря.

Ой на горі гарбузи, на долині дині:
Оженився дід з бабою в старій кожушині.

Ходить гарбуз по городу,
Питається свого роду:
— Ой чи живі, чи здорові
Всі родичі гарбузові? —
Обізвалась жовта диня,
Гарбузова господиня:
— Їще живі і здорові
Всі родичі гарбузові.

В народних піснях д и н я має невідмінний епітет ж о в т а. Жовтість дині переноситься і на лице чоловіка: «Жовтий, як диня», себто хворий.

16. Дуб [*Quercus Robur*]. Здрібніле: д у б и н а, д у б и н к а надається кожному дрючкові взагалі, хоч би він був і з якої іншої деревини. Теж постерігається і в москалів, наприклад: — Бачкья, а бачкья!! — Чьо-о? — Как у нас ва саду ды на асінавам дубу шшагол шшаглить! — Как жа он шшаглить? — Ды так: ка-а! ка-а!

Символ висоти і сили в багатьох приказках: «Великий, як дуб, дурний, як пень». «Прездоровий, як

дубовий пеньок», «Хлоп, як дуб» (розуміється, великий). «Як дуба не нахилиш, так великого сина на добре не навчиш».

«Хати вигадують ділать із дуба сухого і к тому іще і з білого шоб: а то як хто поставе з синього дуба, то буде пітніть, од чого страшні стануть потьоки у хаті, по стінах. Синій дуб для постройки хати ни йде, кажуть, потому, шо під ним, на осиці, повісився Юда, а білий дуб для постройки хати дуже бравий, бо під білим дубом трапезувала Свята Тройця з святим Обрамом». Взагалі на Україні дуб лічиться символом сили, відсіль і приказка: «Кріпкий, як дуб» (кажуть проти чоловіка).

Д у б е ц ь — хворостина взагалі з усякого дерева.
В цім значінні треба розуміти і д у б о в е с а л о :

Та пішов милий од хати до хати
Своїй милій лікарства шукати:
Та виніс милій дубового сала,
Як помазав спину, аж шкура одстала.

В піснях дуб показується деревом менш цінним, як к е д р и н а або к л е н - д е р е в о :

Зробила сину кедровую труну,
А невісточці дубовую.

— Тепер же я, мій миленький, умру:
Ізроби ж ти міні, миленький,
Іс клин-дерева труну.
— Ой де ж міні клен-дерева взяти?
Будеш, моя мила, в дубовій лежати.

«Д а т и д у б а», «о д у б і т и» — вмерти.

В піснях під дубом розуміється мужчина взагалі, особливо-ж батько і молодий к о з а к (милий):

Есть у полі дубок зелененький —
Ото ж мені батенько рідненький.

Ой у полі дубок зелененький —
Да то в мене братічок рідненький.

— Чом дуб не зелений?
Лист туча прибила;

Козак невеселий —
Лихая година.

Да нема древа ранішого над дубочка;
Де нема роду ріднішого над батечка.

Приказка: «Великий дуб, та дуплинастий» розуміє дурня. Теж і в пісні:

Чому дуба не рубати, бо дуб дуплинастий;
Чому хлопців не дурити — вони дуроваті.

Схиляння дуба, як і всякої іншої деревини, знаменує журбу, тугу.

Зелений дубочок на яр похилився;
Молодий козаче, чого зажурився?

Розвиванням дуба, як і деяких інших дерев, виражається кохання:

Розвивайся ти, дубочку,
На чотирі листи;
Любив козак три дівчини,
Та й не мав користи.

17. Жито [*Secale cereale* L.]. Є символом ж и т т я; задля цього, як винесуть покійника із хати, її обсипають житом, щоб більш ніхто не вмер. Як сниться жито — життя довге буде, кажуть.

В людовій поезії ж и т о надibuється з неодмінним епітетом п о л о в о є:

Посилала мене мати
Полового жита жати.

Дозріле жито є символом дорослої молодіжі, котру пора дружити:

Пора, мати, жито жати —
Колос похилився;
Жени, мати, свого сина,
Бо розволочився.

Ой час, мати, жито жати —
Колос похилився;
Пора мене заміж дати —
Голос змінився.

Те ж значення надається й поодинокому колоскові житньому.

Ой Василю, Василечку, житній колосочку!

Ні по чім я тебе не пізнаю, лиш по голосочку.

Жито стоптане, перевите липчицею, жито під горою є ознакою перерваного, одібраного життя:

Ой у полі жито копитами збито;
Під білою березою козаченька вбито.

Ой на горі жито липчицею збито;
Під білою березою козаченька вбито.

Ой на горі ячмінь, під горою жито;
Під білою березою миленького вбито.

Загадка проти жита: «Загадаю загадку, закину за грядку: нехай моя загадка до літа лежить».

18. Кабачки [*Cucurbita Pepo* L. var. *ovifera*]. Приказка: «Достанеться на кабачки» розуміє биття або кару взагалі. Українська символізація в багатьох разях круглим предметам, як ось: яйця, горіхи, ягоди, яблука, кавуни, надає сумне значення.

19. Кавун [*Cucurbita Citrullus* L.]. Приказка: «Щоки як кавуни» розуміє повні щоки.

«Хоч кавуни, хоч огірки бачить во сні нехорошо: горе буде».

20. Калина [*Viburnum Opulus* L.]. Калині в людовій поезії надається невідмінний епітет: **ч е р в о н а**; вона тут з'являється символом усього червоного, відсіль і приказка: «Червоне, як калина».

Молода як ягода,
Червона як калина,
Солодка як малина.

Вибрав собі дівку
Червону, як калиноньку.

Задля збільшення якості червоної калини до неї додається як подвоєння слово: **м а л и н а**.

А вже калиночка,
А вже малиночка
Схилилася гилька.

Калина є символом краси взагалі:

Ой у лузі, та і при березі,
Червона калина;
Породила та удівонька,
Хорошого сина.

Калина є символом духової краси — дівочої цноти:

Бодай тебе да морозоньку,
Що зморозив да калиноньку,
Да засмутив всю родиночку
І близькую, і далекую,
І матінку рідненькую.

Дала мене моя мати замуж...
Дала мені калинову вітку:
— Заткни, доню, за білу намітку,
Щоб калини не поламати
І ягідок не подавити,
Свого роду не прогнівिति.

Калина символізує жінчину взагалі, але найчастіше дівчину, і до того чесну, не розпусну.

Їй відповідає в мужеськім полі я в і р з е л е н е н ь к и й, рідше д у б з е л е н е н ь к и й, яко закоханий в неї козак молоденький, або предмет її кохання.

Звів з розуму дівчину,
Тетяну-калину.
— Ой хто ж то звів?
— Той Клим молоденький.
— Де ж він звів?
— Де явір зелененький.

Там червона калина,
Там заручена молода дівчина.
Вчора була дівчина як калина,
А сьогодні біла, як глина.

Ламання або стинання калини є символом кохання до жінчини, особливо ж до дівчини, або заручення її за молодого козаченька.

Калиночку ломлю,
Калиночка гнеться;

Чужі жінки люблю,
Горілочки куплю.

Ламли калиноньку, ламли її й вітки;
Любиш удівоньку, люби її дітки.

Калиноньку ломлю, ломлю,
А ви, віти, одхилітеся;
Удівоньку люблю, люблю,
А ви, діти, розійдітеся.

Їзсікли калиноньку, зрубали;
Уже нашу дівоньку звінчали.

А де калинонька стята,
Там молоденька взята.

Схиляння і рівноважне з ним стояння над водою калини й інших дерев, яко символ журби, є любимим мотивом української пісні.

Червона калинонька
На яр-воду схилилася...
Там дівчина журилася.

Над водою калина червона зацвіла:
Молода дівчина та й ся зажурила.

Ой у лузі калинонька
Та на море схилилася;
А молода журилася,
Що од роду одбилася.

А в тій долині стоїть куц калини,
Аж на землю вітки гнуться...
Плаче дівчинонька, плаче молодая,
Аж на землю сльози ллються.

Калина садовиться на високій могилі улюбленого покійника:

Насип міні високу могилу,
Та посади червону калину:
На калині зозуля кувала,
Вона міні всю правду казала.

Посадила сину червону калину,
А невісточці червону шепшину.

Викопай же мені глибоку могилу,
Посади в головах червону калину.
А в ніженьках хрещатий барвінок.
Ой як будеш сина женити,
Прийдеш до мене калини ломити;
Ой як будеш дочку оддавати,
Прийдеш до мене барвіночку рвати

Цвіт, що схиляє калину, показує сон:

Цвіт калиноньку ломить,
Сон головоньку клонить...

Ой чи цвіт, чи не цвіт
Калиноньку ломить:
Ой чи сон, чи не сон
Головоньку клонить.

Цвіт, яко символ сна, згадується в записаній мною в слоб. Россоші Острогожського повіту легенді:

«...Прийшов (чоловік) до церкви, дивиться, аж там хлопців повна церква.— Яких хлопців? — Звісно яких — лукавих. Які там квітки кидають на людей, і ото на якому квітка очепиться, той і засне. Думки наганяють на людей: він і на Кубані побуває, і за Кубанню; про хазяйство своє думає, думкою багатіє, а молитва йому на ум не йде...»

Мостові, як в українських так і в московських піснях надається невідмінний епітет: к а л и н о в и й.

Мостіть мости калинові — то піду.

Уж как по мосту — мосту, по калиновому.

В Чернигівщині, як буває весілля, дарують батьощі завітчану калиною курку (Номіс, 13426). Взагалі червоний цвіт є символом дівочої цноти, то й не диво, що після комори усі свальбяне перевязуються червоними хустками та поясами, коровай наряджається калиною, має те ж саме значіння.

21. Капуста [*Brassica oleracea* L. var. *capitata* DC]. Загадка проти капусти: «Латка на латці, та зроду — голка не була».

22. Квасуля. Фасоля [*Phaseolus vulgaris* L.] Через те, що вона не в'ється по тичині, як горох, вона зветься:

п і ш а к в а с о л я. Її прості батоги споводували такий жарт:

Ой дівчино — дівчино,
Яка ти надобна:
Кучерики, як фасольки,
А голова, як довбня.

23. Кедр. Кедрина [Pinus Cedrus]. Кедрова, як і кленова труна в народній пісні лічиться кращою від труни дубової і показує особливе поважання і любов до покійного.

— Ой умру я, миленький, умру.
Зроби мені кедровую труну!
— Нігде, мила, кедрини узяти —
Будеш, мила, в тесовій лежати.

Зробила сину кедрову труну,
А невісточці дубовую.

24. Клен-дерево. Клинок [Acer platanoides L.]. Як дерево кріпке показує вищий ступінь якості предметів, з його зроблених, як ось: труни, ярма, гребня і т. ін.

Поробили ярма кленові,
Поробили занози дубові.

Одірване од клинка листя показує одлучених од роду дітей.

Та клиновий листоньку,
Куди тебе вітер несе?
Чи в чужу україну?
Молода та дівчинонько,
Куди тебе батько оддає?
Чи між турки, чи між татари?
Чи в чужую землю, чи в велику сім'ю?

Не журися ти, батеньку наш, не журись ти нами.
Ой як же ми подростемо, розлетимось сами.
Розлетимось, розбіжимося, як кленове листя,
Котре на Вкраїну, котре на Полісся.

Клен, що росте «рівно» (окремо), належить до козака, котрий ходє до дівчини пізно, потай.

Ой у полі клен-дерево різно,
Ходив козак до дівчини пізно.

Загадка: «На березі сижу, на клен гляжу і діда за бороду скубу». Одповідь: Сижу на березовім днищі, гляжу на кленовий гребінь і скубу прядиво (мичку або куделю).

25. Коноплі [*Cannabis sativa* L.]. Як під Івана Купала підперезаються коноплиною, так відьма нічого лихого не зможе тобі зробити.

Вкидання конопляних помоків у воду прирівнюється в піснях до лихого життя невістки.

Оддала мене матонька моя, не оддала — утопила,
Як ту череточку-конопляночку у ставочку помочила.

Дала-сь (есь, еси) мене, моя мати, заміж молодою,
Як би тую конопельку в воду зеленою;
Ой як тяжко конопельці сирій в воді гнити,
Еще тяжше молодиці на чужині жити.

Після виходу молодої з комори, на первий день весілля, буває круговий танець з стукотнявою та грюкотнявою і з неодмінною піснею:

Та внадився журавель, журавель,
До бабиних конопель, конопель:
Такий-сякий журавель!
Такий-сякий цибатий...

Загадка проти конопель: «Заріжем вола: голову одріжем і ззімо, кожу обдерем — продамо, а м'ясо валяється — і собаки не їдять».

26. Кропива [*Urtica dioica* L.]. Приказка: «У кропиві шлюб брати» — належить до розпусного життя, до полового акту.

Символізує лиху свекруху, журливу та сварливу:

Ой у полі кропивонька жалливая;
У мене свекруха сварливая.

Належить також до лихого життя підкинутих дітей в чужих людях.

Покину дитину в кропивину,
А сама піду гулять на Вкраїну.
Ой як тій дитині в кропивині,
То так мені гулять на Вкраїні.

Покину дитину в нехворощу,
А сама піду гулять у Польщу.

— Ой що ж я буду з діточками діяти?
— Ой возьми їх, донечко, за рученьку,
Поведи їх по зеленім садочку,
Покидай їх поединці в кропивочку.

А вже козак пшениченьку косить,
А дівчина дитину виносить:
— Ой на тобі, козаче, дитину:
Як не візьмеш — в кропиву закину.

Кропив'яне полотно в пісні є ознакою бідности.

Там усе дівки да убогії,
Кроють рушнички із кропивочки,
Сучуть торочки із дубиночки.

(В Сибірі ж кропив'яне полотно є звичайною річчю).

27. Крушина [*Rhamnus Frangula L.*]. Народна етимологія становить крушину в зв'язок з виразом **к р у ш и т и с е р ц е**. З цього ось який вираз:

Умивається гарячою сльозою,
Утирається зіллячком (!) крушиною.

28. Кукіль [*Lychnis Githago Scop.*]. «Кукіль — то польового дідика робота». (Номис, 10140).

Раз постережений зразок символізації:

Єсть у полі кукіль да пшениця —
Да то ж мені сестра-жалібниця.

Також один раз указується на вживання куколю задля вінка:

Ой ходила Маруся по полю,
Та вила віночок с куколю,
Та просила в батенька грізьбою.
— Ой хоч проси, донечко, не проси,
До вечора віночок поноси,
А ввечері дружечкам оддаси.

Дня 24-го червня, під Івана Купала, мужики ходять на поле валашить кукіль у пшениці; зав'язують на всіх вуглах до схід сонця. Його не буди, він пустий (стане).

29. Липа [*Tilia parviflora* Ehrh.]. Приказка: «Обідрали як молоденьку липку», себто обікрали. (Сф. «Ворон. Етногр. Сборн.» № 4., р. 69).

Приказка: «Білий, як липа».

30. Ліщина. Оріщина [*Coryllus Avellana* L.]. Ліщина є символом дівчини зажуреної, нещасної, і журби взагалі.

Ой у полі ліщина,
Заплакала дівчина.

Зашуміла ліщина.
Заплакала дівчина.

Ой гув, да загув сизий голубочок,
Сидя на ліщині:
Плаче-ридає молодий козаче
По своїй дівчині.

Рубання ліщини, як і калини, є символом заручення дівчини, віддавання її заміж, але навпаки її волі:

Не рубай ліщини, най горішки родить,
Не бери дівчини, най ще рік походить.
Зелена ліщина, як ся розвивала:
Плакала дівчина, як ся віддавала.

31. Лобода [*Atriplex hortensis* L.]. Належить до молоді жінчини:

Ой під мостом
Риба з хвостом;
А на мості лобода;
Ходила старша дружка,
А потому молода.

Змішався щавій з лободою:
Оженився старий з молодою.

Хата з лободи є ознакою надзвичайного бідування.

— Чи є в тебе домик свій?
— В чистім полі, край Дунаю,
Очеретом обставляю,
Лободою підпираю.

— Нащо мене сватаєш,
Що у тебе хати немає.

— Я поведу в чужую,
Поки свою збудую.
— Ой постав хату з лободи,
А таки в чужую не веди;
Постав хату з кудрявої м'яти,
Щоб чужої не зазнати.

32. Лоза. Лози [*Salix repens* L.]. Символізує собою журбу та сльози. Журба і сльози дівчини або козака часто-густо виражаються тут без улюблених мотивів: схиляння і стояння лози над водою, бо ці мотиви самі з себе виводяться з самої структури лозини:

За густими лозоньками
Біжить річка струечками,
Плаче дівка слізоньками.

Стою за лозами,
Вмиваюсь сльозами;
Стою за густими,
Вмиваюсь дрібними.
Ви, густі лози, розвивайтеся:
Ви, дрібні сльози, розливайтесь.

Л о з и н а — дубець взагалі, хоч би він був і не з лози. Таким чином лоза є символом гнучкості. Сюди ж належить приказка: «Живе, як сорока на лозі», себто не довго в одному місці, бо й сорока не може довго сидіти на гнучкій лозі.

Лоза є символом нетрі, місця, куди голос не заходить і «кури не співають», і взагалі глухого місця. Се доводиться приказками: «Нехай іде на ліси, на болота, на н и з ь к і ї л о з и [*Salix repens* L.], на сухії очерета», «Потяг, як Тарас лозами», «Мандрує на довгі лози».

В піснях лозам товаришить невідмінний епітет: г у с т і .

Зашуміли густі лози
Козакові при дорозі.

33. Льон [*Linum usitatissimum* L.]. Льонові надається епітет ж о в т и й, і в сім разі він прирівнюється до дівочої коси, котра теж зветься ж о в т о ю. (Порівн. у Чубин. IV, ст. 164, 154, 173).

Льняна сорочка є найкрасшою сорочкою; надіта на покійника, служить ознакою великого поважання або любові до його. Взагалі ж українці, а особливо українки, доживши до 50 літ, самі собі готують «смертельне», себто убрання, а дехто й труну. Моя стара баба повсякчас брала з собою в далеку дорогу «смертельне». До сього належать слова пісні:

— Надінь міні льняну сорочку,
Сховай мене в вишневім садочку,
— Нігде, мила, льняної узяти,
Будеш, мила, в плосконній лежати.

34. Любисток [*Levisticum officinale* L.]. Народна етимологія виводить слово л ю б и с т о к від слова любити. Сим саме виясняється вживання любистку, коли купають діти. Сюди належать слова пісні:

А й уродиться да трой-зілечко:
Що перве зілле — тож василечки,
А другеє зілле — тож барвіночок,
А третє зілле — тож любисток.
Що любисток задля любощей,
А барвінок задля дівочок,
А василечки задля пахощей.

35. Мак [*Paraver orientale* L.]. Є символом краси взагалі. Сюди належать приказки: «Гарне, як мак городній», «Гарна дівка, як маківка», «Військо іде, як мак, цвіте». Те ж і в піснях:

Нехай коса моя,
Як мак, процвітає.

А вже світ світає,
Як мак, процвітає.

Маківка показує собою ідеал красивої голови, що видко з приказки: «Голова, як маківка, а в неї розуму, як накладено». В слободі Борисівці Валуйського повіту молодіж на вечорницях і на «вулиці» ділиться на три часті: до першої належать самі красиві, «а іменно та красива (пише мій кореспондент), у якої к р у г л у в а т а г о л о в а, біле тіло...» і т. д. ; до другої — «хто ни дуже поганий і ни дуже бравий...», «а вже третю

часть челяді составляють самі хужі, а іменно: д о в г о б р а з і, носаті...» і т. д.

Маківка символізує собою також матір взагалі і прародительку, голову роду за часи матріархату почасти. Сюди належать вирази пісень:

Да нема цвіту, світлійшого над маківку;
Да нема роду, ріднійшого над матінку.

А в городі зацвіла маківка;
До то мені рідная матінка.

Сюди ж належать і загадки проти маківки: «Стоїть стріла серед двора, а в тій стрілі сімсот і дві», «Під одним верхом сімсот козаків».

Щоб зрозуміти значення чисел с і м с о т і д в і і с і м с о т, треба звернути увагу на те, що в весільних піснях число бояр або бояр і дружок є с і м с о т або с і м с о т і ч о т и р и (Гл. Чуб. IV, 188, 173, 199). Кого ж треба розуміти під боярами — на се дає відповідь ось уривок з пісні:

— Порадь мене, та мій батеньку,
Скільки міні та бояр брати?
— Бери, синку, всю родиночку
І близькую, і далекую,
І вбогую, і багатую.

Таким робом і під 702 мачинами треба розуміти «всю родиночку».

Маків цвіт прирівнюється до короткого життя чоловіка. Сюди належить приказка: «Сей світ, як маків цвіт; день цвіте, а в ночі опадє». Те ж у пісні:

Прощай, мій вік, як маків цвіт;
Що вдень цвіте, а вночі опадє.

Тертя маку прирівнюється до полового акту:

Оженився бісноватий
Та взяв жінку яку :
Припер її до припічка
Та й тре нею маку.

Сюди ж, на мою думку, належить і слідуєча пісня:

Чорний шпачок дрібний мачок
Потер, поламав,

Тільки одну маківочку
Да й обминав.
Кузьмочка за Улянку
Да три копи дав,
Щоб її ніхто не займав...

Загадки проти маку: «Церковця маленька, людей повненька», «Молодий кричить, що не стирчить, а старий стогне, що не зогне».

36. Малина [*Rubus Idaeus* L.]. Часто товаришить слову к а л и н а і так близько з ним злучається, що сі обидва слова наче з'являються синонімами того ж саме поняття. Головним словом найбільш є к а л и н а, а м а л и н а є його зміцненням:

Юж ся Марися наперед зберає...
Калинко-малинко,
Червона ягідко.

У москалів, у приказках, проти слова м а л и н а часто стоїть слово д у б и н а, як супротивність: «От болезни лечат малиной, а от любви дубиной», «Неженатый малина, а женатый дубина» (так кажуть жінки).

37. М'ята [*Mentha piperita* β *officinalis* Koch]. В піснях слово м' я т а вживається в супроводі слова р у т а, з одного боку, і з невідмінним епітетом к у д р я в а — з другого.

Як сказати русавкам: «От вам м'ята!», то вони: «Ти ж наша мати!» або: «Тут тобі й хата!» (Номис, 278).

М'ята є символом фізичної і матеріальної краси чоловіка:

Купив поясочок,
Підперезав да Галочку,
Глядить на станочок:
— Ой ідєсь же ти, да Галочка,
С кудрявої м'яти.

Вона ж є символом духовної краси — дівочої цноти:

Спасибі тобі, таточку,
За кудрявую м'яточку,
За запашний васильочок,
За твою у ч т и в у дитину,

Що вона по ночам не ходила,
При собі с н о т о к носила.

В сім розумі м'ята вельми часто згадується в супроводі слова р у т а, задля чого трудно определити, чому пісня надає більше значення. Та що характерними ознаками задля м'яти є приємні пахощі, а задля рути — яра зеленість (що є улюбленим мотивом задля виразу молодости), мені здається, що м'ята більш символізує духовну красу, цноту, а яра рута фізичну, матеріальну — забережену цілість тіла.

38. Морква [*Daucus Carota L.*]. Жовтість моркви становиться в зв'язок з жовтістю хворого. Відсіль приказка: «Мій хворий мужичок, та як бурячок, а я здорова, та як морква» (розуміється навпаки).

Символізує непорушність: «Сидить, як морква на грядці» (приказка).

Вирази: «скребти, стругати, скромадити моркву» належать найбільш до жінок, що «їдять поїдом», «гризуть», себто лають своїх чоловіків або кого з окольних людей. Деколи слово м о р к в а вживається і яко назва такої «жінки-сікачки».

В слідуючій пісні під морквою розуміється ціле, забережене тіло чесної, «гарної» дівчини, коло котрого заходжується сусідня «свинка», себто парубок.

— Добри-вечир, кумцю моя,
А в городі свинка твоя.

— Нехай, кумцю, ночує:
Вона морковцю чує.

— А я тобі, кумцю, мовлю,
Що я свинці ножки вломлю.

— Нехай кум загородить,
Бо то раз літо родить.

Загадки проти моркви: «Жовтенька куриця під тином кублиться», «Дівка в коморі, коси надворі».

39. Овес [*Avena sativa L.*]. Йому надається епітет: с а м о с і й.

І овес — самосій, і ячмінь — колосій.

Другий епітет вівса є жовтий.

І жовтого вівса підсипаєш.

Рясний колосок вівсяний служить улюбленою символізацією красного роду.

А в полі да овес рясен,
А в нас весь рід красен.

З цієї ж символізації повстало вживання вівса на українським весіллі. Мати молодого, виряджаючи у неділю поїзд до молодої, тричі обходить коло нього і обсипає його вівсом. Коли ж молодий приїздить до тещі, вона підносить йому «оброк», себто чарку горілки, в котрій більша половина виповнена вівсом. Молодий без ніякого одсилання бере чарку правою рукою і вихлюпує її через ліве плече. Старший боярин збоку ловить той овес і ховає в кишеню, а теща викупує.

Мині здається, що ці обряди повинні мати таке значення. Мати молодого, як голова роду за часів матриархату, наказує синові:

Бери, синку, всю родиночку
І близькую, і далекую,
І вбогую, і богатую.

Молодий, справді, зібравши коло себе рід:

«... каже Львів розбивати,
Королівну добувати».

Але мати молодої виставляє проти нього свій рід, котрий забирається молодим у полон і випускається на волю за викуп.

Як предмет поживи овес [має] найнижчий ступінь, і в цім разі становиться проти пшениці й рижу.

Поїхав Ясенько та й на воювання,
Покинув Касеньку та на горювання.
Казав давати Касі пшеничного хліба,
Казав їй давати пити зеленого вина,
Казав кладовити спати на пухових перинах.
Матка Яся не слухала,
І казала давати овсяного хліба,
Давала їй пити помий із корита,
Казала їй спати у яшній полові.

Приказка: «Вези овес і до Парижу, а не буде з вівса рижу».

40. Огірок. Угірок. Пірок [*Cucumis sativus* L.]. Народна етимологія виводить слово **о г і р о к** від слова **г і р к и й**, і зв'язує його з **г о р е м**. «Хоч кавуни, хоч огірки бачить ві сні, кажуть, не хорошо: горе буде».

Огірок лічиться символом тої повноти чоловіка, що надає йому красу. «Повний, як огірочок», кажеться в приказці. Мій кореспондент з Борисівки Валуйського повіту пише: «...А іменно та красива (дівчина), у якої круглувата голова..., росту середнього, статна, околиста, кряжиста, грудниста...; одним словом, щоб була, як огірок».

Люблю Іванка,
Бо молоденький;
У його носочок,
Як огірочок.

Молоді, зелені огірки належать до молодих хлопців, а жовтяки або жупляки — до старих:

Ой гіркі жовтяки:
Старійтеся, парубки.

Ой гіркі жупляки,
Старійтеся, парубки!
А в нас огірочки
Самі зелененькі;
А в нас парубочки
Самі молоденькі.

Загадки проти огірка: «Росте під хворостом догори хвостом», «Покладу тверде, вийму м'яке, із кінця — кап-кап» (про солоний огірок).

41. Ожина [*Rubus caesius* L.]. Їй товаришить невідмінний епітет **ч о р н а**.

Малює брови чорною ожиною.

Лежить мила, як чорна ожина,
Стоїть милий, як бумага, білий.

Ожина символізує дружину взагалі, чи то буде мужчина, чи жінчина.

Ой зацвіла калинонька з ожиною:
Приїхав Івась з дружиною.

Да нема древа (!) ряснішого над ожину;
Да нема роду ріднішого над дружину.

Ой у лузі зацвіла ожина —
Ой да то й мені вірная дружина.

Заростання стежки ожиною прирівнюється до довгої розлуки з родом.

Ой давно-давнісенько я у неньки була,
Та вже тая стежечка терном заросла,
Ой терном-терночком, ще й ожиною,
Зеленою черемшиною.

42. Осика. Осичина [*Populus Tremula* L.]. Є символом тремтіння. Приказка до сього: «Труситься, як осичина». Вживається в лайці: «Нехай йому осичина!», «Гі на тя, пек тобі, осика!», «А щоб ти на осині повісивсь!»

Хату роблять з усякої деревини, тільки не з осики: вона недостойна бути у хаті.

Шум дерев взагалі злучений з журбою, сльозами. В піснях часто-густо згадується про шум верб, лоз, лугу, діброви, байрака. А що осика шумить більше від усіх дерев, то народна пісня не забуває, розуміється, й її:

Ой осико, осичино, не шуми на мене;
Ти, мій милий, чорнобривий, не свари на мене.

43. Апельсин. Померанець [*Citrus aurantium*]. Зв'язується з поняттям чогось вищого, не всім зрозумілого.

Приказка: «Ти тямиш (або: Ти знаєш смак), як свиня в апельсинах» (себто ти нічого тут не тямиш, ти профан у сій речі).

44. Опеньок [*Agaricus Prunulus* Pers., *A. fragilis* Pers., *A. fascicularis* Huds., *A. melleus* Vahl.]. Згадується в багатьох приказках.

Голодному й опеньки м'ясо.
Кива головою, як сухий опеньок.
Розібрало, мов вовка опеньки.

Роди, Боже, хліб, а до хліба опеньки,
(себто м'ясо), щоб до стожка ходили (кажуть, п'ючи до м'яса).

В слоб. Борисівці Валуйського повіту опеньками на хрестинах зветься узвар, котрим поштує пупорізна баба гостей після обіду, садовлячи їх у р а й, себто за стіл.

45. Очерет. Комиш [*Phragmites vulgaris* Frin.]. Макушка очерету прирівнюється до бороди старого діда, через те й сам очерет символізує собою діда:

Ізмішався комиш із травою;
Повінчався старий з молодю.

Сюди ж належить і загадка проти очерету: «Сидить дід над водою, трусє бородою».

Очерет залюбки згадується дівчатами в «приспівках», коли випадає глузувати з хлопців:

Ой густий очерет да й макуховатий,
Чи ти ж мене не пізнав, пришелепковатий?
Ти думаєш, дурню, що я тебе люблю,
А я тебе, дурню, словами голублю.

На городі комиш та й одудкуватий (товстуватий);
Гарний паринь на виду, та придуркуватий.

Шум ростин, що нагадує чоловікові про сльози, журбу (гл. під **О с и к о ю**), найбільш постерігається на очереті. І тут шум має те ж значення.

— Ой коли ж тебе, серденько, ждати?
— Як стане на степу вітер повівати,
Очерет та тирсу по степу розсипати,
Тоді ж, моя мила, ждати — підждати...
Тоді питай вітра буйного:
— А де подівся молодий козак? —
А вітер буйний ув одвіт промовить:
— Ой лежав козак убитий
Та у полі під рокитою.

Очеретяна, так звана турлучна хата є ознакою великого бідування.

— Чи є в тебе домок свій?
— В чистім полі, край Дунаю,
Очеретом обставляю,
Лободою підпираю.

46. Паслів [*Solanum Dulcamara* L.]. Приказка:

«Забудь ласощі: паслін і цибулю, а за гірку твою працю візьми під ніс дулю».

47. Петрушка [*Petroselinum sativum* Hoff.]. Як кинуть русавкам петрушку у воду та промовить слова: «От вам петрушка!», то вони зараз подякують за неї: «Ти ж наша душа!» і почнуть лоскотати (Номис. 277).

48. Полинь [*Artemisia Absinthium* L.]. Вживається в приказках і в піснях з невідмінним епітетом: г і р к и й. Приказка: «Гірке, як полинь».

Лучче міні, мати,
Гіркий полинь їсти,
Аніж міні, мати,
Із нелюбом сісти.

Русавки бояться полиню, тим-то дівчата носять його під мишкою на русавчин великдень, щоб русавки не залоскотали.

Розмова з русавками:

— А що мати варила? — Борщ та полинь... От вам полинь! — Сама ти ізгинь!

49. Просо [*Panicum milliaceum* L.]. Має епітети: ч е р в о н е і ж е м ч у ж н е.

Хіба піду, сяду в червоному просі.

Та посип, сину, жемчужного проса,
Та нехай вона надзьобається.

«Просо побачиш (ві сні) — се ж, кажуть, якась просьба буде, будеш кого-небудь просить».

Русявая коса прирівнюється до проса.

Ой на горі жито, а в долині просо:
Ой жаль мені тебе, моя русявая косо.
Ой просо-просо — волоття,
Ой косо-косо — золоття.

50. Пшениця [*Triticum vulgare* Vill.]. Має невідмінний епітет я р а я або я р и ц я.

— Ой куди були ярії пшениці, тепер туди облоги;
Котрі були ще й добрі люде, тепер самі вороги.

Ой пшенице-ярице, неподобонька твоя
Та цілий рік у полі буяти.

Другий епітет пшениці **с о ч е в и ц я**, показує на її ядреність.

І овес-самосій, і ячмінь-колосій,
І пшениця-сочевиця.

Пшеничний хліб є найкращим хлібом. В сім разі існує супротилежність у смаці москалів і українців. Москаль любить житній хліб, бо пшеничним «не може наїстись», себто не почуває від нього такої ваготи в животі, як від житнього. Москаля тільки «нужда заставить колачи їсть». В українця ж пшеничний хліб є улюбленим і звичайним.

- Що воно їдає?
- Весь пшенишний хліб!
- А що воно пиває?
- Весь солодкий мід.

Що під пшеницею розуміється щось викохане, випещене (гл. борисівську ботаніку), на се показує і слідуєча пісня:

Чи я в полі не пшениця була?
Чи я в полі не зелена була?
Взяли мене да й пожали,
У снопики пов'язали.
Така доля моя!
Да чи я в батька не дитина була?
Да чи я в батька не кохана була?
І світ міні зав'язали,
Із нелюбом повінчали.
Така доля моя!

І тут стинання пшениці, так само, як і стинання калини, символізує видавання заміж.

З назвою пшениці злучена згадка про коровай, котрий печеться з пшеничної муки, а проте з назвою ячмінь злучена згадка про кутю, себто: пшениця нагадує весілля, а ячмінь — похорон.

Попід лісом-лісом, попід дубиною,
Аж там руба козак ячмінь сокирою.
— Ой годі, козаче, ячменю рубати,
Та ходім до мене пшениченьки жати;
Що з твого ячменю та кутя буде,
З моєї пшениці коровай буде.

— Ой мати, та не гай мене,
Та в військо-дорогу виряджай мене.

51. Полуниця [*Fragaria collina* L.]. Є ознакою літа в піснях:

Вже ж минулися ягоди полуниці,
Вже настають осінні вечериці.

Загадка проти полуниці: «Стоїть панна на пагурку в червонім каптурку; хто йде, то поклониться».

52. Редька [*Raphanus sativus* L.]. Є символом усього неприємного взагалі:

Кажуть мені редьку їсти, редька гіркенька;
Кажуть мені жінку бити, жінка молоденька.

Приказка: «Обрид, як собаці редька».

Через гіркість редька жартливо зветься **х р і н о - в о ю м а т і р ' ю**.

В Великий піст хрін та редька складають звичайну їжу, відкіль приказка: «Уже дзвонять на хрін, на редьку», «По хрін, по редьку».

Прирівнюється до лихої жінки: «Скребнув редьку, що аж із хати тікай», себто зачепив жінку.

Редька ві сні пророкує **г о р е**: «Редька — воно ж гірке бісово і гірко після неї» (з борисівського сонника).

Загадка проти редьки: «Біла куриця під тинном кублиться».

53. Рижик [*Agaricus delicisus* L.]. Символ кріпкого здоров'я. Приказки до сього: «Дитина, як рижик», себто здоровеньке; «Такий червоний, як рижок», «Кремезний (дідуган), як рижок».

54. Ріпа [*Brassica Rapa* L.]. Ідеал білоти, особливо ж зубів. «Зуби, як ріпа», кажеться в приказці.

Вилетіла весняночка вчора звечора,
Укропом очі завішала,
А петрушкою рот запхала,
Ріпою зуби накувала.

Загадка проти ріпи: «Біле, як мука́,— не мука́; хвіст має, як миш,— не миш».

55. Рожа [*Althea rosea* L.]. Символ фізичної, матеріальної краси дівчини, і рідше заміжньої жінки або чоловіка.

Сіла Марися на посаженьку,
Як на роженці квітка;
Єї батенько, єї рідненький,
Не може ся на нюю надивити;
— Мариню ж моя, дитятко ж моє!
Тож єсь мі тепер мила.

Моє личенько, моя матінко, як рожа процвітає;
Його борода, скурвого сина, инеем припадає.

У вашого пана жінка хороша,
Винесла горілки, як рожа.

— Ой нарву я хвиялочок на віночок.
— Нащо тобі, дитя моє, хвияловий цвіт;
Ой є в тебе Іванко, як рожевий цвіт.

Рожа є символом духової краси, дівочої цноти:

Маруся молода по ночам ходила,
Да при собі рожу носила.
Купували купці — не продала;
Прохали хлопці — не дала:
Шовком ніженьки зв'язала,
А для свого Іванка держала.

Темного лугу калина:
Доброго батька дитина,
Така вона д о б р е н ь к а,
Як рожа повненька.

Слову р о ж а в піснях товаришить невідмінний епітет п о в н а. А втім, повними, себто найкращими, зветься і гвоздики [Fagetes egesta L.].

Максим-козак Залізник,
Козак з Запорожжя,
Як виїхав на Україну,
Як повная рожа.

Рвання, ламання або щипання рожі виражає собою заручення дівчини, видавання її заміж.

Чи рожу рвати, чи калину ламати;
Чи заміж іти, ой чи дівувати?

Ломіте роженьку,
Стеліте дороженьку
Молодій, молодому
До Божого дому.

До шлюбу ідемо,
Молодого ведемо.
Щипайте роженьки,
Стеліть дороженьки.

Рожева квітка також виражає вістку, заслану з чужини до роду.

Як зірву я з рожі квітку,
Та пущу на воду;
Пливи-пливи, з рожі вітку,
Та й до мого роду.

Ой вирву я з рожі вітку, з винограду,
Та пошлю я до батенька на пораду;
А батенько теї квітки не приймає,
Він мене, молодї, не пізнає.

56. Розмай-зілля [*Peucedanum Cervaria* Cusson].
Приворотне зілля.

— Ой Боже мій, Боже мій!
Славний парень, та не мій.
Що ж я буду робити,
Що не хоче любити?
— Біжи, дівко, до гаю,
Шукай корінь розмаю.—
Ще до гаю не дійшла,
Розмай-зіллечко знайшла;
Полоскала на річці,
Приставляла в горільці,
Полоскала на меду,
Примовляла до ладу,
Присунула по жару
Козакові до жалю.
— Кипи-кипи, корінець,
Поки прийде молодець! —
Ще корінець не вкипів,
Вже молодець прилетів.

57. Рокита. Рокитовий кущ [*Salix purpurea* L., *S. viminalis* L., *S. alba* L., *S. incubacea* L., *S. rosmarinifolia* L., *Spiraea crenata* L.]. Як у московських, так і в українських піснях рокита є показчиком місця, де лежить мертвий, а особливо убитий.

Ой у полі сніжок порошить,
Аж там козак вбитий лежить
На купині головою,
Прикрив ноги осокою,
Накрив очі муравою,
Жовте тіло — рокитою,
Білі руки — хустиною.

Серед поля кущ рокитовий,
А під тим кущом
Салдат молодой,
Сержант полкової.
Ой лежить він, лежить,
Не на смерть убит,
Крепко зраний.

Ой ви звіри, ви лютиї, не займайте ви мене,
Розорвіть тіло моє а по маленьким частям
Рознесіте мої кости по рокитовим кустам!

В багатьох піснях смерть зветься заміжжям, а могила-земляночка жінкою.

Такі пісні з-за того всі закінчуються ось як:

Та не кажи, ворон-коню, що я утопився,
Узяв собі жінку паняночку —
В чистім полі земляночку.

Завдяки такому порівнянню женитьби з смертю і самий символ могили, рокита, переноситься на весільний посад:

Чорна галочка на рокиті сиділа,
Хотіла рокиту ламати;
Рокити не обломила,
Єно росу оббила.
Дівка Марися на посаді сиділа,
Хотіла матеньку розвеселити;
Матеньки не розвеселила,
Єно гірше засмутила.

Та коли б я знала, коли б я відала,
Що засватана буду,
То мила б я стіни, щоб були білі,
Білою рокитою.
Терла б я лавки, щоб були гладкі,
Та зеленою рокитою,
Все для свекорка, та для старенького,
Та для приїздоньку його.

58. Роман-зілля. Ромен. Румен. Румун. Романець
[*Maruta Cotula* DC.]. Згадується при нещаснім коханні,
при нещаснім житті.

Росте зіллячко романець:
Кращий парубок, як вдовець.
Ніхто не винен, тільки я,
Що полюбила гультяя:
Гультяй не робить, тільки п'є,
Прийде додому, жінку бє.

Румун-зілля, румун-зілля по дорозі розстилається,
Десь мій милий, чорнобривий через людей поклоняється.
А що мені по румуну: румун цвіте — ягідок нема:
А що мені по поклону, коли його самого нема.
Ой вишино-черешнино, чом ти листу не пускаєш?
Молодая молодице, нащо сльози проливаєш?
Тим я листу не пускаю, бо лютюю зиму маю;
Тим я сльози розливаю — невірною друга маю.

А на городі роман зелененький;
Розгулявся козак молоденький.
Нема впину вдовиному сину:
П'є горілку в неділю у шинку,
Ой сушить-в'ялить чужую дитинку.

59. Рута [*Ruta graveolens* L.]. Руті надається невідмінний епітет *р а* (зелена), що є ознакою молодости так же само, як і зеленість інших рослин. Часто-густо вживається в піснях зложена назва *р у т а — м' я т а*. Власне рута символізує фізичну красу дівчини — забережену цілість тіла (Про се гл. під *М' я т о ю*).

Сіяння рути прирівнюється до кохання.

Я милого да із роду полюбила,
Я милого булочкою накормила,
Я милого медом-вином напоїла.
По його по слідочку руту-м'яту садила,
По тій м'яті да перстеник котила.

По садочку хожу я, хожу,
Руту-м'яту сажу я, сажу.
Рута-м'ята да й не принялася,
Родиночка й одрілася.

Ї взагалі в справах кохання рута лічиться зіллям приворотним:

Три сестри свічку сукало,
Трьохзілля клало:
Ї руту, і м'яту, крещастії квітки,
Щоб любилися дітки.

Вона йому дала чари в пшенишнім пирозі:
В єднім розі й а в пирозі шальвія та рута,
В другім розі й а в пирозі гадиночка люта.
Шальвія і рута, щоби ся любили,
Гадиночка люта, щоби ся розлучили.

Рутвяний вінок є символом дівування: це ж значення надається й самій руті.

Догадай ся, Марусю,
Чого мати у коморю пішла:
Чи по рутвяний вінок,
Чи по біле завивайлечко?

— Чом ти, Марусенько, у сад не ходиш,
Ой чом ти рути-м'яти не полеш?
— Тепер мені, дівочки, не до рути,
Що зв'язали із Івасем біли руки.

Схід посаженої рути прирівнюється до видавання, виходу заміж, яко до наслідку кохання:

Дощик пішов, рута зійшла:
Дівка заміж вийшла.
А у млині на камені
Кукіль не вродився;
Козак старий, як собака,
А ще й не женився.

Стали хмари, дощі впали, рутка ся приняла:
Йще дівча літ не дійшло, а вже ся віддало.

Жовтий цвіт рути так само, як і жовтий цвіт інших рослин, напр., ожини, огірків тощо (гл. Чуб. V, 293, 590 і ин.) згадується при журбі, нещаснім коханні, «зав'язанім світі».

Зеленая рутонька, жовтий цвіт;
Чому тебе, Іване, так довго ніт?

Зеленая рутонька, жовтий цвіт;
Не піду я за нелюба, піду в світ.

В Донщині рути надається назва **идольська травка**, бо вона лічиться притулком **идола**, біса, під час бурі.

60. Рябина [*Sorbus Aucuparia* L.]. Садовиться на могилах покійників:

Поховай мене, брате, вірний товаришу,
В вишневім саду,
В вишневім садочку, на жовтім пісочку,
Під рябиноюю.

В баладних піснях свекруха повертає нелюбу невістку більш у билину, а втім, постерігається случай повертання невістки і в рябину:

Да йди, неверна, ад мене проч,
Да й стань у бару ребиноюю,
Ой ребиноюю кудрявоюю,
Кудрявоюю-кучерявоюю.

61. Сироїжка [*Agaricus Russula* Schäf.]. Приказки: «Свіжий, хороший, як сироїжка», «Як сироїжка, білий».

62. Сосна. Хвоя [*Pinus silvestris* L.]. Є символом тоскливої, зажуреної жінщини взагалі. Задля виразности цієї тоски часто вживаються улюблені мотиви, що служать її ознакою: хитання, схиляння сосни або шум її.

Щось у лісі зашуміло;
Сосна з вітром говорила:
— Ой ти, вітру мій, вітру,
Ти не шуми надо мною,

Ти не ламай мого гілля,
Ти не кидай на дорогу...

Що то в хаті гомоніло;
Теща з зятем розмовляла:
— Ой зятю мій, зятю,
Ти не дурь мого дитяти,
Ти не суши молодости.

Гілки, як і взагалі, тут належать до дітей.

Оддали мене молодую,
На вік горювати.
Сосонка моя прекрасная,
Доленька моя безщасная.

Ой у полі сосна виростала;
Вітер повіває, сосонку хитає.
— Не хилися, сосно, бо й так мені тошно;
Ой так на чужині, як на пожарині,
Ніхто не пригорне а в лихій годині.

Чи є в світі така друга, чи я єдина,
Що я за всіх найбідніша, за всіх нещасная:
Ходжу-блуджу по долині, як сосонка в лузі,
А вже три дні, три неділі, як серденько в тузі.

Служить ознакою висоти і сили чоловіка, так само як і дуб. Приказки до цього: «Ми не такі сосни рубали», себто ми не таких, ще міцніших бороли. «Довгий, як хвоя».

63. Суниця [*Fragaria vesca* L.]. Укупі з полуницею є ознакою літа.

Вже минають суниці, полуниці,
Ой вже настають осінні вечериці.

Належить до дівчини. Загадка проти суниці: «Стоїть панна на пагурку в червонім каптурку; хто йде, то поклониться». Те ж у піснях:

Ой у степу зацвіли суниці;
Ой то мені брати да сестриці.

64. Таволга [*Spiraea hypericifolia* L., *S. crenata* L.]. Згадується в катуванні козаків-невольників:

То ті слуги, турки-яничари добре дбали...
По три пучки тернини й червоної таволги набірали,
По тричі в одному місці бідного невольника затинали;
Тіло біле, козацьке, молодецьке, коло жовтої кости
оббивали,
Кров християнську неповинно проливали.

65. Терен [*Rhus spinosa* L.]. Тернява ягода є символом чорноти карих очей, що лічаться найкрасив[іш]ими.

У мого коня золота грива...
Очи тернові, вушка листові.

Таке лице, як у пана:
Очі, як терночок,
Брови, як шнуручок.

Т е р н и або місце, заросле тернами, є символом глухого, неодвіданого місця:

Ой давно я в батенька була...
А вже ж моя стежечка терном заросла,
Терном-терном-терном, ще й ожиною,
А ще тою червоною та калиною,
Де я походила дівчиною.

Ой давно-давно в дому я була,
Та вже тая й дороженька терном заросла,
Терном заросла, пилом припала,
Червоною калиною та й понависала.

Йой побігла Немерівна да ярами,
Й а за нею Шкандибенко с хортами.
Йой побігла Немерівна да тернами,
А за нею да Шкандибенко іс шаблями.

Таке ж саме значення мають терни і в некрутських піснях, як ось:

— Вернись, братіку, додомоньку,
Змиє матінка хоть головоньку.
— Нехай змиє сама собі, не мені:
Змиють її дрібні дощі,
А розчешуть густі терни,
А розвіють буйні вітри

Колюча тернина так само, як і шипшина, навпаки яворові та калині, що садовляться на могилах, виражає ненависть до покійного.

Поховала сина на цвинтару,
А невістку під цвинтаром;
Посадила сину яворину,
А невісточці тернину.

Тернові колючки, що заподіюють біль чоловікові, злучаються з поняттям про всяке мучеництво, про всяке терпіння. До цього приказка: «Маю ся, як в терню».

Сюди ж належать слова сумної невольницької пісні:

То ті слуги турки-яничари добре дбали...
По три пучки тернини й червоної таволги набірали,
По тричі в одному місці бідного невольника затинали;
Тіло біле, козацьке, молодецьке коло жовтої кости
оббивали,
Кров християнську неповинно проливали.

66. Тирса. Свистуха. Ковила. Кійло [*Stippa pennata* L.]. Шум та свист, що видає тирса під час вітру, і особливо такого міцного, котрий «розсипає» її, в народній пісні злучаються з віщуванням смерті.

— Ой коли ж тебе, серденько, ждати?
— Як стане на степу вітер повівати,
Очерет та тирсу по степу розсипати,
Тоді мене, моя мила, ждати-підждати...
Тоді питай вітра буйного:
— А де подівся молодий козак? —
А вітер буйний ув одвіт промовить:
Ой лежав козак убитий
Та у полі під рокитою.

67. Тополя [*Populus alba* L.]. В народних піснях згадується з невідмінними епітетами: одним — б і л а, або з двома разом — т о н к а та в и с о к а. Пісні, в котрих наводиться тополя, бувають звичайно сумного змісту. З тополею порівнюється струнка та висока жінщина і такий же мужчина. Приказки до цього: «Високий, як тополя, а дурний, як квасоля», «Дівка, як тополя».

Кохав мене батько, як білу тополю.

Рубання тополі так само, як і рубання калини, символізує собою кохання дівчини, заручення її або видавання заміж:

Тонкая, високая тополя:
Чорная дівчина — то моя.
Тонкую, високую зрубаю:
Чорнявую дівчину кохаю.

Було б не рубати у полі тополі;
Було б не сватати мене молодіі.

У баладних піснях лиха свекруха перевертає нелюбу невістку у тополю (а найбільш у билину):

Ой послала сина в далеку дорогу,
Молоду невістку — у поле до льону.
А випроважала, тяжко заклінала:
— Не вибереш льону, не вертайсь додому,
Ой стань у полі тонкою тополею.

Схиляння двох деревин (в тім гурті й тополі) до купи, яко символ обопільного пригортання двох коханців, і взагалі кохання, є вельми улюбленим мотивом у народних піснях. Приклади до цього:

Ой у полі дві тополі до купи зрослися:
Сидить мура з моїм милим та й обнялися.
— Ой дам тобі, та мурая, локіть полотенця,
Ой не люби миленького — болить коло серця.

Поховали сина та під церквою,
Нелюбу невістку — під дзвіницею;
Посадили над сином зелений явір,
На невістоньці — білу тополю.
Став же той явір та приживатися,
До тії тополі та прихилитися,
Стали їх могили та присуватися.
Вийшла тоді мати дітей оглядати:
— Либонь же ви дітки вірненько любились,
Що ваші вершечки докупки схилились.

Заховала сина да й під церковцею,
Молоду невістку да й під дзвоницею;
Посадила сину гнучку тополину,
Молодій невістці — червону калину.

Що вітер повіє, гілля поколише,
Що гілочка за гілочку да й зачіпається.
А матка за дітьми да й побивається:
— Ой коли б я знала, що вони любились,
Да й на той світ пішли, да й не розлучились,
Ой коли б я знала, трути не давала,
Тепер би я собі пару діток мала.

З наведених зараз баладних пісень знати, що тополя садовиться на могилах.

68. Трава-мурава. Муріг [*Polygonum aviculare* L.]. У Вороніжчині в звичайній розмові муріг більше відомий під назвою ш п у р и ш . Невідмінний епітет її — з е л е н а . Згадка про могилу в народних піснях злучається з згадкою про траву-мураву.

Як будеш, Марусенько, к вінцю йти,
Не забувай, молода, до матки зайти;
Розтопчи ніжками травку-муравку,
Розмий слізками жовті піски,
Ізніми ручками гробові дошки,
Поклонися матоньці у ніжки.

Ой у полі сніжок порошок,
Там козак бідний убит,
На купині головою,
Накрив очі муравою,
Муравою зеленою,
Китайкою червоною.

Як траву-мураву можна за того скрізь надібати по вулицях і при дорогах, то тим саме вона так часто й згадується не тільки в українських, але й у московських піснях, особливо ж коли в пісні згадується вулиця.

По вулиці по широкі,
По мураві, по зилені,
Скаче-пляше сім павичів —
Сім павичів, сім молодців.

69. Укріп. Окріп. Кріп [*Anethum graveolens* L.]. Прирівнюється до парубка коханця.

Ой кріп та ромен, та ромен та петрушечка,
Кучерявий Іван моя душечка.

Порости, кропе,
Високо да у городі;
Ой походи, молоденький,
Коло моєї хати;
Ой потопчи, молоденький,
Кудрявую м'яту.
Я того да молодого
Од роду да полюбила.

70. Хміль [*Lumulus Lupulus L.*]. Є символом весілля, безжурного життя:

Ой хміль же лугами,
Пшениця ланами;
А вже тобі, Марусенько,
Не гуляти із нами —
Говорить із жінками.

Котився хміль із-миж города
Та підкотився під ворота.
— Стелись-стелись, хміленьку, по тину,
Грайте, музики, по двору,
Сипте золото по столу!

Як свадьба прирівнюється до смерті (гл. під Р о к и т о ю), то і хміль разом з упиванням вином, що робить чоловіка веселим, символізує також і смерть. Борисівський сонник рече: «Заміж виходить — все к смерті, говорять».

Ой уже мою
Та головоньку
Та хміль розбіра:
Коли я умру,
То й поховайте.

Хміль, повитий по дереві або по тичині, прирівнюється до прихильності, кохання молодіжі.

Ой хміль по дереві в'ється,
Жовте стебелечко;
Що мовить Іван:
— Марусю, моє сердечко!

В огороді хмелиночка
Грядки устилає:
Промеж людьми дівчиночка,
Ой гірко ридає.

Що ж хмелина зелена,
Що не в'ється вгору?
Що ж дівчина молоденька
Проклинає долю?
Як хмелині вгору виться,
Тичини не має!
Як дівчині не журиться,
Козак покидає.

Загадки проти хмелю: «Без рук, без ніг на дерево дереться», «Ноги на морозі, кишки на дорозі, голова на весіллі».

71. Хрін [*Cochlearia Armoratia* L.]. Ісуса Христа як замучили, то Мати Божа днів три не їла, та сіла їсти хрін та рибу. Ученики кажуть: «Христос воскрес!» Мати Божа каже: «Мабуть, оця риба воскресне, що я її бік виїла, та оцей хрін порізаний». Так вона риба на столі ожила, і хрін зазеленівсь. Так єсть у морі така риба без бока — Мати Божа виїла. Так тії риби тепер не їдять, бросають у море. І хрін тим такий, що брось на сміття, і там росте.

Проти хрину є чимало приказок, і з-за того всі вони повстають з гіркости хрину, яко властивости неприємної. «Чуже лихо за ласощі, а своє за хрін». «Бачили, бісови очі, що купували: їжте, хоч повилазьте», кажуть про всяку власну шкоду, згадуючи брехеньку про дурня, що, силкуючись поїсти увесь куплений хрін, плакав і так приказував.

Лайки: «Нехай йому хрін», «Що за хрінова мати?» (Треба було б сказати: «бісова мати»).

«Уже дзвонять на хрін, на редьку», кажуть на першій тижні Великого посту. «По хрін, по редьку».

Вороніжські міщане, загівляючи на Великій піст, також говорять: «Заговляюсь на хрін, на ретьку да на кислую капусту», бо ці речі складають головну їжу у цей піст (Гл. «Воронежск. Этнограф. Сборн.» № 1986).

72. Цибуля [*Allium Cera* L.]. Приказка: «Натерла очі цибулею» належить до тих жінок, що приставляються, плачуть неширо, хочуть запобігти свого слізьми. Теж у пісні:

Сиділа повночі —
Дай же цибулі пуд очі;
Вечер седиш, не заплачиш,
Батенька не розжалиш.

Круглість цибулі порівнюється з круглістю виду чоловіка, яко з ознакою краси. Приказка: «Кругленька, як цибулька».

Саджання цибулі на могилі чоловіка так само, як і поминання покійника гіркою редькою, замісто солодкого меду, є наругою над покійним:

Ой умер мій Давидко,
Поховали — ноги видко;
Рученьками загірбала,
І сама-м (-есм) ся дивувала,
Цибулькою позначила,
Петрушкою притрусила,
Редькою споминала,
Бо гірке життя мала.

Загадка проти цибулі: «Вишла Марушка в шести кожушках, та ще плаче, що змерзла».

73. Часник [*Allium sativum* L.]. З часником злучається згадка про лихо або й про смерть. Приказка до цього: «Часник гризуть на мене», себто у них на думці щось лихе проти мене. «Уже на його (на слабу товаряку) вовки давно часник товчуть», себто ця товаряка скоро здохне. Тут треба звернути увагу на народне пересвідчення про те, що часник «сон при[я]вляє», а сон є символом смерті.

«Не чисть мене до живого, то збавлю тебе од усього злого» — забобон, з котрого часник треба носити у кишені укупі з грішми.

Загадка проти часнику: «Вийшов віл за 100 гін, виніс собі тридцять шкур».

74. Черешня [*Cerasus avium* Moench.]. Часто-густо згадується в піснях в супроводі з вишнею, і в цім разі, як і сама з себе, символізує молоду дівчину, її красу. Але частіше згадується вишня, ніж черешня.

За Дунаєм черешенька з ягідками,
А вже ж тобі (Марусю) не гуляти з дівоньками.
А як вишня, як черешня
Ягідками рясна,
А молоденька та дівчинонька
А на личеньку красна.

Ой вишенько-черешенько,
Чом не рясно не родиш?

Молодая дівчинонько,
Чом гулять не ходиш?

Ой у полі черешенька та рясно зродила;
Коли б мене дівчинонька моя не зрадила.

75. Шавлія. Шевлія [*Salvia officinalis* L.]. Є символом густоти рослин.

Роди, Боже, синам жито густе, як шавлію.

Жона мужа не любила,
Взяла з світа ізгубила...
Шевлією й обсадила...
— Не вий, вітре буйнесенький,
Не розвивай шевлієньки,
Щоб не видно дружиноньки.

Суботонька на неділеньку пішла,
Маруся у шевлієнку зайшла;
— Хто мене в шевлієнці знайде,
То тому ж я, молода, достануся.
Пішов батенько — не знайшов,
Вирвав квіточку та й пішов.

Схід шавлії є символом кохання і виходу дівчини заміж яко наслідку кохання. Така ж сама символізація надається й руті, з котрою шавлія часто-густо згадується разом.

Посію шевлію зарані в неділю.
За лютими морозами шевлія не сходить.
Ой хоть вона зійде — й од сонечка в'яне:
Ой іде милий с коршми п'яний, на мене не гляне.

Ой коли б я знала, коли б відала,
Що в батенька не бути,
Не садила б, не поливала
Шавлії та рути.
Щоб шавлія не зеленіла,
А рута не цвіла тута.

Шавлія разом з рутою є приворотним зіллям:

Вона йому дала чари в пшенишнім пирозі:
В єднім розі й а в пирозі шальвія та рута,

В другім розі й а в пирозі гадиночка люта;
Шальвія та рута, щоби ся любили,
Гадиночка люта, щоб ся розлучили.

76. Шипшина [*Rosa canina* L.]. До назви шипшини додаються епітети: ч е р в о н а, з е л е н а, к о л ю ч а.
З баладних пісень знати, що шипшина садовиться на могилі нелюбої невістки.

Посадовила сину червону калину,
Нелюбій невістці — колючу шепшину.

77. Шовкова трава [*Stippa pennata* L., *S. capillata* L.]. Епітет ш о в к о в а надає траві значення м'якості, і в такому разі шовкова трава [*Stippa*] є тільки видатнішим заступником усякої м'якої трави (*herba*), особливо ж їдомої кіньми. Цим саме об'ясняється те, що під назвою ш о в к о в о ї т р а в и український народ розуміє також трави: *Carex hirta* L. (скороду) і *Phalaris arundinaea* L. var. *picta*. (Таке ж значення м'якості має і московське слово ш о в к о в ы й в приказці проти покараної жінки: «Стала, как шовковая». [*Nux, asinus, mulier, nil recte faciunt, si verbera cessent*]).

Пуска свого вороного коня
В шовкову траву,
Кида свою шапку
Об сирюю землю.

— Пасітеся, коні, на шовковій травці,
Да пийте, коні, холодную воду.

Через м'якість шовкова трава символізує собою дівчачу косу, також м'яку, ш о в к о в у:

Як я потопала — три слова казала:
— Не рубай, братіку, білої березоньки;
Не коси, братіку, шовкової трави,
Не зривай, братіку, чорного терну!
Біла березонька — то я, молоденька;
Шовковая трава — то моя руса коса,
Чорний терен — то мої чорні очі.

На перехід трав'яної хвилі, що гоне вітер по неперерванім килимові шовкової, м'якої трави, народ

глядить, як на передачу тої чи іншої вістки од одної родини до другої, од одного місця до другого. Коли при цім рослина, напр., тирса, очерет (гл. в своїм місці) видає міцний шум, вістка повинна бути сумною.

Ой повій, вітроньку, по крутій горі,
Та по шовковенькій траві!
Та ізбери, Боже, всі любощі мої,
Та понеси, Боже, аж до милого мого,
Та положи, Боже, в головоньці його.
Він раненько встане, на любощі гляне,
На любощі гляне та мене згадає.

78. Щавель [*Rumex Acetosa* L.]. Належить до старого діда.

Змішався щавій з лободою:
Оженився старий з молодою.

79. Яблуня. Кислиця [*Rugus Malus* L.]. Як вишневий, так само і яблуневий сад символізує собою батьківський, родительський двір, батьківську господу.

Я два сади вишневих облітав,
А в третьому яблуньовому пробував,
Ой там я тебе, чорну галочку, сподобав...
Ой виходив я городи більші,
А в третьому найбільшому пробував,
Там я тебе, дівчину, сподобав.

Яблуня, яко мати, і яблука, як її діти, є улюбленим мотивом в рослинній символізації не тільки українців, але й інших європейських народів. Приказка: «Яблучко від яблунки недалеко відкотиться» (або в галицькій одміні: «Не відкотиться ябко далеко від яблуні, а хоть ся відкотить, то ся хвостиком оберне»).

Те ж у римлян: *Non procul a proprio stipe roma cadunt*. У французів: *Le fruit ne tombe jamais loin de l'arbre*. (Cf. *De doux arbre douces pommes*). У німців: *Der Apfel fällt nicht weit vom Stamme*. У поляків: *Nie daleko pada jabłko od jabłoni*. В українських піснях:

Як упав сніжок
Та на мій садок,
Ізбив з яблунки
Красне яблочко.

— Котись, яблочко,
Кудись котисься;
Оддай, таточку,
Куди хочецьця.

Розкотилися кислиці:
Розрізнилися сестриці;
Тепер розлука нам с тобою,
Як із рідною сестрою.

Круглість яблука так само, як і круглість маківки або цибулі, є ідеалом круглості голови чоловіка. Пупорізна баба кожній народженій дитині старається надати таку форму голови, щоб вона відповідала загальному ідеалові — г о л о в о ч к и - м а к і в о ч к и. Задля цього голова кожної дитини, що буває зараз після родів продовговатою або «стовбоватою», притискується згори і знизу, і в деяких місцевостях України, наприклад у слободах Марківці і Загоричі Козелецького повіту Чернігівської губернії, баба деякий час, тижнів зо два абощо, ходить малій дитині «правити головку» та випростувати «покручені» вухі. Круглість української голови так видається, що один з чорноморських панків казав: «Продовговате лице є ознакою благородства, бо круглі лиця бувають тільки у людей простих». Мені здається, що гоління голови і бороди запорожцями походило з бажання надати голові ідеальну форму «головочки-маківочки». Пісенні вирази проти цього:

В мене личко, як яблучко,
Тепер як калина.

В мене личко, як яблучко,
А сама я, як ягода.

Кислиця (яблуко) є символом сліз. Відсіль повстало чимало виразів і приказок. Киснути в значенні плакати кажеться проти дітей. «Яка рева яблука розсипала», — кажуть плакучим дітям. «Сняться комусь кислиці, та не знає, проти чого», себто: ти будеш покараний, ти будеш плакати (бо кислиці сняться проти плачу).

Близько сюди підходить приказка: «Хто кислиці поїв, а на кого оскома напала». (На чужомъ пиру похмѣлье. *Alii ebrii sunt, alii poscam potitant*).

Кислицями та кислобрюхами українці дражнять москалів за те, що вони кохаються в кислих стравах, а особливо в славнім московським квасі. Звичайно москалі з українцями дражняться так:

- Хахол-мазниця, давай дражницца!
- Москаль-кислиця, давай дражницьця!

80. Явір. Явор [*Acer pseudoplatanus* L., *Platanus orientalis* L., *P. occidentalis* L., *Populus pyramidalis* Spach.]. Явір є символом мужчини взагалі і молодого козака почасти.

Да нема древа ряснішого над явора,
Да нема роду ріднішого над братіка.

Що й у саду розвився яворко —
Ой до то мені ріднесенький батенько.

Стояння явора над водою, схиляння його, так само як інших дерев, є символом журби.

Стоїть явір над водою,
В воду похилився;
На козака пригодонька —
Козак зажурився.

Місце під явором зелененьким є звичайним місцем кохання і його наслідку — страти віночка, себто дівочої цноти:

Ой вронила я віночок
Без (через) свій дурний розумочок;
В чистім полі без неволі,
Під явором зелененьким.

Ой зрадив козак молоде дівча
На славних вечорницях;
Та завів її в густий лісок,
Під явор зелененький.

Звів з розуму дівчину,
Тетяну-калину.
— Ой хто то звів?
— Та Клим молоденький.
— Де ж він звів?
— Де явор молоденький.

В мене молоді махуча лихая:
Посилає мене ні сюди, ні туди —
У чистеє поле пшениченьки жати,
Під зелений явір постіленьки слати,
Велить мені мати із нелюбом спати.

— Ступай-ступай, сивий коню, з гори на долину,
Доганяймо під явором молоду дівчину.
— Да що ж вона, пане-брате, під явором робить?
— Ой з тим з розлучникам на spacerу ходить.
Да поможи мені, моцний Боже, розлучника вбити,
Най не ходить, де я ходжу дівчину любити;
Най не ходить, най не носить сопілки в кишені.
Сопілочка яворова, денце ясинове;
Любилися — кохалися, тепер перестали.

Взагалі ж з іменем явора злучена згадка про кохання, прихильність, особливо ж коли явір є зелененьким.

Зеленая дібровонько,
Чого в тебе яворів много,
Зеленого та ні одного?
Молодая та Марусенько,
Чого в тебе батьків много,
А рідного та ні одного?

Зрубай, батеньку, високу яворину,
Збудуй, батеньку, широку домовину,
Положіть нас та до купи головками,
Щоб на тім світі була розмова з нами.

Тесання яворів є символом пліток, брехні. Така символізація властива взагалі паданню, літанню трісок од рубаного дерева. Це доводить приказка: «В лісі дрова рубають, а до села тріски падають»,— кажуть проти пліток, брехень.

Теж у вороніжських міщан: «Лѣс рубють, щепки литяць» («Ворон. Етногр. сборн.» № 3119). І в пісні:

Ой піду я в лісок трісок, там люде явори тешуть;
Ой стану я послухаю, що за мене вороги брешуть.

В баладних піснях на могилі отруєного сина садовиться явір, а на могилі його жінки — береза або тернина.

В цім разі схиляння двох намогильних дерев, злипання їх листів і зростання коренів показує щире кохання, що перейшло і на той світ.

Поховали сина пуйд церковкою,
А жену його за церковкою.
Вируйс над сином зелений явір,
А над жінкою біла береза.
Ой росли-росли да й ісхилилися,
Вище церковки да й сощепилися.

Що тебе сховають под церковкою,
А мене сховають под дзвоницею.
Що на синому росте високий явор,
А на невістці — біла береза.
Ой росли-росли да й ісхилилися,
Кругом церковки да й сощепилися;
— Десь ви, мої діти, вірно любились,
Що й на той світ пошли, не розлучились.

Поховали сина на цвинтару,
А невістку під цвинтаром;
Посадили синому яворину,
А невісточці тернину;
Корінь до коріня зростається,
Листок до листка злипається.

Яворина прирівнюється ще до дівчини-сиротини, і рубання її, як і рубання калини, ліщини, символізує одружування.

Рубай, синому, яворину, добре клиннє буде;
Сватай, синому, сиротину, господиня буде.

81. Ялина [*Pinus Abies* L.]. Прирівнюється до дівчини,— бо зеленість ялини є символом молодости, як і в інших разях.

Похилеє та деревце та ялина:
Покірнеє та дитятко та Маруся;
Низенько у ніжечки та кланяється.

Зеленая ялинонька
На яр подалася;
Молодая дівчинонька
В козака вдалася.

Ялина садовиться на могилах покійників:

Ой піду я гукаючи,
Да матереньки шукаючи;
Й ой не найду матюнки,
Да найшла ялину,
Матюнчину могилу.

82. Ясень [*Fraxinus exelsior* L.]. Рубання ясенини так само, як і яворини, символізує сватання сиротини:

— Рубай, сину, ясенину — буде кочержилно:
Сватай, сину, сиротину — буде господиня.
— Ой не хочу я, мати, ясенину рубати;
Ой не хочу я, мати, сиротини брати.

83. Ячмінь [*Hordeum vulgare* L.]. Згадка ячменю злучена зо згадкою про кутю, котрою поминають покійників, себто з смертю.

Попід лісом-лісом, попід дубиною,
Аж там руба козак ячмінь сокирою.
— Ой годі, козаче, ячменю рубати,
Та ходім до мене пшениченьку жати.
Що з твого ячменю та кутя буде,
З моєї пшениці коровай буде.
— Ой мати, та не гай мене,
Та в військо-дорогу виряджай мене.

Жорстка яшна полова з остюками становиться як супротивність пуховим перинам.

Поїхав Ясенько та й на воювання,
Покинув Касеньку та на горювання...
Казав кладовити спати (Касю) на пухових перинах.
Матка Яся не слухала ...
Казала їй спати у ячній полові.

ЗМІСТ

Сороміцькі пісні в записах З. Доленги-Ходаковського	5
Сороміцькі весільні пісні в записах М. Максимовича	29
Сороміцькі пісні в записах П. Лукашевича	38
Сороміцькі пісні в записах М. Гоголя	65
Сороміцькі пісні в записах Т. Шевченка	68
Сороміцькі пісні в записах П. Чубинського	72
Сороміцькі пісні в записах Хв. Вовка	134
Бандурка. Запис І. Франка	167
Коломийки в записах В. Гнатюка	170
Д о д а т о к М. Дикарев. Знадоби до української народної ботаніки	227

Бандурка

Українські сороміцькі пісні в записах:

З. Доленги-Ходаковського, М. Максимовича,
П. Лукашевича, М. Гоголя,
Т. Шевченка, П. Чубинського,
Хв. Вовка, І. Франка, В. Гнатюка.

Відповідальна за випуск *Наталія Сойко*
Художнє оформлення *Віктора Бариви*
Технічне редагування
та комп'ютерна верстка *Ізолини Селезньової*
Коректор *Тетяна Білецька*

Підписано до друку 30.05.2001. Формат 84x100/32.
Папір офсетний. Гарнітура таймс. Друк офсетний.
Умовн. друк. арк. 13,56. Умовн. фарбовідб. 13,98.
Обл.-вид. арк. 11,4.
Зам. 1—305

Державне спеціалізоване видавництво художньої літератури
«Дніпро».

01034, Київ-МСП, вул. Володимирська, 42.

Свідоцтво № 02473116 від 23.11.95.

Комп'ютерні форми виготовлені у видавництві «Дніпро».

АТ «Київська книжкова фабрика».
01054, Київ, вул. Воровського, 24.

Друкарня не несе відповідальності
за зміст видання

Бандурка: Українські сороміцькі пісні / Упоряд.

Б32 М. Сулима.— К.: Дніпро, 2001.— 280 с.

ISBN 966-578-037-9

Пропонована збірка видається в Україні вперше. Це лише частка величезного матеріалу, який зберігається в Інституті рукопису Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського та інших сховищах, або розпорошений по раритетних виданнях.

4702640105—017

Б ————— Без оголош.

ББК 82.3Укр-5

205—2001

бандурка

українські сороміцькі пісні
в записах

З. ДОЛЕНГИ-ХОДАКОВСЬКОГО

М. МАКСИМОВИЧА

П. ЛУКАШЕВИЧА

М. ГОГОЛЯ

Т. ШЕВЧЕНКА

П. ЧУБИНСЬКОГО

Хв. ВОВКА

І. ФРАНКА

В. ГНАТЮКА

